

Arkeologit kansainvälisillä kentillä

Sanna Lipponen

Käsissäsi on nyt Muinaistutkijan ensimmäinen kansainvälisyys-teemanumero! Ajatus siitä syntyi, kun heti vuoden alkajaisiksi lehden toimitukseen tuli useampia teeman alle meneviä tekstiehdotuksia. Kun toimitus sittemmin perehtyi asiaan toden teolla, kävi ilmi, että suomalaiset tekevät paljon arkeologista tutkimusta ulkomailla. Kaikkea ei edes esitellä tässä numerossa.

Kansainvälisyyttä painotetaan yhtenä merkittävän tutkimuksen mittarina. Kommunikointi muiden kanssa koetaan arvokkaaksi asiaksi, sillä kontaktit mahdollistavat luovan pääoman ja ideoiden laajemman käytön. Tokihan kansainväliseen tutkimukseen lasketaan myös kotimaassa tehtävä yhteistyö muualta tulleitten tutkijoiden kanssa. Sellainen tutkimus on Suomessa kuitenkin melko vähäistä ja enimmäkseen satunnaista, ainakin toistaiseksi.

Ulkomailla tehtävä tutkimus tuo aina mukanaan omat haasteensa. Suurimpia niistä lienee kielen ja kulttuuristen erojen tuomat ongelmat. Tutkijan kun kuitenkin tulisi perehtyä kohdemaan tutkimushistoriaan, -perinteeseen ja vieläpä tarkoin tuoreisiin tutkimustuloksiin. Korrektius on kunniassaan; erityisesti sen tarve saattaa korostua vieraalla maalla. Kaikesta huolimatta kansainvälinen tutkimus tuonee rikkaita kokemuksia ja kehittää arkeologiaa tieteenä.

Arkeologinen kulttuuriperintö kaupan – Kysymyksiä materia- alisen kulttuuriperinnön omistuksesta ja hyödyntämisestä

Mirette Modarress

Maailmanmuseoissa näkee tuhansia taidokkaasti kaiverrettuja kulta- ja hopeaesineitä, värikkäästi maalattuja keramiikkakulhoja, muinaisia palatseja ja temppeleitä koristaneita hienoja veistoksia. Mistä esineet ovat tulleet, mikä on niiden arvokkaiden esineiden alkuperäinen konteksti? Miten ne ovat joutuneet museoesineiksi? Kenelle ne ovat kuuluneet ja kenen kulttuuriperintöä ne ovat? Ovatko ne koko ihmiskunnan omaisuutta vai tietyn valtion tai jonkun etnisen ryhmän? Kuuluvatko ne sille, jolla on rahaa ne hankkia ja säilyttää lasivitrinissä, esitellä samppanjalasi kourassa valikoidulle vierasjoukolla? Vai kuuluvatko ne pieneen paikallismuseoon? Voiko yleensä kysyä kuka omistaa menneisyyden? Pitäisikö ennemminkin puhua huoltajuudesta? Emmekö kaikki ole vastuussa kulttuuriperinnön säilymisestä myös tuleville sukupolville?

Artikkelissani tarkastelen kansainvälisestä näkökulmasta arkeologisen kulttuuriperinnön¹ omistamiseen, hyödyntämiseen ja suojeluun liittyviä kysymyksiä ja käsitteitä. Arkeologinen kulttuuriperintö: muinaisesineet ja kiinteät muinaisjäänneet sekä niihin liittyvät aineettomat merkitykset kuuluvat materiaaliseen kulttuuriperintöön. Materiaalinen kulttuuriperintö käsitetään yleensä jonkun alueen, kansallisen valtion, etnisen ryhmän tai mahdollisesti myös koko ihmiskunnan omaisuudeksi. Omistuksesta ei kuitenkaan olla aina yhtä mieltä eri osapuolten välillä ja kysymys aiheuttaa konflikteja.

Viime vuosikymmeninä ollaan tultu tilanteeseen, jossa muinaisesineet ovat kaupan erilaisilla antiikkimarkkinoilla, huutokaupoissa ja Internetissä. Antiikkiesineiden kasvava kysyntä on lisännyt arkeologisten kohteiden ryöstökaivauksia. Siitä on seurannut se, että useiden maiden ja alueiden

arvokas arkeologinen kulttuuriperintö tuhoutuu yhä kiihtyvällä vauhdilla. Ongelma on maailmanlaajuinen, mutta erityisen vaikea se on niissä kehitysmaissa, joilla on runsas muinaiskulttuurinen menneisyys. Näillä mailla on usein vaikeuksia suojella ja säilyttää aineellista kulttuuriperintöään taloudellisten, poliittisten ja koulutuksellisten ongelmien vuoksi. Toisaalta monet alkuperämaat haluaisivat takaisin esineistöä, joka on ryöstökaivauksilla² hankittua tai jotka länsimaalaiset tutkijat aikaisemmin veivät omien maiden museoihin ja tutkimuslaitoksiin. Maailmanmuseot³ eivät kuitenkaan halua luopua näistä museoidensa aarteista.

Materiaalisen kulttuuriperinnön kaupan, omistukseen ja suojeluun liittyvät ongelmat on tiedostettu yhä laajemmin ja niihin etsitään ratkaisuja. Kulttuuriperintö kysymyksistä on kirjoitettu viime vuosina useita teoksia, joissa asiaa on käsitelty eri näkökulmista: muinaistutkijoiden, museoalan ja juridiikan edustajien sekä keräilijöiden (ks. esim. Bator 1983; Messenger 1993; Renfrew 2001; Zimmerman & Vitelli & Hollowell-Zimmer 2003). Artikkelissani tuon esille lähinnä arkeologien ja museoalan edustajien näkemyksiä.

Historiallista taustaa ja nykytilanne

Kiinnostus menneisyyteen ja muinaisjäänneksiin kasvoi Euroopassa 1700- ja 1800-luvuilla. Diplomaatit, tutkimusmatkailijat, kauppiat ja arkeologit toivat runsaasti vieraiden kulttuurien muinaisesineistöä Euroopan museoihin ja yksityiskokoelmiin.

Aina ei tyydytty pelkkiin esineisiin vaan osia kiinteistä muinaisjäänöksistä, kuten palatseista tai temppeleistä, irrotettiin paikaltaan ja rahdattiin Eurooppaan. Toisten kulttuurien kulttuuriperinnön ryöstöä ei kyseenalaistettu, vaan se katsottiin olevan keräilyä ja valkoisen länsimaisen ”tutkijan” oikeus.

Viime vuosisadan alkupuolelta lähtien, varsinkin maailmansotien jälkeen antiikkiesineistön markkinat Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa kasvoivat. Nykyään laittoman taide- ja antiikkikaupan arvioidaan olevan biljoonissa dollareissa vuosittain ja se on lähes verrannollista ase- ja huumekauppaan (Hollowell-Zimmer 2003: 48; Ellis 2006: 466). Muinaisesineiden kauppa Internetin kautta on laajentanut markkinoita entisestään ja tehnyt kaupan vaikeaksi valvoa (Brodie & Gill 2003: 34 ja 41).

Kulttuuriesineiden salakuljetuksen ja -kaupan estämiseksi ja palautusten edistämiseksi on tehty kansainvälisiä sopimuksia. Merkittävimpiä niistä ovat UNESCO *Convention on the Means of Prohibiting and*

Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970 ja UNIDROIT *Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects* 1995. Vuoden 2008 lopulla Unescon 1970 sopimuksen on ratifioinut tai hyväksynyt 116 valtiota ja Unidroitin 1995 sopimuksen 29 valtiota.⁴ Myös kahdenvälisiä sopimuksia on tehty eri valtioiden kesken. Kansainvälinen museoliitto *International Council of Museums* on omalta osaltaan ottanut kantaa materiaaliseen kulttuuriperintö kysymykseen ja antiikkiesineistön laittomaan kauppaan tekemällä museoille eettiset ohjeistukset, *Code of Ethics* (ICOM 2006).

Kansainvälisistä sopimuksista ja eettisistä ohjeistuksista huolimatta maailmanmuseot eivät ole reagoineet myönteisesti yleistyneisiin kulttuuriomaisuuden palautusvaatimuksiin. Vuoden 2002 lausunnossaan (British Museum Newsroom 2003) maailmanmuseot vastustavat palautusvaatimuksia. Museot ilmoittavat olevaansa *universaaleja museoita*, jotka palvelevat kaikkia kansoja. Museoiden mukaan useiden vuosi-

Kuva. Italialle ja Kreikalle palautettua esineistöä uuden Akropolis museon näyttelytilassa Ateenassa lokakuussa 2008. Kuva: M. Modarress.

en omistus tekee muinaisjännöksistä osan niitä huoltanutta laitosta ja sitä kautta myös sijaintimaansa kansan materiaalista kulttuuriperintöä.

Museoiden lausunto vaikuttaa olevan ristiriidassa muiden kansainvälisten sopimusten kanssa. Se ei myöskään ole vähentänyt palautusvaatimuksia. Vaatimuksia eivät ole tehneet pelkästään kulttuuriperintöään länsimaille menettäneet kehitysmaat vaan myös Euroopan maat kuten Italia ja Kreikka. Italiassa on tehnyt palautuspyyntöjä erityisesti amerikkalaiselle J. Paul Gettyn Museolle. Italian monien vuosien työ onkin tuottanut tulosta; Getty ja Italia sopivat pari vuotta sitten 40 Italiasta laittomasti viedyn antiikkiesineen palautuksesta (Italian Ministry of Culture & Getty Trust 2007, ks. kuva). Lisäksi Italia on tehnyt palautus- ja yhteistyösopimuksia ainakin Metropolitan museon ja Bostonin museon kanssa (Metropolitan Museum 2007; Gill 2006).

Yksi tunnetuimpia palautuskiistoja on syntynyt Kreikan ja British Museumin välille. Taistelu Parthenon-tempppelin friisien (nk. *Elgin marbles*) palautuksesta on kestänyt vuosikymmeniä. Siitä on kehittynyt poliittinen kiista, jolle ei ainakaan vielä näy ratkaisua (ks. esim. Hamilakis 1999, The Greek Government 2002; Kersel 2004; Luke & Kersel 2005: 197). Friisien palautus ja omistus eivät ole itsestään selvä asia. Mielipiteitä on esitetty puolesta ja vastaan. Kiistassa vaikuttaa friisien vahva kulttuuriperinnöllinen ja nationalistinen merkitys mutta myös taloudelliset ja poliittiset näkökohdat (Hamilakis 1999; Kersel 2004). Morag Kerselin mukaan molempien osapuolien motiiveja on tarkasteltava kriittisesti:

There is no easy answer to the Debate surrounding the "ownership" of the Marbles but the exercise of thinking critically about the motives for claims of possession suggests a broader inquiry into who should lose "their" Marbles (Kersel 2004: 53).

Kenelle arkeologinen kulttuuriperintö kuuluu?

Materiaalista kulttuuriperintöä pidetään yleisesti "omaisuutena". Ovatko muinais-

jännökset siis jonkun omaisuutta? Kenellä on oikeus arkeologisiin löytöihin ja missä niitä pitäisi säilyttää? Mielipiteet asiasta ovat usein ristiriitaisia. Andrew Selkirkin (1997) mukaan Britanniassa tehtyjen arkeologisten löytöjen ollessa kyseessä pidetään selvänä, että esineistö säilytetään Englannissa. Mutta kun brittiläiset arkeologit tekevät kaivauksia ulkomailla, kaivauksilla tehdyt löydöt haluttaisiin tuoda Englantiin:

Whenever a treasure is discovered in Britain, it immediately seems obvious that we should keep it in Britain at all costs. But whenever a British expedition makes discoveries abroad, we immediately switch round and say what a pity it can't be brought back to England (Selkirk 1997: 35).

Parempi saavutettavuus on yksi argumentti sille, että arkeologista kulttuuriperintöä siirretään alkuperäisistä kaivauskohteista länsimaiden museoihin, mutta parempi kenelle? Kuka pystyy museoiden näyttelyitä hyödyntämään? Kolmansien maiden kansalaisilla, joiden arvokkainta kulttuuriperintöä maailmanmuseoiden näyttelyesineet paljolti ovat, on erittäin harvoin mahdollisuus päästä näyttelyitä katsomaan. On myös selvää, että taloudelliset näkökohdat eivät ole merkityksellisiä arvokkaiden muinaisiesineiden omistusta ja näyttelyä tarkasteltaessa (ks. esim. Kersel 2004: 50–53; Meskell 2004, 198–207; British Museum Review 2006, 27). Onkin syytä pohtia, miten mitataan kulttuuriturismin tuomaa rahallista hyötyä, ja miten se pitäisi käyttää?

Arkeologeille taloudellisia kysymyksiä tärkeämpiä näyttävät olevan arkeologisen kulttuuriperinnön tieteellisen tiedon tuottamiseen, alkuperään ja kulttuuriperinnön suojeluun liittyvät ongelmat. Laittomasti kaivetulla, kontekstistaan irrotetulla esineellä on pelkästään esteettinen arvo. Jos löytdokumentointia ei ole tehty, esinettä ei voi yhdistää sen alkuperäiseen sijaintipaikkaan ja tieto mitä sen kautta olisi voitu saada, häviää. Jaime Litvak King (1993) huomauttaa, että ilman esineen alkuperätietoja, se on pelkkä koriste takanreunustalla:

On its way to the mantelpiece the object has

lost all the trace of who made it and what it was used for. It also has lost the traces that physical anthropologists can use to tell us very important things about the human population that was relevant to it. The paleobotanist no longer has the pollen or the phytoliths that allow us to know more about the climate and the ecology of the culture that produced it. And it can no longer be dated any more. (Litvak King 1993: 204.)

Litvak Kingin (1993) mukaan materiaalista kulttuuriperintöä ei voi omistaa ja on turha juuttua kiistelemään kenelle menneisyys kuuluu. Sen sijaan voimavarat täytyisi käyttää materiaalisen kulttuuriperinnön ja arkeologisen aineiston suojeluun.

Karen J. Warren (1993) tarkastelee kulttuuriperintö ongelmaa filosofisen viitekehityksen kautta. Hän osoittaa, että asiaa voidaan tarkastella lukemattomista eri näkökulmista. Warrenin mukaan kulttuuriperinnön diskurssissa on määräävänä länsimainen valtanäkökulma (*dominant perspective*), joka usein vähättelee tai unohtaa muut näkökulmat, esimerkiksi kolmansien maiden. Valtanäkökulman tilalle Warren ehdottaa sopeuttavaa, yhdistävää näkökulmaa (*integrative perspective*). Puheet kulttuuriperinnön omistamisesta ja hierarkkinen asenne siihen pitäisi unohtaa, tilalle tuoda huoltajuus ja näkökulmien moninaisuus sekä keskittymisen kulttuuriperinnön suojeluun.

Ryöstökaivaukset ja muinaisesineiden kauppa

Muinaisesineiden suuri kysyntä länsimaiden antiikkimarkkinoilla aiheuttaa esineistön alkuperämaissa ryöstökaivauksia. Rahallisesti arvokkaiksi katsottujen muinaisjäännösten salakaivu ja -kuljetus sekä myynti ovat yhteydessä laajoihin kansainvälisen rikollisuuden verkostoihin. Niin kauan kuin museot ja yksityiset keräilijät ostavat ryöstölöytöjä, jatkuu myös tarjonta. Museot korostavat julkilausumissaan, etteivät osta eivätkä hyväksy alkuperältään tuntemattomia esineitä kokoelmiinsa, mutta käytäntö on usein toista. Neil Brodien ja Colin Renfrewin (2005: 1) mukaan Yhdysvalloissa museoyhdistykset

ovat viime vuosina höllentäneet suhtautumistaan alkuperältään epämääräisten esineiden hankkimiseen. Museoiden ja antiikkikauppiain eettiset säädökset eivät päde kovinkaan hyvin käytännössä (Brodie ja Gill 2003: 41). Renfrew (2001) ottaa vahvasti kantaa antiikkiesineiden laittomaan kauppaan. Hän kritisoi museoita ja muita asian kanssa tekemisissä olevia instituutioita. Renfrew osoittaa kuinka kansainväliset sopimukset ja tutkijaetiikka unohtuvat kun on kysymys taide- ja museoaarteista. Toisinaan museot ja tutkijat yrittävät saada epämääräisistä lähteistä hankitun muinaisesineistön puhdistettua edustuskelpoiseksi erilaisin kirjallisin todistuksin ja julkaisuin.

Viime aikoina on virinnyt kulttuurinen kriticismi museoita kohtaan, niin kutsuttu *new museology*. Museoiden hankintoja ja toimia kyseenalaistetaan, kysytään miksi esitellään vain hienoja arvoesineitä tai mikä on esineiden alkuperä. (Ellis 2006: 456–457.) Museoiden esinehankintojen argumenttina saatetaan käyttää sitä, että jos tarjottua esineistöä ei osteta museoon, joku toinen ostaa esineet yksityiskokoelmiinsa (Barker 2003: 72). Linda Ellis huomauttaa, että länsimaissa yhteiskunnassa vallalla olevan suhtautumisen omistamiseen ja kulttuuriesineistön keräilyyn pitäisi muuttua. Ryöstökaivausten ja laittoman antiikkikaupan ongelmaa ei pystytä ratkaisemaan ellei ensin käsitellä niihin liittyviä psykologisia ja taloudellisia ongelmia. (Ellis 2006: 456, 465–466.) Alan Shestack (1993: 98 - 99) puolestaan katsoo, että lakien kiristämällä voitaisiin vaikuttaa laittomaan kauppaan, se helpottaisi museoiden hankintojen tekoa. Unescon sopimukset ovat hänen mukaansa liian yleisluontoisia ja näin ollen riittämättömiä kontrolloimaan laitonta antiikkikauppaa.

Christina Luken ja Morag Kerselin (2005) katsauksesta antiikkikaupan tilanteeseen käy hyvin ilmi salakuljetusten, ryöstökaivausten ja antiikkiesineistön kaupan nykytila ja yhteys. Ryöstökaivausten pääasiallinen syy on löytöesineistön markkina-arvo (Luke & Kersel 2005: 192–193). Muinaisesineiden kaupallinen arvottaminen aiheuttaa myös sen, että antiikkimarkkinoilla liikkuu aito-

jen lisäksi väärennettyjä muinaisesineitä. Väärennökset ovat usein taitavasti tehtyjä, eivätkä asiantuntijatkaan pysty erottamaan niitä aidoista esineistä (ks. esim. BBC news 2006; Muscarella 2005: 180–182).

Arkeologiset tutkimukset itsessään voivat lisätä ryöstökaivauksia. Kun joku kohde on inventoinnin tai kaivausten kautta tullut tunnetuksi, tai kun arkeologista esineistöä ja tutkimuksia julkaistaan, julkaisu saattaa korottaa esineen kaupallista arvoa ja kiinnittää ryöstökaivajien huomion kohteeseen (Brodie & Gill 2003: 39; ks. myös Luke & Roosevelt 2006: 196). Paikallisten asukkaiden osallistuminen arkeologisiin tutkimuksiin ja kulttuuriperinnön hoitoon on yksi tapa, jolla voitaisiin mahdollisesti vähentää heidän halukkuuttaan salakaivauksiin. Neil Brodie ja David Gill (2003: 40) korostavatkin arkeologien eettisiä velvoitteita tutkimustyössä. Paikallisia asukkaita olisi saatava mukaan kenttäprojekteihin, heitä pitäisi valistaa ja informoida arkeologisesta tutkimuksesta. Se jää usein tekemättä, koska sen katsotaan vievän liian paljon aikaa eikä asian nähdä kuuluvan tutkimustyön piiriin.

Ryöstökaivua Iranissa

Iranilaista muinaisesineistöä löytyy helposti Internetin kansainvälisen antiikkikaupan sivustoilta. On hämmästyttävää nähdä tuhansia vuosia vanhoja esineitä kaupan niin paljon. Miten nämä kaikki muinaisesineet ovat joutuneet myyntiin? Iranissa ryöstökaivaukset lisääntyivät viime vuosisadan alkupuoliskolta lähtien kun muinaisesineiden rahallinen arvo oli ulkomaalaisten kaivausretkikuntien myötä tullut paikallisille tunnetuksi. Antiikkikauppiat ja välittäjät houkuttelivat paikallisia laittomiin kaivauksiin (ks. Negahban 1997: 103–105). Ezat O. Negahban on työskennellyt usean vuosikymmenen ajan Iranin arkeologian parissa. Hän kertoo, ettei ole nähnyt siellä yhtään muinaiskohdetta, jossa ei olisi tehty salakaivauksia ennen virallisia tutkimuksia (Negahban 1997: 111). Luoteis-Iranin Tappeh Ghailaichissa tehtiin ryöstökaivauksia vuosina 1979–1985. Ghailaichin esineistöä ostivat paitsi yksityiset keräilijät myös Japanin

museot, kuten Tokion kansallismuseo (Hasanzadeh 2006). Laittomista kaivauksista ja antiikkiesineistön salakuljetuksista Iranissa ei ole saatavilla tilastotietoja mutta esimerkiksi tarkastelemalla iranilaisen arkeologian kausijulkaisun uutissivuja saa hyvän kuvan niiden laajuudesta. Vuoden 1995 ja -96 kahden painoksen sivuilla on 27–30 ilmoitusta noin 6–8 kuukauden ajalta eripuolilta maata (*Majalle-ye bastan shenasi va tarikh* 1995, 89–90; 1996, 82–83), ja ne ovat tietysti vain tietoon tulleet tapaukset.

Iranissa salakaivua tapahtuu usein maaseudun syrjäisillä alueilla missä esiintyy paljon työttömyyttä ja mahdollisuudet lisäansioihin ovat olemattomat (Touhidi 1993: 80; Negahban 1997: 110–111). Kaakkois-Iranissa sijaitsevasta Jiroftissa vuonna 2001, koko paikallinen kylä suoritti alueen muinaiskohteissa laittomia kaivauksia. Kyläläiset jakoivat tulvan paljastaman muinaisen hauta-alueen keskenään ja lukemattomia noin 4 500 vuotta vanhoja hautoja kaivettiin esiin ja löydöt lähetettiin myytäväksi ulkomaille. Hautojen ryöstely jatkui pitkin vuotta, sillä viranomaiset tulivat suojelemaan kohteita varsin myöhäisessä vaiheessa. (Lawler 2003: 974–975; Covington 2004, 4.) Seuraavana vuonna Jiroftin esineistöä oli kaupan Lontoon ja Pariisin antiikkimarkkinoilla (Osser 2003). Paikallisten asukkaiden lisäksi ryöstökaivua tekevät ammattikaivajat, joiden toiminta on hyvin verkostoitunutta, tukena ja välittäjinä ovat antiikinkeräilijät ja -kauppiat (ks. esim. Kambakhs Fard 1995: 24 ja 25, alaviitteet 10–12; Rahbar 1997: 27 alaviite 3; vastaava Turkin Lyydian tilanne ks. Luke & Roosevelt 2006: 196). Kaivauksia tehdään usein sellaisina vuoden ja vuorokauden aikoina, jolloin liikkuminen alueella on hankalaa (esim. Kambakhsh Fard 1995: 27; Luke & Roosevelt 2006: 195–196). Iranin Lorestanissa, Babajilanin rautakautisella hauta-alueella tehtiin ryöstökaivauksia vuoden 2006 marraskuussa. Ryöstökaivausten tultua ilmi Iranin Kulttuuriperintö- ja turismiviraston arkeologit aloittivat kohteessa pelastuskaivaukset. Alueen ankarien luonnonolosuhteiden ja syrjäisen aseman vuoksi arkeologit joutuivat kuitenkin keskeyttämään työnsä,

mutta tietojen mukaan salakaivajat sen sijaan jatkoivat (Tabeshian 2006). Pelastuskaivauksia aiottiin jatkaa keväällä 2007 (Sagheioon 2007).

Loppulause

Materiaalisen kulttuuriperinnön omistamiseen, hyödyntämiseen ja suojeluun liittyvät kysymykset ja ongelmat ovat erittäin laajoja ja monisyisiä. Kulttuurisineistön palautukset alkuperämaihinsa ovat hieman lisääntyneet, mutta omistuksesta kiistellään yhä. Muinaisesineiden laajentunut kauppa on ongelma arkeologialle. Kaupan aiheuttamien ryöstökaivauksien seurauksena menetetään tieteellistä tietoa; epämääräisissä olosuhteissa löydettyjen esineiden alkupe-
rää ja niiden löytökontekstia ei voida enää selvittää ja tutkia. Yhteistä tarkastelemieni arkeologien ja museualan edustajien näkemyksille on syvä huolestuminen arkeologisen kulttuuriperinnön tuhoutumisesta lisääntyneiden ryöstökaivausten ja laittoman antiikkikaupan vuoksi. Mielipiteissä tulee esille taloudellisten tekijöiden, ja osittain myös poliittisten tekijöiden vaikutus tilanteeseen. Kansainvälisiä ja valtioiden sisäisiä lakeja ja säädöksiä pidetään usein riittämättöminä suojelemaan arkeologista kulttuuriperintöä ryöstöltä, salakuljetuksilta ja laittomalta kaupalta. Mielestäni näkemykset tilanteesta ovat yleisesti ottaen aika pessimistisiä, näin ollen myös realistisia. Parempaa tulevaisuutta kuitenkin toivotaan ja katsotaan, että työ sen eteen kannattaa.

Kokonaiskuvan saamiseksi tilanteesta olisi syytä tutkia tarkemmin kaikkien materiaalisen kulttuuriperinnön kanssa tekemisissä olevien eri tahojen näkemyksiä ja toimintatapoja sekä syitä tämän hetkiseen tilanteeseen. Tutkimuksen kautta voisi löytyä uusia keinoja arkeologisten kohteiden tuhoutumisen ja muinaisesineistön laittoman kaupan ongelman ratkaisuksi, jotta kulttuuriperintöä säilyisi myös tuleville sukupolville.

Det arkeologiska kulturarvet till salu. Frågor kring ägandet och nyttjandet av det materiella kulturarvet

Artikeln behandlar frågor och begrepp kring det materiella kulturarvets ägande, nyttjande och beskydd ur ett internationellt perspektiv. Vem äger det arkeologiska föremålsbeståndet, vems kulturarv är det? Var borde man förvara arkeologiskt material: i världsmuseer eller i lokala museer? Borde man istället för äganderätt tala om värnadsrätt? Det materiella kulturarvet uppfattas ofta som ett visst område, en nationell stats, en etnisk grupp eller som hela mänsklighetens egendom. De olika parterna kan vara oense om äganderätten vilket i sin tur leder till konflikter. Flera länder vars arkeologiska fyndmaterial har förts till världsmuseer vill nu ha tillbaka sina kulturföremål. Världsmuseerna å sin sida vill inte återlämna dem. Repatrieringen har trots allt blivit vanligare. Den växande efterfrågan på fornyfynd på olika antikmarknader och på Internet har lett till plundring av arkeologiska lokaler. Med en påföljd förstörs det värdefulla arkeologiska kulturarvet i en allt snabbare takt. Plundringen är ett problem för arkeologin eftersom plundrade föremåls fyndkontext förblir odokumenterad och deras ursprung obestämt.

Tutkimuskirjallisuus

Paul M. Bator 1983: *The International Trade in Art*. Chicago 1983

Alex W. Barker 2002: *Archaeological Ethics: Museums and Collections. Ethical Issues in Archaeology*. Edited by Larry J. Zimmerman, Karen D. Vitelli. Julie Hollowell-Zimmer. Walnut Creek 2002. 71–83.

BBC News 2006: Egyptian statue in forgery claim. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/manchester/4825014.stm. Luettu 9.3.2007.

British Museum Newsroom 2003: Universal Museum. The Statement and Signatories. <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/newsroom/current20003/universalmuseums.html>. Luettu 30.1.2007.

British Museum Review 2006: Forgotten Empire: the World of Ancient Persia. *British Museum Review*. April 2004–March 2006. <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/corporate/quidance/annualreview/0405.pdf>. Luettu 9.3.2007.

Neil Brodie, David Gill 2003: Looting: An International View. *Ethical Issues in Ar-*

- chaeology*. Edited by Larry J. Zimmerman, Karen D. Vitelli. Julie Hollowell-Zimmer. Walnut Creek 2003. 31–45.
- Neil Brodie, Colin Renfrew 2005: Looting and the World's Archaeological Heritage: The inadequate Response. *Annual Review of Anthropology* 34. October 2005. <http://ajournals.annualreviews.org/doi/full/0.1146/>. Luettu 13.10.2006.
- Richard Covington 2004: *Saudi Aramco World*. Vol. 55, No. 5, September/October 2004. 1–11.
- Linda Ellis 2006: Museum Studies. *A Companion to Archaeology*. Edited by John Bintliff. Oxford (2004) 2006. 454–472.
- Manlio Frigo 2004. Cultural property v. cultural heritage: A “battle of concepts” in international law? *IRRC* Vol. 86, N° 854, June 2004. 367–378. <http://www.iccr.org/>. Luettu 3.10.2007.
- David Gill 2006. Looting matters! Boston museum of Fine Arts. <http://davidgillk.co.uk/looting/boston.html>. Luettu 15.8.2007.
- Greek Government 2002: Demands of the Greek Government. British Museum head finally meets Greek Minister of Culture. <http://www.greece.org/paathenon/marbles/greece.htm>. Luettu 31.8.2005.
- Yannis Hamilakis 1999: Stories from exile: fragments from the cultural biography of the Parthenon (or ‘Elgin’) marbles. *The Cultural Biography of Objects*. Edited by Yvonne Marshall and Chris Gosden. *World Archaeology*. Vol.31, No.2 1999. 303–320.
- Yusef Hassanzadeh 2006: The glazed bricks from Bukan (Iran): new insights into Mannean art. *Antiquity* 80, No. 307, March 2006. <http://antiquity.ac.uk/projgall/hassanzadeh/index.html>. Luettu 20.12.2006.
- Hollowell-Zimmer 2003: Digging in the Dirt—Ethics and “Low-End Looting”. *Ethical Issues in Archaeology*. Edited by Larry J. Zimmerman, Karen D. Vitelli, Julie Hollowell-Zimmer. Walnut Creek 2003. 31–45.
- ICOM 2006: Code of Ethics for Museums. <http://icom.museum/ethics.html>. Luettu 3.10.2007
- Italian Ministry of Culture – Getty Trust 2007: Italian Ministry of Culture and J. Paul Getty Trust reach agreement. http://www.getty.edu/news/press/center/italy_getty_joint_statement_080107.html. Luettu 15.8.2007.
- S. O. Kambakhs Fard 1995: Ravayati az Kavashhaye bastan shenasi dar kuhpayehaye Gilan-e Sharghi (An Account of the Archaeological Investigations in the Eastern Foothills of Gilan, Northern Iran). *Majalle-ye bastan shenasi va tarikh (Iranian Journal of Archaeology and History)* Vol. 9, No. 1, Autumn 1994–Winter 1995. 16–33, 74.
- Morag Kersel 2004: The Politics of Playing Fair, or, Who's Losing the Marbles? Marketing Heritage. *Archaeology and the Consumption of the Past*. Edited by Yorke & Uzi Baram. Walnut Creek 2004. 41–56.
- Andrew Lawler 2003: Iran Reopens Its Past. *Science* 302, No. 5647, 7 November 2003. 970–979.
- Jaime Litvak King 1993: Cultural Property and National Sovereignty. *The Ethics of Collecting Cultural Property: Whose Culture? Whose Property?* Edited by Phyllis Mauch Messenger. Albuquerque (1989) 1993. 199–208.
- Christina Luke, Morag Kersel 2005: The Antiquities Market. A Retrospective and a Look Forward. *Journal of Field Archaeology* 30, No 2, Summer 2005. 191–200.
- Christina Luke, Christopher H. Roosevelt 2006: Mysterious Shepherds and Hidden Treasures: The Culture of Looting in Lydia, Western Turkey. *Journal of Field Archaeology* 31, No.2, Summer 2006. 185–198.
- Majalle-ye bastan shenasi va tarikh 1995: Ghachagh va gashf-e ashiaye atighe (Salakuljetusta ja löydettyjä antiikkiesineitä). *Majalle-ye bastan shenasi va tarikh (Iranian Journal of Archaeology and History)*. Vol. 8, No. 2. 1995. 89–90.
- Majalle-ye bastan shenasi va tarikh 1996: Haffariha-ye gheir-e mojaz (Laittomia

- kaivauksia). *Majalle-ye bastan shenasi va tarikh (Iranian Journal of Archaeology and History)*. Vol. 10, No. 1 1996. 82-83.
- Lynn Meskell 2004: *Object Worlds in Ancient Egypt. Material biographies past and present*. Oxford 2004.
- Phyllis Mauch Messenger 1993: *The Ethics of Collecting Cultural Property: Whose Culture? Whose Property?* Edited by Phyllis Mauch Messenger. Albuquerque (1989)1993.
- Metropolitan Museum 2007: Statement by the Metropolitan Museum of Art on its agreement with Italian Ministry of Culture. http://www.metmuseum.org/press_room/full_release.asp? Luettu 15.8.2007.
- Mirette Modarress-Sadeghi 2007 a: *Iranin arkeologiset kenttätyöt ja arkeologisen kulttuuriperinnön hyödyntäminen*. Pro gradu -tutkielma, yleinen arkeologia. Oulun yliopisto 2007.
- Mirette Modarress-Sadeghi 2007 b: *Materiaalisen kulttuuriperinnön hyödyntämisen tarkastelua vuonna 2007*. Kandidaatin-tutkielma, kulttuuriantropologia. Oulun yliopisto 2007.
- Oscar White Muscarella 2005: Jiroft and "Jiroft - Aratta". A Review Article of Yousef Madjidzadeh, Jiroft: The Earliest Oriental Civilization. *Bulletin of Asia Institute*. 173-198. http://www.bulletinasiainstitute.org/Muscarella_BAI15.pdf. Luettu 18.11.2006.
- Ezat O. Negahban 1997: *Moruri bar panjah sal bastan shenasi Iran*. (Katsaus viiteenkymmeneen vuoteen Iranin arkeologiaa). Tehran 1997
- Edek Osser 2003: London and Paris markets flooded with looted Iranian antiquities. Thousands of objects have been plundered from a newly discovered site at Jiroft. *The Art Newspaper*. <http://www.theartnewspaper.com/news/article.asp?idart=11491>. Luettu 12.3.2004.
- Mehdi Rahbar 1997: Gurestan dore-ye hakhamaneshi dar Dosaran, Zanjan (Hakhamaneshien aikainen hautausmaa Dosaranissa, Zanjanissa). *Mirath-e Farhangi 17*, 1997. 20-28.
- Colin Renfrew 2001: Loot, Legitimacy and Ownership. *The Ethical Crisis in Archaeology*. London (2000) 2001.
- Ladan M. Sagheioon 2007: 3000-Year-old Babajilan cemetery to be excavated. *Cultural Heritage News*. <http://www.chnpress.com/news/Print/?Section=2&id=7073>. Luettu 3.2.2009.
- Alan Shestack 1993: The Museum and Cultural Property: The Transformation of Institutional Ethics. *The Ethics of Collecting Cultural Property: Whose Culture? Whose Property?* Edited by Phyllis Mauch Messenger. Albuquerque (1989)1993. 93-102.
- Andrew Selkirk 1997: *Who Owns The Past? A Grass Roots Critique of Heritage Policy*. London 1997.
- Maryam Tabeshian 2006: Lorestan's Excavations Delayed, Illegal Diggers Smash Artifacts. *Cultural Heritage News*. <http://www.chnpress.com/news/?section=2&id=6840>. Luettu 12.1.2007.
- Faegh Touhidi 1993: Angizeha-ye takhrib va gharat amval-e farhangi (Sytä kulttuuriomaisuuden tuhoamiseen ja ryöstöön). *Mirath-e farhangi 8/9*, 1993. 76-81.
- Unesco 2008: UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural property. 1970. <http://erc.unesco.org/cp/convention.asp?KO=13039&language=E>. Luettu 12.11.2008.
- Unidroit 2008: UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects. 1995. <http://www.unidroit.org/english/implement/i-main.htm>. Luettu 15.11.2008.
- Karen J. Warren 1993: Introduction. A philosophical Perspective on the Ethics and Resolution of Cultural properties Issues. *The Ethics of Collecting Cultural Property: Whose Culture? Whose Property?* Edited by Phyllis Mauch Messenger. Albuquerque (1989)1993. 1-26.
- Zimmerman-Vitelli-Hollowell-Zimmer

2003: *Ethical Issues in Archaeology*. Edited by Larry J. Zimmerman, Karen D. Vitelli. Julie Hollowell-Zimmer. Walnut Creek 2003.

FM Mirette Modarress on arkeologian jatko-opiskelija ja toimii arkeologian oppiaineen vs. amanuenssina Oulun yliopistossa.

mirette.modarress@oulu.fi

Loppuviitteet

1 *Arkeologinen kulttuuriperintö*, muinaisesineistö ja kiinteät muinaisjäännökset, kuuluu *materiaaliseen kulttuuriperintöön*. Arkeologiseen kulttuuriperintöön katson kuuluvan myös arkeologisen aineiston tutkimukset ja tutkimustulokset samoin kuin henkiset merkitykset, joita muinaisesineisiin/-kohteisiin on liitetty ja liitetään. Materiaalisesta kulttuuriperinnöstä (cultural heritage) käytetään myös termiä *kulttuuriomaisuus* (cultural property) tai nimenomaan esineistöä tarkoittavaa *kulttuuriesineistö* (cultural objects). Termien ja käsitteiden käyttö sekä niihin liittyvät merkitykset eivät aina ole selviä, toisinaan ne aiheuttavat sekaannusta varsinkin eri kielten ja kulttuurialueiden ollessa kysymyksessä (ks. esim. Frigo 2004).

2 *Ryöstökaivaukset/salakavaukset* tehdään luvattomasti, ilman tieteellistä tai tutkimuksellista päämäärää, tarkoituksena hankkia löytöesineistöllä rahallista hyötyä. Kaivettu

esineistö myydään antiikkimarkkinoilla yksityisille keräilijöille tai museoille. Esineiden löytökonteksti jää dokumentoimatta, ryöstökaivauksilla tuhotaan arkeologista aineistoa ja menetetään mahdollisuus siitä saatavaan tiedolliseen hyötyyn.

3 *Maaailmanmuseo ja universaalimuseo*. Käytän artikkelissa termiä maailmanmuseo, tarkoittamaan tunnettuja kansainvälisiä museoita, joilla on kokoelmissaan esineistöä eri puolilta maailmaa kuten esimerkiksi British Museum ja Louvre. Maailmanmuseot itse käyttävät usein termiä *universaalimuseo* (*Universal Museum*) Käsitteeseen museot haluavat liittää positiivisia merkityksiä korostaen, että museot ovat laajoja, kansainvälisiä ja kuuluvat meille kaikille (ks. British Museum 2003).

4 Suomi ratifioi molemmat sopimukset vuonna 1999. Useat Euroopan maat ratifioivat Unescon 1970 sopimuksen vasta muutama vuosi sitten: Iso-Britannia 2002, Ruotsi ja Tanska 2003, Saksa ja Norja 2007. Norja ratifioi myös Unidroit sopimuksen 2001, muut eivät vielä ole sitä tehneet. Italia, Kreikka ja Ranska ovat mukana molemmissa sopimuksissa, tosin Ranska on ainoastaan allekirjoittanut Unidroit sopimuksen. Yhdysvallat ja Kanada ovat hyväksyneet Unescon (1970) sopimuksen mutta eivät *Unidroit* sopimusta. Iran hyväksyi Unescon (1970) sopimuksen vuonna 1975 ja ratifioi *Unidroit* sopimuksen 2005. Japani hyväksyi Unescon (1970) sopimuksen 2002 mutta ei ole mukana Unidroit sopimuksessa. (Unesco 2008; Unidroit 2008.)

Asuinpaikkojen, teiden ja hautausten tutkimusta Italian Crustumeriumissa

Titta Kallio-Seppä

Remembering the Dead, Looking for the Living -projekti¹ jakautuu nimensä mukaisesti kahteen toisiaan tukevaan projektin osaan, joilla molemmilla on oma johtajansa. Dr Ulla Rajala Cambridgen yliopistosta tutkii ryhmänsä kanssa Italian Crustumeriumin alueen hautauksia (Remembering the Dead). Klassillisen arkeologian lehtori Eero Jarva Oulun yliopistosta vastaa ryhmineen alueen asuinpaikan, tieuran sekä muutamien hautausten tutkimisesta (Looking for the Living). "Projektissa yhdistyvät kaksi eri puolta saman esiroomalaisen yhteisön elämästä", Ulla kuvailee. (Kartta) Koko projekti sai alkusysäyksensä Ullan toiveesta tehdä tutkimusta Keski-Italiassa väitöskirjatyön jälkeen. "Halusin tehdä jotain muuta kuin asuinpaikka-arkeologiaa. Tiesin, että Italian paikallisen museoviranomaisen Soprintendenza Archeologica di Roma² aluevalvoja Francesco di Gennaro, jonka tunsin väitöskirjan tekoajalta, etsi yhteistyökumppaneita Crustumeriumiin kalmistoalueelle, joka oli ollut aiemmin haudanryöstäjien kiinnostuksen kohteena. Ehdotin vuonna 2003 yhteistyötä Eerolle, joka ainoana virassa olevana Suomessa työskenteli minua kiinnostavien Italian varhaishistorian periodien ja kysymysten parissa. Rahoitus tuntui todennäköisemmältä, kun oli laajempi ryhmä takana."

Rahoitusta on saatukin useasta lähteestä: Suomen Akatemialta, British Academyelta, Suomen Kulttuurirahastolta, Niilo Helanderin sekä Emil Aaltosen säätiöiltä ja Wihurin rahastolta. Apurahat on saatu sekä projektirahoituksena että henkilö-

kohtaisina apurahoina vuosina 2004–2008. Kaivaustutkimuksia alueella tehtiin vuoden 2004 valmistelevien kaivausten jälkeen neljänä seuraavana vuonna. Projektissa on meneillään julkaisujen tuottamisen vaihe, jolle toivotaan saatavan rahoitusta.

Kuoleman arkeologiaa Ullan johdolla

Ullan projektiosuuden alkuperäisenä tavoitteena oli tutkia Crustumeriumin orientalisovan ajan hautauksia (kuva 1): "Tavoitteena oli kaivaa Crustumeriumin hautoja ja tutkia Rooman kanssa kilpailleen yhteisön hautauksissa esitettyä 'omakuva' ja erilaisia elämänkaaria digitaalisten menetelmien avulla. Tavoitteet ja tulokset muuttuvat aina: pääosa haudoista oli loppujen lopuksi arkaaisia ja vain harva orientalisovalta ajalta."

Tutkimuksen pääasiallisen kohteen vaihtuminen arkaaiseen aikaan oli kuitenkin onnellinen tapahtuma: "Arkaisten hautojen tutkimuskaivaukset ovat harvinaisia. Crustumeriumissakin orientalisovan kauden haudat ovat haavoittuvuutensa ja runsaslöytöisyytensä takia olleet etusijalla ihan viime vuosia lukuun ottamatta. Tutkimuksemme toi uutta, kansainvälisesti merkittävää tietoa latinalaisten arkaaisista hautaustavoista. Tutkimuksen vähyyden vuoksi jokainen arkaainen kunnolla kaivettu hauta on tärkeä!"

Kuolleiden muistamisen projektiosuuden tulokset tuovat Ullan mukaan esiin hautaustapojen erilaisuutta: "Olemme havainneet, että kammiohaudat olivat mon-

Kartta. Crustumerium sijaitsi 11 roomalaisen mailin päässä Roomasta (reilut 15 km).

imuotoisempia kuin odotimme, niissä oli esimerkiksi sekundäärihautauksia. Erilaisen uudelleenhautausten ongelma konkreettisesti muistamisen monella eri tavalla. Muitakin yllätyksiä haudoissa oli, kuten esimerkiksi polttamattomien savitiilien käyttäminen. Arkaaisen ajan haudat osoittavat, että paikallisia identiteettejä painotettiin myös kalmistoissa, mutta alueelliset ilmiöt ovat selvästi myös näkyvissä.”

Oululaiset arkeologit etsivät eläviä

Eeron johdolla pääosin oululaisin voimin tutkittiin aiemmin kiistellyn tieuran problematiikkaa sekä kaivettiin myös asuinpaikkaa ja muutamia hautauksia. Alueen pitäisi aiemman tiedon mukaan olla asuinpaikka-alue, josta tutkimuksissa löydettiin kuitenkin hautauksia. Eeron mukaan asetelmaan liittyikin kysymys siitä, ovatko

haudat osa asuinpaikalle tehtyjä hautoja vai onko kyse jostain muusta (kuva 2).

Tieuran tutkimuksen tarve lähti aiemmasta tulkinnan ongelmasta, jossa kilpailevien teorioiden mukaisesti maastossa näkyvää monumentaalista uraa pidettiin joko puolustusvallihaudan rakenteina tai maa-ainekseen kaivettuna tieurana. ”Tieuran problematiikka on ollut tutkimuksemme keskeinen teema. Yhteistyökumppanimme Francesco di Gennaro tulkitsi jo 1980-luvun lopulla, että kyseessä olisi Keski-Italian kaupallinen reitti, joka on rakennettu asuinpaikan halki tarjoten näin logistisen palvelun ehkä nimenomaan etruskeille, Etelä-Latiumin asukkaille ja etelässä oleville kreikkalaisille. Tämä tulkinta tehtiin topografisten tutkimusten perusteella ja nyt nämä meidän tutkimukset ovat tuoneet lihaa luiden ympärille. Tien olemassaolo on varmennettu ja löydöt viittaavat siihen, että yleistulkinta siitä mitä di Gennaro on antanut, on oikean suuntainen. Toistaiseksi meidän käsitystemme mukaan tie edustaisi vähän myöhäisempää vaihetta mitä aiemmin on esitetty”, Eero selittää.

Tiehen liittyvässä ongelmakentässä olisi Eeron mukaan vielä paljon tutkittavaa: ”Kohteella olisi jatkossa tärkeää tehdä lisätutkimuksia ja kartuttaa tutkimustietoa sekä pohtia kohteen mahdollista työstämistä arkeologiseksi käyntikohteeksi. Olemme simuloineet eri tievaihteita, eli pyrkineet ku-

vaamaan, miltä paikka näyttäisi jos se kaivettaisiin ja jätettäisiin esiin. Kolme tai neljä päällekkäistä tievaihetta olisi tiehistorian kannalta aika näyttävä kohde ja tutkimustuloksena kohtuullisen mielenkiintoinen.”

Kansainvälisen yhteistyöhankkeen tavoitteet

Kansainvälisellä projektilla on tutkimuksen tieteellisten tavoitteiden lisäksi muitakin tavoitteita. Tärkeänä tekijänä esiin nousevat Eeron mukaan yliopistojen opetuksen, tutkimuksen ja kansainvälisyyden haasteisiin vastaaminen: ”Kansainvälisyys on ollut itsestään selvä asia antiikin ja klassillisen arkeologian tutkimuksessa oikeastaan aina. Mutta onhan alan tutkimuksessa tapahtunut muutoksia. Ei tarvitse mennä kuin 1900-luvun puoliväliin ja siitä taaksepäin niin kansainvälistymisessä on kolonialistinen leima, jopa Italiankin suhteen. Ranskalaiset, saksalaiset, englantilaiset ja amerikkalaiset ovat siirtomaaotteella menneet tekemään Italiaan arkeologiaa. Olkoonkin että samaan aikaan italialaiset menivät Kreikkaan, Kreikan saariston ja Afrikkaan tekemään samaa.”

Projektin ja opetuksen yhdistämisellä on mahdollistettu kotimaisten opiskelijoiden pääsy klassillisen maaperän kaivausharjoitteluun. Eri vuosina kaivauksissa on ol-

Kuva 1. Otso Manninen mittaa prismalla luurankoa ja Anna Biniecka ja Milla Näsänen piirtävät karttaa muoville. (Kuva Ulla Rajala)

Kuva 2. Eero Jarva, Antti Kuusisto ja Juha Tuppi kaivavat tiilistä rakennettua

lut mukana opiskelijoita Oulun, Turun ja Helsingin yliopistojen lisäksi myös ulkomaisista yliopistoista Englannista, Puolasta, Yhdysvalloista ja Ranskasta, mikä tekee tutkimuksesta omalta osaltaan kansainvälistä. Ulla kertookin: "Eri ihmisten tietotaito muokkasi käytänteitä. Metodiikasta tuli välillä suomalais-englantilais-italialais-puolalaista."

Projektilla haluttiin edistää opiskelijoiden valmistumista, erikoistumista ja tutkijanuraa. Ullan mukaan projekti on tuottanut primääriaineistoa suomalaisille opiskelijoille ja tutkijoille. Eeron korostaa lisäksi tutkimusaiheiden valinnan tärkeyttä: "Projektin aineistosta nostetut opinnäytteiden aiheet koskettavat laajasti länsimaista kulttuuriperintöä ja antavat mahdollisuuden kansainvälisesti merkittävään tutkimukseen."

Tutkimuskohteen valinnassa toteutettiin ympäristöarkeologista näkökulmaa. "Silloin kun projektiin lähdettiin, yhtenä keskeisenä tekijänä oli Crustumerium kohteena. Tiedettiin, että se tarjoaa monella tavalla tutkimuspotentiaalia. Se on ollut vuosikymmenien ajan hävityksen kohteena. Paikalliset haudanryöstäjät ovat toimineet omasta lähtökohdastaan kansainvälisesti ja toimittaneet tavaraa antiikkimarkkinoille.", Eero kertoo.

Projektin eri vaiheissa on haluttu toteuttaa myös yhteiskunnallista palve-

lutehtävää. Tutkimuksen tuloksia on pyritty tuomaan esille projektin edistyessä sekä meillä Suomessa, että myös tutkimusalueella paikallisesti, kansainvälistä tutkijayhteisöä tietenkään huomioimatta. Suomessa yhtenä luonnollisena tiedonjaon välineenä on toiminut Suomen klassillisen arkeologian seuran jäsenlehti Fossa. Lisäksi projektia on esitelty muun muassa Villa Lanten ystävien ja Dante Alighieri -seuran tilaisuuksissa sekä yliopistoilla erilaisissa yhteyksissä.

Paikallinen tiedottaminen on Eeron mukaan nähty yhtenä olennaisena osana tutkimusta: "Läheisen pikkukaupungin Monterotondon museoon on pantu esille löytöjä. On paikallaan, että museaalinen puoli tulee Rooman keskustan ulkopuolelta siitä syystä, että Rooma on sen verran arkeologisesti rikas, että voi sanoa sen kannalta marginaalisen arkeologisen tutkimuksen olevan mahdotonta löytää jalansijaa siellä. Museaalisen tilan löytäminen kaikelle sille mitä olisi tyrkyllä, on aika vaikeaa. Rooman niin sanotun kansallismuseon uudessa järjestelyssä on kuitenkin muutamasta kohteesta materiaalia esillä ja toisaalta monet keskustan ulkopuolella tehdyt tutkimukset ovat saaneet viime vuosikymmeninä näyttelyissä sijansa oikein hyvin." Kaivettujen esineiden museoesillepanon lisäksi kaivauksia on esitelty vuosittain kaivausten yhteydessä järjestetyssä juhlas-

sa, johon parhaimmillaan on osallistunut useita satoja paikallisia asukkaita.

Vieraan maaperän haasteet

Projektijohdon mielestä kansainvälisen, vi-eraalla maaperällä toteutettavan hankkeen haasteiksi nousevat rahoituksen saaminen erityisesti julkaisuvaiheeseen sekä paikalliset olosuhteet niin ilmaston ja maaperän kuin viranomaissuhteidenkin tasolla.

Kaivausolosuhteet ja suhteet paikallisiin viranomaisiin ja muihin kaivaukseen liittyviin sidosryhmiin vaativat oman huomionsa ja valmistelunsa. Viranomaiset ovat projekteissa yleensä yhtenä yhteistyökumppanina. "Kaikki ei aina mene niin kuin olettaa. Usein italialainen yhteistyötaho ei halua kertoa negatiivisista asioista ennen maahan saapumista, koska sen toiveena on, että asioihin löytyisi positiivinen ratkaisu. Paikan päällä Italiassa asiat tapahtuvat ja pulmat voivat ratketa hyvinkin sutjakasti, mutta yleensä vasta kun käyt henkilökohtaisesti toimistossa, seisot vi-eressä tai soitat Italiasta. Yleisesti ottaen etukäteisvierailut ja viikko varattuna es-itöihin ja jälkityövaraus ovat siis oleellisia, kuten myös Italian kielen taito. Yllätyksillä tuppaa olemaan taloudelliset vaikutukset.", Ulla kertoo.

"Kaivausolosuhteet ovat Italiassa hyvin erilaiset kuin Suomessa", Eero huomauttaa. "Geologiset ainekset ovat toisenlaisia ja ilmasto-olosuhteet lämmön ja auringon myötä vaativia. Kun kaivettu alue kuivuu muutaman tunnin, vähenevät mahdollisuudet nähdä värieroja ja kerrostumien rajoja. Saattaa käydä niin, että alueen kaksi viikkoa kuivuttua, huomataan, että tässähän onkin eroja. Italiassa saattaa kesä- ja elokuussa myös sataa. Vettä voi tulla yhtäkkiä hirvittävä määrä, niin että vartti-tunnissa kuopassa voi olla yli puoli metriä vettä. Savipitoisen maan vuoksi kuoppaan ei ole menemistä, ennen kuin maa on täysin kuivunut."

Haasteellisten olosuhteiden ja mahdollisten yllätysten vuoksi Ulla korostaakin tarpeeksi pitkän kaivausajan merkitystä:

"Neljä viikkoa on liian lyhyt aika kaivauksille. Kuusi viikkoa menee helposti, kun sääkin voi olla yllätyksellinen ja aina on joku haaveri tai sairastapaus."

Opiskelijoille käytännön kenttäkokemusta ja aineksia omaan tutkimukseen

Kuolleiden muistamisen ja elävien etsimisen projektissa on ollut mukana runsas määrä suomalaisia arkeologian opiskelijoita. Osa mukana olleista on suorittanut klassillisen maaperän kaivausharjoittelua ja osa näistä jatkanut projektin mukana aiheeseen liittyvien opinnäytteiden parissa. Projektiin liittyen onkin valmistunut ja valmistumassa useampia pro gradu -töitä sekä väitöskirjoja.³

Eeron johtamassa "elävien tutkimuksessa" mukana olleet oululaiset arkeologit Antti Kuusisto ja Juha Tuppi tulivat projektiin mukaan opiskeluihin liittyvän kaivausharjoittelun merkeissä. Seuraavina vuosina vastuu ja toimenkuva muuttuivat, molemmat toimivat tutkimusapulaisina vastaten omalta osaltaan kaivausalueiden dokumentoinnista ja opiskelijakaivajien ohjauksesta. Projektin aikana molemmat tekivät kaivausten aineistoon pohjautuen sekä proseminaari- että pro gradu -työnsä, Antti hautauksiin ja Juha tieuraan liittyen. Jatkossa tavoitteena on väitöskirjatyön tekeminen projektin aineiston aihepiireistä. Heli Arima Helsingin yliopistosta pääsi mukaan Ullan johtamaan projektiosuuteen jo aiemmin aloitetun Keski-Italian rautakautta käsittelevän väitöskirjatyön pohjalta. Projekti on tuonut hänelle lisämateriaalia tutkimukseen.

Antin ja Juhon työskentely kehittyi projektin kenttäkausien myötä. Lisääntynyt vastuu ja tieto oman työn pohjalta tehtävän opinnäytetutkimuksen tekemisestä syvensi heidän suhtautumistaan työhön: "Sitä haluaa tehdä asiat hyvin, jos joudut itse vastaamaan siitä niin gradun tai julkaisunkin muodossa. Sitä pyrkii ottamaan kaiken irti materiaalista ja ajattelee kriittisesti mitä ja miten asioita tehdään. Miettiä mitä voisi

tehdä paremmin ja pyrkii joka kesä kehittämään enemmän ja enemmän asioita. Tätä se Eero varmaan hakikin." Myös Heli korostaa metodiikan aktiivista kehittämistä kentällä: "Projekti on tuonut eteen erilaisia kenttärkeologiaan liittyviä kysymyksiä. Kaivettaessa on jouduttu pohtimaan esimerkiksi romahtaneiden hautojen parasta kaivumenetelmää."

Antin ja Juhan mukaan kaivauskausien myötä kehittyi myös näkemys siitä mikä on tärkeää ja mikä ei. "Alussa tuntui, että joka ikinen keramiikan pala on erittäin tärkeä. Jokaisesta palasta saa tietoa, mutta kehittyi näkemään mikä on oikeasti olennaista." Muun dokumentoinnin lisäksi he korostavat myös huolellisten muistiinpanojen tekemisen tärkeyttä: "Liikaa ei voi koskaan dokumentoida. Jälkitöiden yhteydessä voi huomata tarvitsevänsä yllättäviä tietoja, joita ei ehkä kentällä ole osannut pitää tärkeänä. Seuraavana kesänä tiedon on muistanut laittaa ylös."

Mahdollisuuksia verkostosuhteiden rakentamiseen

Projektiinmukaanpääseminenantoiopiskelijoille lähtökohdan omien tutkijanuraan liittyvien haaveiden toteuttamiselle: "Kun itse on ollut kiinnostunut alueesta ja aiheesta, niin projekti antoi lähtökohdan päästä sille alueelle mitä halusi tutkia. Kansainvälisen projektin myötä pystyi myös luomaan laajempia verkostoja muiden maiden yliopistoihin. Suhteiden luominen mahdollistaa esimerkiksi muiden kaivaman tutkimusaineiston käytön väitöskirjassa. Suhteiden avulla on annettu lupa mennä tutkimaan heidän aineistoaan vapaasti eri museoihin. Muuten luvan saaminen voisi olla työläs prosessi.", Antti ja Juha sanovat.

Antti ja Juha pitävät verkostojen luomista erittäin tärkeänä arkeologiassa. Esimerkiksi Suomen Rooman-instituutin suhteiden avulla he ovat päässeet käyttämään American Academyn ja British Schoolin kirjastoja. Juha mainitsee, että hänen graduunsa käytetyistä italialaisista artikkeleista noin 90 % on saatu näistä kir-

jastoista. Ne edustavat tutkimuksia, joihin ei olisi helposti pääsyä Suomesta.

Suhteita on luotu projektin eri vaiheissa, muun muassa erilaisiin konferensseihin osallistumalla. Antti ja Juha osallistuivat muiden projektin edustajien ohella vuonna 2008 Institutum Romanum Finlandiaen Villa Lantessa isännöimään Crustumerium -workshopiin ja kansainväliseen AIAC:n konferenssin Crustumerium -sesioon Roomassa, joissa he olivat postereiden avulla esittelemässä tutkimustyötään. "Tapahtumissa tapaa alan ihmisiä, joiden artikkeleita on aiemmin lukenut. On myös mahdollisuus tavata ihmisiä, jotka tutkivat kanssasi lähellä olevaa aihetta. Saatu palaute ja siitä irti saatavan hyödyn määrä on valtava." Suhteiden kautta voi syntyä myös uudenlaista yhteistyötä ja mahdollisuuksia päästä tutkimaan lisää. "Esimerkiksi hollantilaiset ovat olleet kiinnostuneita jatkaamaan tutkimusta yhdessä.", Antti ja Juha kertovat.

Kansainvälisen projektityön tuomat velvollisuudet ja haasteet opiskelijalle

Kansainvälisessä projektissa mukanaolossa on useita etuja, mutta projektityö tuo mukanaan myös velvollisuuksia ja vastuuta. "Ei mekään oltaisi varmasti saatu olla mukana projektissa jos me ei oltaisi jotain tehty. Meiltä on odotettu, ja jopa hieman vaadittu sitä, että tehdään ne gradut, tehdään tutkimusta ja julkaistaan jotain. Nyt kun ruvetaan tekemään projektin loppujulkaisua jossain vaiheessa, niin meillä on myös siellä oma osuutemme.", Juha ja Antti sanovat. Vastuu julkaisemisesta nähdään kuitenkin enemmän oikeutena kuin rasakana vaatimuksena, sehän on olennainen osa arkeologin työnkuvaa.

Kysyttäessä Heliltä, Antilta ja Juhalta kansainvälisen projektityön eroista suomalaisen kaivaustutkimukseen verrattuna, esiin nousevat kulttuurien väliset erot toimintatavoissa. "Kansainvälinen kaivajajoukko on laajentanut kuvaani eri kansallisuuksien erilaisista tavoista elää

ja ratkoa ongelmia. Kaikenlaista on nähty. Arkeologia ei ole samaa kaikille kaikilla ja sosiaaliset toimintatavat vaihtelevat kulttuurista toiseen.”, Heli kertoo. Juha ja Antti puolestaan tuovat esiin Italiassa kohtaamansa laittoman antiikkikaupan: ”Rikollisuuden kohtaa siellä ihan eri tavalla kuin Suomessa. Meikin jouduimme sääntelemään kaivausta niin, että mietimme riittääkö meidän kaivausaikamme tutkimusten loppuun viemiseen. Jos haudan tutkimus jätetään kesken, niin se ryöstetään varmasti. Ryöstelystä on tietysti puhuttu opiskeluaikana täällä Suomessa, mutta sen kohtaaminen on ihan erilainen kokemus.” Ryöstelyn uhan vuoksi projektin mieshenkilöt viettivätkin useita öitä kaivausalueiden vierellä vartiossa.

Italialainen arkeologia esimerkinä

Eero tuo esiin Italian arkeologisen toiminnan opit uransa aikana: ”On italialaisessa ja kansainvälisessä arkeologiassa ollut jotakin opittavaakin. Italialaisten kaivausten käsityömyöisyys on sellainen asia jota kunnioitan. Siellä on muutaman vuosikymmenen ajan ollut ihailtavalla tavalla kytkentää taitavan käsityöperinteen ja metodisesti esimerkillisen stratigrafian kanssa. Vaikka nyt on niin, että harrisilainen stratigrafinen ajattelu on brittihapatusta, niin Italia on arkeologisesti ehkä johtava maa siinä mielessä, missä määrin harrisilaista stratigrafista ajattelua on sovellettu käytäntöön. Se on myös viety sikäläisen muinaishallinnon dokumentoinnin ohjeistukseen. Niin kuin Paavolan Kirsti väitöskirjansa esipuheessa kommentoi stratigrafiaa, miten ’harmaassa ja harmaassa saattaa olla eroja’⁴, niin kyllä se on semmoinen asia, että siinä on paljon opittavaa.”

Haastatellut projektin jäsenet:

Heli Arima, Eero Jarva, Antti Kuusisto, Ulla Rajala ja Juha Tuppi

Lähteet

Paavola, K. 1998: Kepeät mullat. Kirjallisiin ja esineellisiin lähteisiin perustuva tutkimus Pohjois-Pohjanmaan rannikon kirkkohautoista. *Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora* 28. Oulu.

Projektin julkaisuja

Arima, H. 2009: Viimeinen kenttätyökausi Crustumerialueella. *Fossa* 3/2008, 13–16.

Fulminante, F. 2008: Una tomba a loculo fra tombe a camera a Cisterna Grande. *Alla Ricerca dell'identità di Crustumerialueella, Primi risultati e prospettive di un progetto internazionale, Atti della giornata di studio organizzata dall'Institutum Romanum Finlandiae e dalla Soprintendenza Speciale ai Beni Archeologici di Roma, Roma, 5 marzo 2008*. Suomen Rooman-instituutin kotisivut, www.irfrome.org/ita/temp_06.asp?IdCat=35.

Jarva, E. painossa. Crustumerialueella: the urban Road Trench. *Meetings between Cultures in the Ancient Mediterranean, Proceedings of the 17th International Congress of Classical Archaeology, Rome 22–26 September 2008, Bollettino di Archeologia On-line* 1.

Jarva, E. & Lipponen, S. 2005: Crustumerialueella: asuinpaikan etsintää. *Fossa* 4/2005, 13–17.

Jarva, E., Kuusisto, A., Lipponen, S. & Tuppi, J. 2007: Crustumerialueella: The Road Trench Excavation 2007. *Fossa* 4/2007, 5–9.

Jarva, E., Kuusisto, A., Lipponen, S. & Tuppi, J.: Crustumerialueella: Excavations in the Road Trench area and Research Prospects in the Future. *Alla ricerca dell'identità di Crustumerialueella -työpajan internetjulkaisu*. www.irfrome.org/ita/temp_06.asp?IdCat=35.

Kuusisto, A.: Studies on the Road Trench Burial Ground in Crustumerialueella, Central Italy. *Fossa* 3/2008, 5–12.

Kuusisto, A. & Tuppi, J. 2007: Muinaisen Crustumerialueella tiellä. *Fossa* 1/2007,

- 12–17.
- Kuusisto, A. & Tuppi, J. 2009: Research on the Crustumarium Road Trench. *Fasti Online*. www.fastionline.org/, FOLD&R 143.
- Rajala, U. 2005: Kammiohautoja, kansainvälisyyttä ja uuden opettelemista. Ensimmäinen kaivausseasonki Cisterna Grandessa Crustumariumissa. *Fossa* 2/2005, 17–23.
- Rajala, U. 2007: Archaic chamber tombs as material objects: the materiality of burial places and its effect on modern research agendas and interpretations. *Archaeological Review from Cambridge* 22:1 (2007), 43–57.
- Rajala, U. 2008: Building virtual tombs: the Archaic chambers of Cisterna Grande. *Alla ricerca dell'identità di Crustumarium* -työpajan internetjulkaisu. www.ir-frome.org/ita/temp_06.asp?IdCat=35.
- Rajala, U. 2008: Ritual and remembrance at Archaic Crustumarium: the transformations of past and modern materialities in the cemetery of Cisterna Grande (Rome, Italy). Fahlander, F. & Oestigaard, T. (toim.). *The Materiality of Death*. *BAR International* 1758, 79–87. Oxford.
- Rajala, U. 2008: Visualising Latin Archaic tombs and their postdepositional histories: the 3D modelling of the tombs from Cisterna Grande, Crustumarium (Rome, Italy). A. Posluschny, A., Lambers, K. & Herzog, I. (toim.). *Layers of Perception. Proceedings of the 35th International Conference on Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology (CAA), Berlin, Germany, April 2–6, 2007*, *Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte* 10, 127–133.
- Rajala, U. painossa: The excavations in the cemetery area of Cisterna Grande (Crustumarium, Rome, Italy): Archaic burials and funerary identities. *Meetings between Cultures in the Ancient Mediterranean, Proceedings of the 17th International Congress of Classical Archaeology, Rome 22–26 September 2008*, *Bollettino di Archeologia On-line* 1.
- Rajala, U., Arima, H., Laitakari, J., & Helamaa, M., 2007: Yllätyksiä kerrakseen. Cisterna Granden kalmistokaivaukset Crustumariumissa 26.6.–4.8.2006. *Fossa* 1/2007, 18–29.
- Rajala, U., di Gennaro, F., Arima, H., Roth-Murray, C., Fulminante, F., Hymylä, J. & Leighton, M. 2005: New international excavations at Cisterna Grande (Crustumarium, Rome, Italy): studying chamber tombs, burial rites and funerary representations during the Archaic period. <http://antiquity.ac.uk/ProjGall/Rajala/index.html>.
- Tuppi, J. painossa: Crossing the Tiber: Archaic Connections in Central Italy. *Fossa* 1/2009.

Projekti internetissä:

- <http://www.antiquity.ac.uk/ProjGall/rajala/index.html>
- <http://www.arch.cam.ac.uk/~umr20/indexpage.htm>

Loppuviitteet

- 1 “Kuolleiden muistaminen, elävien etsiminen”
- 2 Nykyisin Soprintendenza Speciale per i Beni Archeologici di Roma.
- 3 Projektiin liittyen on valmistunut kuusi proseminarityötä, yksi laudaturseminaari (M. Helamaa) sekä kaksi pro gradu -työtä (A. Kuusisto ja J. Tuppi). Tekeillä on lisäksi kolme pro gradu -työtä (O. Manninen, T. Kataja, ja M. Suuronen) ja kolme väitöskirjatutkimusta (S. Lipponen, H. Arima ja J. Tuppi).
- 4 FT Kirsti Paavola muistelee väitöskirjansa kiitoksissa Eeron opetusta klassillisella maaperällä: ”Rooman helteessä FT Eero Jarva opetti stratigrafiaa: vaaleanharmaassa ja vaaleanharmaassa on eroja. Silloin kiukuttelin, nyt kiitän.” (Paavola 1998)

Seminaarimatka avartaa – diskurssia, teoriaa ja kulttuuriperinnön palautuksia

Mirette Modarress

Lokakuisella seminaarimatkallani Ateenaan sain konkreettisesti ihailta palautettua kulttuuriperintöesineistöä. Kysymyksessä oli Italian ja Kreikan takaisin hankkimia antiikkiesineitä Yhdysvaltojen eri museoista. Ajatuksia herättävänä näyttelytilana toimi Ateenan uusi Akropolis- museo. Ennen kuin kerron museosta, lyhyt katsaus itse seminaariin.

Pohjoismaiden tutkijakoulun (Dialogues with the Past, Nordic Graduate School) viimesykyinen jatko-opiskelija seminaari järjestettiin Ateenassa, Kreikassa 20.–25.10.2008. Seminaarin teemana oli ”Discourse, Theory and Archaeological Excavation”. Kurssiin osallistuneista opiskelijoista suurin osa oli ruotsalaisia, hyvänä kakkosena olivat norjalaiset, yksi opiskelija Tanskasta, yksi Venäjältä ja mukaan oli päässyt myös yksi opiskelija Englannista. Kurssin teemaa valaisevista ja siihen johdattelevista esitelmistä vastasivat seminaarin vetäjä Gavin Lucas Islannin yliopistosta sekä Sue Hamilton Lontoon, professori John Barrett Sheffieldin, Steve Roskams Yorkin yliopistosta ja Stefan Larsson Ruotsin Museovirastosta. Käytännön järjestelyistä oli vastaamassa tutkijakoulun sihteeri Konstantinos Chilidis.

Seminaari-istunnot aloitti Lucas esitelmällä, joka käsitteli kriittisesti kaivausten ja jälkitöiden suhdetta. Kaivauksilla kohteesta tuotetaan tietoa tekstin, kuvien ja karttojen muodossa, se muutetaan aineistoksi arkistoon ja materialisoidaan. Lucas muistutti, että kaivausten suhdetta dokumentointikäytäntöihin olisi syytä tarkastella

aina uudelleen (ks. myös Lucas 2001). Barrett puolestaan peräänkuulutti historiallis-materiaalista arkeologiaa. Kaivausten, materiaalien jäännösten tutkimisen pitäisi ennen kaikkea lisätä historiallista tietoa, ei ainoastaan tuottaa aineistoa arkistoon. Barrett korosti myös, että tulkintaa ja analyysia pitäisi tehdä jo kaivauksilla, eikä jättää niitä jälkitöihin (ks. myös Andrews & Barrett & Lewis 2000). Roskams käsitteli esitelmässään arkeologisen kenttätöiden kehitystä Iso-Britanniassa, ja Larsson puhui arkeologian metodologiasta ja sosiaaliteorioiden merkityksestä. Hamilton piti esitelmänsä viimeisenä päivänä. Hän ei ollut ehtinyt otsikoida esitelmäänsä, mutta se ei esitystä häirinnyt. Hamilton käsitteli tulkinnan metodologiaa kenttätutkimuksissa. Hän pohti tuntemusten ja aistien kautta tehtäviä havaintoja, ja kehotti käyttämään niin näkö-, kuulo- kuin hajuaistia maastossa kävellessä. Kaikki luennoitsijat olivat hyviä puhujia, mutta Hamilton oli valloittava puhuja. Hänen pohtiva, rauhallinen ja persoonallinen olemuksensa ja esiintymisensä teki ainakin minuun vaikutuksen.

Jatko-opiskelijoiden esitykset vaihtelivat omien väitöskirjaprojektien esittelyistä suoritettujen kaivausten jälkipuintiin. Skaala oli laaja, mutta kaikki olivat omalla tavallaan kiinnostavia. Kahdessa esityksessä käsiteltiin hautauksia; toisessa teoreettis-lähtöisesti *node*-käsitteen ja toisessa keskiaikaisten hautausten spatiaalisen jakautumisen kautta. Yleisön osallistuminen kaivauksiin oli aiheena kahdessa esitelmässä. Esitysten perusteella ajan trendi vaikutti

olevan refleksiivisyys arkeologiassa. Sitä sivuttiin useissa esityksissä, ja yksi esitelmä oli refleksiivisyyden käytännön kokeilusta kaivauksilla. Esitelmiä oli myös kalliomaalauksista, mäkilinnoista ja "snow-pach"-arkeologiasta. Pohjoismaiden ulkopuolista arkeologiaa käsitteli useampi seminaarityö, joukossa omani, joka liittyi Iranin arkeologiaan. Klassillisen arkeologian puolelta oli kaksi esitystä; toinen tarkasteli kreikkalaisten jälkiä Mustan meren Berezan saarella ja toinen korinttilaisia vaasimaalauksia. Kaksi näytti olevan seminaarin "maaginen" luku, sillä Afrikan mantereen arkeologiaan liittyviä esityksiä oli myös kaksi.

Iltaisin ja seminaarin vapaapäivänä oli mahdollisuus tutustua Ateenan moniin arkeologisiin nähtävyyksiin ja museoihin. Opastettu retki tehtiin Akropolis-kukkulan juurella sijaitsevaan vanhaan Agoraan. Siellä työskentelevä amerikkalainen arkeologi "David" esitteli meille paikkaa asian-
tuntevasti.

Mutta palataan takaisin uuteen Akropolis museoon (ks. kuva). Museo oli vaikuttava ilmestys. Se oli yhä rakenteilla, eikä sitä ollut vielä virallisesti avattu.¹

Ensimmäisen kerroksen halleissa sai kuitenkin käydä kävelemässä ja ihmettelemässä lattialasiruutujen alla näkyviä kaivauksien paljastamia muinaisen Ateenan jäännöksiä.

Lisäksi museossa oli meneillään aikaisemmin mainittu palautettujen italialaisten ja kreikkalaisten antiikkiesineiden näyttely "*Repatriated masterpieces, Nostoi*" 24.9–31.12.2008.²

Näyttelyä esittelevissä julisteissa otettiin vahvasti kantaa arkeologisen kulttuuriperinnön kuulumisesta alkuperämaahansa. Näyttelypaikan valinta oli varsin osuva, ja vei hyvin sanomaa kulttuuriperinnön palautuksista eteenpäin. *New Acropolis Museum* on ollut tärkeässä osassa Parthenonin friisien palautuskiistassa (ks. esim. Hamilakis 1999: 311; Skeates 2000: 34; Kersel 2004: 47–51). Kyseisestä museosta friisien odotetaan saavan arvoisensa säilytys- ja näyttelypaikan. Museon ylimmän kerroksen avara lasiseinäinen tila, josta avautuu näkymä kohti Akropolis-kukkulaa ja Parthenon-temppeliä, odottaa epäilemättä Parthenonin friisien paluuta kotimaahansa.

Kuva. *New Acropolis Museum, kuvattuna Akropolis-kukkulalta. (Mirette Modarress 2008)*

Tutkimuskirjallisuus

Gill Andrews, John C. Barrett, John S. C. Lewis 2000: Interpretation not record: the practice of archaeology. *Antiquity* 74, 2000. 525–530.

Yannis Hamilakis 1991: Stories from exile: fragments from the cultural biography of the Parthenon (or 'Elgin') marbles. *The Cultural Biography of Objects*. Edited by Yvonne Marshall and Chris Gosden. *World Archaeology*. Vol. 31, No. 2. 1999. 303–320.

Morag Kersel 2004: The Politics of Playing Fair, or, Who's Losing the Marbles? *Marketing Heritage. Archaeology and the Consumption of the Past*. Edited by Yorke & Uzi Baram. Walnut Creek 2004. 41–56.

Gavin Lucas 2001: Destruction and the Rhetoric of Excavation. *Norwegian Archaeological Review*. Vol. 34, No. 1, 2001. 35–46.

Robin Skeates 2000: *Debating the Archaeological Heritage*. London 2000.

FM Mirette Modarress on arkeologian jatko-opiskelija ja toimii arkeologian oppiaineen vs. amanuenssina Oulun yliopistossa.
mirette.modarress@oulu.fi

Loppuviitteet

1 Uusi Akropolis museo on määrä avata virallisesti 20.6.2009. <http://www.newacropolismuseum/gr/eng/>

2 Näyttelyä oli jatkettu 7.1.2009 asti.

ARKEOLOGIS-HISTORIAALLINEN JA NYKYTAITEEN MUSEO www.aboavetusarsnova.fi

ABOA VETUS & ARS NOVA

800 KILOA LUUTA!

27.3.-11.10. Aboa Vetus & Ars Nova -museo pitää sisällään palan keskiaikaista Luostarikorttelia, jonka kaivauksissa on löydetty suuri määrä eläinten jäänteitä. 800 kiloa luuta! -näyttely pureutuu Aboa Vetuksen luulöytöihin. Se tuo esiin uusinta alan tutkimusta ja kertoo vuosisatojen takaisen Turun eläinasukkaista lemmikkeinä, työjuhtina, saalistuksen kohteina ja tuholaisina.

Itäinen Rantakatu 4–6, Turku, p. 02 250 0552. Museo on avoinna: 6.9. saakka joka päivä klo 11–19, opastetut kierrokset joka päivä klo 11.30 ja 13.30 pääsymaksun hinnalla. 8.9. alkaen ma suljettu, opastetut kierrokset la ja su klo 11.30 ja 13.30 pääsymaksun hinnalla.

Suomalaisterveisiä Venäjälle ja paluupostia sieltä päin: Tverin IV (kansainvälinen) arkeologikonferenssi 2008

Mervi Suhonen & Pirjo Uino

A. A. Spicynin laduilla

Tverin neljännessä arkeologikonferenssissa kunnioitettiin Venäjän arkeologian "isän", A. A. Spicynin (1858–1931) elämäntyötä. Hän aurasi ensimmäisiä tieteellisen arkeologian latuja 1890–1920-luvuilla muun muassa Tverin seudulla samankaltaiseen umpihankeen kuin J. R. Aspelin ja hänen aikalaisensa Suomessa. Hän oli myös Pietarissa ennen vallankumousta se arkeologi, jonka kanssa suomalaisilla kollegoilla oli ehkä eniten yhteistyötä (kuva 1).

Aleksandr Andreevič Spicyn oli aluksi Venäjän Keisarillisen Arkeologisen Komission ja sittemmin vallankumouksen jälkeen GAIMK:n (Valtiollisen Akatemian Aineellisen kulttuurin historian instituutin) arkeologi, keskiajan (AD 700–) tutkija ja Pietarin yliopiston professori. Spicyn ansioitui sekä muinaisjäännösten kartoittajana että tieteellisen arkeologian menetelmien alkuunpanijana. Spicyn oli tiukka typologi ja energinen empiirikko, joka hallitsi suvereenisti aikansa arkeologisen aineiston. Sen mukaisesti Tverin konferenssin tematiikka oli 150-vuotisjuhlavuonna avara: "Venäjän alueiden arkeologia 1800-luvulta 2000-luvulle: tutkimuskysymyksiä, meto-

Kuva 1. Aleksandr Andreevič Spicyn, vuodesta 1893 myös Suomen Muinaismuistoyhdistyksen kirjeenvaihtajajäsen. (Kuva konferenssin ohjelmavihkon kannesta; sama myös <http://ru.wikipedia.org/> > A.A. Спицын).

dologiaa ja käytännön työmenetelmiä" (vapaa suomennos).

Tverin konferenssi järjestettiin 25.–29.3.2008. Spicynin merkkivuoden juhlistaminen jatkui sen jälkeenkin, ja hänelle nimetty tieteellinen pääkonferenssi järjestettiin Pietarin yliopistolla samoina marraskuun päivinä, joina me suomalaiset kokoonnuimme Kansallismuseoon kentätyöesittelyihin. Tieteenhistorian merkivuosien huomioiminen kuuluu tiiviisti

Venäjän arkeologiaan. Tapa nimetä pienetkin seminaarit ja tapahtumat jonkun suurmiehen tai -naisen mukaan ei ole henkilöpalvontaa. Edesmenneiden tai emeritussukupolvien työtä arvostetaan Venäjällä toisella tavalla kuin mihin suomalaiset nykyisessä koulu- ja korkeakoulusysteemissä kasvatetaan. Iso- ja isoiso-vanhemmathan ovat naapurimaassamme myös monien perheiden kunniajäseniä.

Tieteessä meritoituneet tutkijatkin ovat ikään kuin oppilaita esikuvien sa edessä. Nuoremmat raivaavat itsenäiset työ-sarkansa aluksi nöyränä raataen ja varovat kääntelemästä jonkun auktoriteetin jo kääntämiä kiviä ennen kuin omat hartiat ovat riittävästi vahvistuneet ja muutkin ovat ehtineet siitä

vakuuttua. Vuosikausien mittaisessa kyisen pellon kyntämisessä konferenssit ovat merkittäviä meritoitumismahdollisuuksia. Samalla tieteenhistoria pysyy elävänä. Venäjän laajuudessa maassa merkittäviä virstanpylväitä on paljon ja erikorkuisia. Tverin konferenssi oli osanottajilleen muistinvirkistyskursio sen maamerkin luo, jonka Spicyn pystytti. Seuraava konferenssi palauttaa mieleen jonkun toisen.

Kahden koulukunnan rajalla

Laajassa maassa, missä kenttätyökauden uusimpien uutisten kattava seuraaminen ei onnistu keneltäkään, on mitä oleellisinta kokoontua seminaareihin, symposiumeihin, konferensseihin ja kongresseihin henkilökohtaisesti katsomaan, mitä kollegoille kuuluu. Koska tuttavuuksien ja ihmissuhteiden merkitys työssä ja elämässä on Venäjällä tunnetusti suurempi kuin paljon tasaisempien pelisääntöjen mukaisesti toimivassa Suomessa, on itse kullekin myös hyvin terveellistä kilauttaa lasia konferenssi-illanvietossa, tuttujen ja tuntemattomampienkin kanssa.

Venäjän arkeologit ovat tavatessaan kuin veljiä keskenään, veljellisine olalle taputuksineen ja sisarellisine suukopuineen. Mies saattaa tervehtiä naista käsisuudelmallakin, oikein vanhan ajan tyyliin. Itämereltä Itä-Siperiaan ulottuvan maan arkeologiasta on kuitenkin mahdotonta puhua yhtenäisenä "Venäjän arkeologiana". Sillä on kuitenkin kaksi napaa, joista jompaankumpaan kaikilla ammattilaisilla on yhteys: Moskova ja Pietari.

Pääkaupunki on arkeologiankin pääkaupunki: kaivausluvut saadaan Moskovasta, Venäjän Tiedeakatemian Arkeologiselta Instituutilta. Suomalaisille Pietari on tutumpi: onhan yhteistyö Nevan palatsirannalla sijaitsevan Venäjän Tiedeakatemian Aineellisen kulttuurin historian instituutin sekä virran vastarannalla olevan Kunstkameran kanssa jatkunut vuosikautia ja paranee paranemistaan. Pietarilaisen kollegoiden puheissa vilahtaa silloin tällöin jonkinlainen vastakkainasettelu: "ne

moskovalaiset". Etupiirijakoa onkin. Esimerkiksi Novgorodin kaupunkikaivaukset ovat aina olleet moskovalaisen ekspedition aluetta, kun taas Olhavanjoen vastarannalla Rurikin gorodiščella palavat leningradilais-pietarilaisen ekspedition leiritulet.

Tver on väliasema Pietaria ja Moskovaa yhdistävän rautatien varrella. Sieltä kutsu arkeologikonferenssiin kantautuu tasapuolisesti molempiin suuntiin. Konferenssin käytäväkeskusteluissa oli mahdollista saada otetta siitä, onko jokin "koulukuntaristiriita" todellisuudessa olemassa vai ei. Konkreettista opillista painotuseroa Moskovan ja Pietarin välillä kukaan ei tunnusta osaavan kuvailla. Puheet siis puheina – konferenssissa etusijalla oli toverillisuus, joka jo avajaispäivän "toveri-illallisella" huipentui Venäjällä niin tavalliseen spontaaniin arkeologimusiisointiin. I. N. Černyh, konferenssin pääjärjestäjä, viritti tuttuun tapaan kitaroiteen musikaalisen illan, joka tiivistyi moskovalaisen "grand old manin", Keski-Venäjän kivikauden tutkijan V. V. Sidorovin suggestiiviseen tanssiin ja primitiivisen lauluun (kuva 2).

Kahden isännän vieraina

Suomalaisarkeologien vierailulla Tverissä on pitkät juuret. Kun Tverissä järjestettiin vuonna 1903 suuri arkeologinen konferenssi, siihen osallistui Suomesta arkeologi ja kansatieteilijä A. O. Heikel. Tuolloin konferenssin yhteydessä järjestettiin Suomen kansallismuseosta saatu 200 tverinkarjalaisen päähineen ja kirjoitun käspaikan näyttely. Jo 1872 J. R. Aspelin ja D. E. D. Europaeus olivat tehneet kaivauksia Tverin kuvernementin kurgaaneissa.

Tverin nykyinenkään konferenssiperinne ei ole Venäjän arkeologiassa mikään tahansa kevätporriäinen. Siellä ei kaivata alkeisajatuksia eikä puolihuolimattomia kaivauslöytövääläytyksiä. Suurkonferenssi järjestetään nimittäin vain joka viides vuosi. Välivuosina kaupungissa on kaksi maaliskuista symposiumia. Näistä toinen on Tverin museon organisoima kivikauden ja varhaisen metallikauden tutkijoiden

Kuva 2. I. N. Černyh pääisännän tehtävissä. (Kuva: Christian Carpelan)

kohtaaminen ja toinen on *Tverskoj naučno-issledovatelskij istoriko-arheologičeskij i restavracionnyj centr* -nimisen yksityisen yrityksen koolle kutsuma asiantuntijatapaaminen jonkin erikseen valitun keskiaikateeman ympärille. Kun järjestäjäorganisaatiot sitten viisivuotiskauden päätteeksi yhdistävät voimansa, kynnys puhujakorokkeelle on luonnollisesti korkea.

Ohjelma olikin tasokas. Ulkopuolisina emme pysty arvailemaan, mitä ohjelmasta oli karsittu pois, mutta esiintyjävalinnat vaikuttivat enimmäkseen onnistuneilta. Jonkun kannuksensa jo vuosikymmeniä sitten ansainneen kollegan kohdalla voi tietenkin olla ongelmana, että synteetit ovat nahistuneet toistoksi ja jokin esitelmistä oli ehkä mukana vain siksi, ettei arvostetun herran tai rouvan käännäminen ovelta olisi tullut kuuloonkaan. Mutta meille ulkomaalaisille uutta ja ihmeellistä kuultavaa oli joka tapauksessa yllin kyllin. Osa mehukkaiden tiedon hedelmien nektareista valui yli ymmärryksemme laitojenkin.

Konferenssi oli suuri, mutta ei mammuttimainen: osanottajamäärä oli noin 150. Pääisäntänä oli Tverin museo, ja sen ikkunatonta luentosalia powerpointit valaisivat konferenssipäivinä sananmukaisesti aamuhämärästä iltamyöhään. Museon järjestämän kivi- ja pronssikauden sektion puheen-

johtajina olivat museon johtaja I. N. Černyh sekä hänen tähän tehtävään kutsumansa varttuneemman polven arkeologit. Neljän päivän aikana ohjelmassa oli noin 120 esitelmää, joista vain hyvin harvat peruuntuvat. Osa puheenvuoroista oli täyspituisia 20 minuutin esityksiä, osa kymmenminuuttisia "raportteja" ja osa pelkkiä kuvaesityksiä eli standeja. Viimeksi mainitut edustivat ikään kuin alinta hierarkiatasoa ja ne jäivätkin muun annin varjoon. Standit printataan vain tavalliselle paperille, laitetaan hetkeksi seinälle ja pakataan sen jälkeen takaisin laukkuun. Toinen puoli konferenssin järjestelyvastuusta oli edellä mainitulla yksityisellä arkeologisella yrityksellä, jonka toiminta painottuu historiallisen ajan kohteisiin ja joka yleensä huolehtii muun muassa Tverin kaupunkikaivauksista. Tämä konferenssisektio istuutui ensin pulpetteihin erääseen lääketieteellisen tiedekunnan luokkahuoneeseen, mutta saavutti odottamattoman suosion ja muutti upseerikerholle, missä seiniltä katselivat tveriläiset sotilashenkilösuuruudet ja itse Puškin. Sektiossa käsiteltiin rautakautta, keskiaikaa ja historiallista aikaa. Yrityksen johtaja A. N. Hohlov oli itse yhtenä puheenjohtajana.

Konferenssi oli siis esitelmäihailtaan kronologisesti lähes rajaton. Kivikausisek-

tiossa aloitettiin mammutinmetsästäjistä, nuorempien periodien sektiossa edettiin Napoleonin sotiin asti. Aluerajaustakaan ei ollut ennalta määrätty, mutta käytännössä aihevalintojen rajat muotoutuivat osanottajien koti- ja kenttätöalueiden mukaisesti jonkinlaiseksi soikioksi Moskovan seuduilta Permiin koillisessa sekä Novgorodiin ja Karjalaan lännessä. Esimerkiksi Siperian tai Kaukasuksen tutkijoille on tarjolla lukuisia muita foorumeja, eikä heitä Tverissä tavattu.

Laatukisan voitot ja tappiot

Sektioiden välillä vallitsi selvästi pieni laatukilpailu. Venäläisessä konferenssissa tasokas keskustelu syntyy paitsi hyvistä esitelmistä myös viiltävänterävistä kysymyksistä, joihin esitelmänpitäjillä myös on ilmeinen halu ja valmius vastata. Lisäksi kuulijoille annetaan tavallisesti mahdollisuus myös perusteellisempaan opponointipuheenvuoroon, joka saa olla muutamaa lausetta pidempikin ja johon respondentti tietenkin saa vastata. Opponointi on spontaania ja se on yleensä vuorossa kunkin session päätökseksi, ennen tupakka- tai ruokatauko. Opponentiksi on syytä ryhtyä vain, jos tietää itse todella olevansa aiheen asiantuntija tai jos muuten haluaa asettaa esitelmälle painavasti perusteltua vastapainoa. Henkilösuhteet kyllä saattavat kirvoittaa opponointi-intoa, mutta yleensä puheenvuorot kuulostivat olevan nimenomaan täyttä asiaa.

Jos Tverissä olisi jaettu sektion tieteellisyiden kulta- ja hopeamitalit, kivi- ja pronssikauden tutkijat olisivat seisseet korkeammalla palkintojakkaralla. He pitivät esitelmiä niin intohimoisesti, että iltapäivän venyessä kellon viisarit laitettiin rusetille ja nurkkaan. Esitelmät saattoivat kestää jopa iltakymmeneen. Upseerikerhon sektiossa pysyttiin kohtuudessa eivätkä työpäivät jatkuneet iltakuutta myöhempään. Lounastauko pidettiin ajallaan, mutta muilla tauoilla oli turha haaveilla muusta virkistyksestä kuin tupakasta, joka onneksi nautittiin ulkoilmassa. Lämmin kahvi ja pullansiivu

käväisivät mielessä kerran, kahdestikin.

Mutta eivät työtunnit tietysti ole se merkittävin mittatikka. Paljon pahempaa oli, että historiallisen ajan tutkijat löivät varpaansa kulttikiviin.

Kulttikivellä (*kul'tovyj kamen'*) tarkoitetaan venäjäksi mitä erilaisimpia kiviä. Meidän kuppikivemme, seitamme ja hiitemme sopivat joukkoon. Osa tällaisista kohteista on muinaisjäänöksiä ja tunnustetaan sellaisiksi – toisin sanoen kuka tunnustaa, kuka ei. Mitäpä muutakaan esimerkiksi Vienanmeren menhirit ovat? Mutta kun muuan Tverin konferenssin esitelmistä pidettiin museon näyttelyssä olevan kulttikiven äärellä, oli eräiden kollegojen mitta täysi. Akateemikko, moskovalainen professori V. A. Čudinov luki kivistä kirjoitusta, jota läheskään kaikki eivät edes silmiä siristelemällä nähneet. Seuraavissa esitelmissä marssitettiin esiin vielä lisää eri alueilla dokumentoituja outoja kiviä – ja myrsky nousi. Viiden peräkkäisen kulttikiviesitelmän jälkeen opponentit eivät säästelleet sanojaan ilmoittaessaan, että tieteellisissä konferensseissa olisi syytä pitäytyä tieteessä. Kivien isännät ja emännät totta kai puolustautuivat ja puheenjohtaja hikoili. Čudinov ei ole jättänyt asiaa sikseen. Internetissä on jo useampiakin hänen piikikkäitä, epäilemättä täysin vakavia kirjoituksiaan siitä, tarvitsevatko arkeologit kulttikiviä.

Toinen nolous varsinkin rautakauden ja historiallisen ajan sektiossa oli, että jotkin esitelmistä tuottivat puheenjohtajistolle pettymyksen, ennakkokarsinnasta huolimatta. Ne olivat kuulemma opiskelijataisoisia, ja moiset kuuluisivat vuosittaisiin pikkusymposiumeihin, eivät viisivuotiskauden huipennukseen. Ulkomaalaisina me emme tällaisia tasonnotkahduksia juuri huomanneet. Tylystymistä emme eittämättä voineet kaikin ajoin täysin välttää, mutta se oli meille pikemminkin kieli- ja kontekstiongelmia. Kaukovieras katsoo aina mielellään paikallisasiantuntijoiden valokuvia kaivauksilta ja löydöistä, mutta tutkimushistorialliset katsaukset saattavat visuaalisuomattomina jäädä kontekstittomiksi tai historiallisia dokumentteja käsittelevät esi-

tykset osoittautua liian kimuranteiksi.

Maassa maan tavalla

Tverin konferenssin pääotsikossa kansainvälisyys on sulkeissa. Ulkomaalaiset ovat tervetulleita, mutta mainoksia maailmalle ei lähetetä. Kansainvälisen ulottuvuuden muodostimme me neljä suomalaista sekä yksi virolainen ja yksi saksalainen osanottaja. Meille suomalaisille Tver ja sen arkeologit olivat entuudestaan tuttuja ja olimme tienneet odottaa tiedotteita joka tapauksessa. Delegaatiomme olisi ollut vielä komeampi, jos mukaan olisivat päässeet myös ne suomalaiset kollegat, jotka työnantajansa toivomuksesta joutuivat pettymyksekseen luopumaan ”turhasta” ulkomaanmatkasta ja jäämään kotirantaan, kaivaustensa jälkitöitä edistämään. Lisäksi konferenssijärjestäjät jäivät ilman yhtä suomalaisvierasta yksinkertaisesti siksi, etteivät itse pystyneet varmistamaan tapahtuman päivämääriä ajoissa. Varsinaiseksi kansainväliseksi suur tapahtumaksi tveriläiset eivät edes yrittäneet konferenssiaan kehittää.

Kaukainen vieras tunsi olevansa tervetullut. Pirjon kymmenminuuttinen puheenvuoro oli sijoitettu avauspäivän plenumesitelmien jälkeen, Spicyniä esittelevien esitelmien seuraan. Tiedonannon pääteema oli monivuotisen venäläis-suomalaisen yhteistyöprojektin eli Karjalankannaksen kivikausi-hankkeen uutuusjulkaisun (Iskos 16) esittely. Vauhtia ponnistettiin kuitenkin kauempaa yhteistyön alkuajoilta. A. A. Spicyn ja A. M. Tallgren olivat keskenään kirjeenvaihdossa 20 vuotta ja kollegoina läheisiä. Se käy hyvin ilmi muun muassa Tallgrenin Hjalmar Appelgren-Kivalolle kirjoittamasta kirjeestä, joka on päivätty Pietarissa 8.5.1915: *Spitsyn on ystäväillinen kuten ennen. Sain häneltä hyviä neuvoja ja käyn etenkin N. Novgorodissa sen suuren pronssikauden kalmiston liepeitä tutkimassa ja sen löytöjä kuvaamassa.* Kalmistolla Tallgren tarkoitti Nižnij Novgorodin lähellä sijaitsevaa Seimaa, jonka aiempien kaivausten kehnoa tasoa hän päivittelee. Tallgren julkaisi myös Spicynin nekrologin (1932).

Kivi- ja pronssikauden sektioissa Christian Carpelanin ja Mika Lavennon esittämät uudet radiohiiliajoitukset herättivät kysymyksiä ja vireästi uteliasta keskustelua. Sellainen tieto on oikeassa paikassaan myös konferenssijulkaisussa. Ne ovat huolellisesti toimitettuja ja perusteellisesti lähdeviitteistettyjä, vankasti tieteellisiä kokoomateoksia (viimeisin Tverin konferenssi- ja seminaarijulkaisu on ilmestynyt kaksiosaisena niteenä 2006–2007). Keskiajan sektiossa esiin marssivat komeasti karjalaiset: Hiitolan Kylälahden Kalmistomäen haudat saivat kokeneimmatkin kollegat mykistymään. Mervi oli valinnut metodiaiheen – olihan menetelmät mainittu konferenssiteemana. Stratigrafian dokumentointi ja tulkinta eivät tainneet kuulijoita kovin sytyttää, vaikka näkökulma olikin Venäjää ja Skandinaviaa vertaileva. Kaivausmenetelmät ja mallintamiset saattavat olla kelpo aiheita Suomessa tai Ruotsissa, mutta venäläiset haluavat ehkä sittenkin mieluummin pohtia perinteisiä arkeologisia aiheita, artefakteja ja muinaisjäänneksiä sekä niiden kronologiaa ja tulkintoja.

Tverin-matkailua arkeologien tapaan

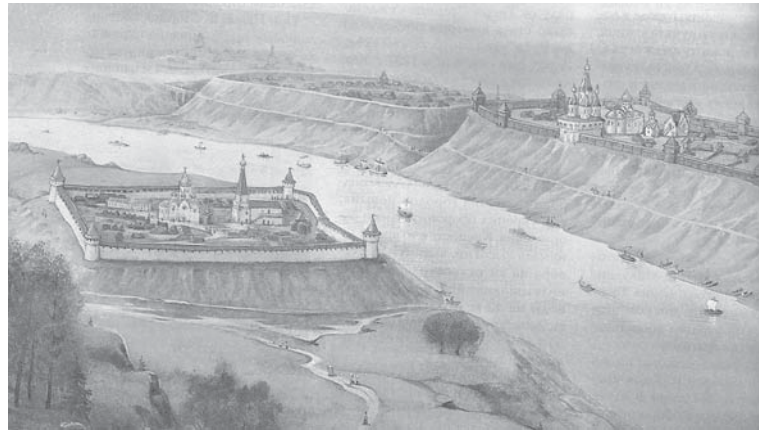
Ekspeditio on venäläisen arkeologin perhe. Porukka, joka vuodesta toiseen teltailee saman muinaisjäänneksen kaivauksella tai pöristelee pitkin tieuria saman seudun kohteilla, hitsautuu yhteen. Parhailla ekspeditioilla on monikymmenvuotinen historia, omat tunnuslaulusensa ja ydinhenkilökunnan lisäksi liuta eri-ikäisiä jäseniä, jotka ovat mukana ruokapalkalla, koirineen ja kalastusvälineineen. Eräiden keskiaikaisten kaupunkien kulttuurikerrokset ovat lähes ehtymättömiä ja monilla kaupunkiarkeologisilla ekspeditioilla on ympärivuotisessa käytössään oma *baza*, joka on jälkityötila, kirjasto, vapaa-ajanviettotila ja tarvittaessa asuntokin. Tverin konferenssin tunnelmien syvävirtausten tuntemiseksi pitäisi päästä kortteeraamaan venäläisystävien kanssa paikalliselle bazalle.

Me kaukomatkalaiset emme toki omas-

ta hotellimukavuudestamme valita. Asuimme keskustassa neuvostoaikaisessa hotelli "Central'najassa", jonka pikkusviitit olivat saaneet sitten viime näkemän seiniinsä uskomattoman hohdokkaat kukkatapetit. Iltanviettomahdollisuuksia kulmakuppilasta ökykasinon olisi ollut jalkamatkan päässä. Pelkkä käveleminenäkään ei Tverissä ole hullumpaa. Historiallisessa keskustassa on esteettistä, kohtalaisen hyväkuntoistakin 1700-luvun arkkitehtuuria ja Volgaa kelpaa katsella rantapromenadeilta. Mutta lämpimmin tunnelma löytyi jälleen kerran bazalta. Rennoista ja runsaista koko yön nyyttikes-teistä jätetään muodollisuudet ja mutinat

ulkopuolelle.

Kunnon konferenssiin kuuluu ekskursion, totta kai. Tällä kertaa kohteeksi oli valittu Starica, keski-ajalta periytyvä idyllinen pikkukaupunki gorodiščeineen ja luostareineen (kuva 3). Aiemmin ilmoitettu lähtöaika peruttiin edellisenä iltana viimeisen session päätteeksi noin klo 22 ja ilmoitettiin uusi – tuntia aikaisempi, mutta onneksi olimme sinnitelleet luentosalin penkillä hamaan loppuun saakka ja siten olimme aamulla bussissa oikeaan aikaan. Starica, joka sijaitsee 77 km Tveristä lounaaseen, on perustettu vuonna 1297. 1400-luvulle asti paikka tunnettiin useilla pikkukaupunkia

*Kuva 3a (yllä).
Starica 1500-luvulla.
(Piirros: A.S. Fuvaev;
julkaistu värikuvana:
Ivanov 2004: 382)*

*Kuva 3b. Starica
kevällä 2008. (Kuva:
Christian Carpelan)*

tarkoittavilla nimillä (Gorodok, Gorodec, Gorodesk, Gorodok na Volge ja Novyj Gorodok). Volgan korkealla rannalla, yli 40 metriä vedenpinnasta sijainnut mahtava 1500-luvun linnoitus on enää muisto vain, mutta vastapäinen luostari on jo osaksi noussut rappiostaan. Luostarin rakennuksissa oli kiintoisa museo ja iso arkeologinen näyttely.

Matkailijan ei todellakaan sovi torkah-
taa, ja ennen lähtöä Venäjä ravisti meidät-
kin täysin hereille vielä kerran. Moskovasta
tuleva juna pysähtyy Tverin asemalla puo-
len yön jälkeen kaksi minuuttia. Siinä ajas-
sa nopeimmat ehtivät löytää noin puolen
kilometrin pituisesta vaunujonosta oman
makuuvaununsa numeron. Kuten me, hen-
gästyneet mutta tyytyväiset paluumatka-
laiset.

Lähes avoimet ovet

Venäjältä kiinnostuneiden ja venäjän kieltä
taitavien suomalaisten arkeologien joukko
ei ole suuren suuri, muttei pienempiäkään.
Venäläistä kirjallisuutta karttuu sekä yli-
opistojen kirjastoihin että Museovirastoon,
sporadisesti, mutta kuitenkin. Niille tar-
vitaan käyttäjiä. Konferenssikutsuja tulee
silloin tällöin suomalaistenkin sähköpostei-
hin, mutta ne pysähtyvät omalla kohdalla
vain hetken, ja päätös osallistumisesta voi
vaatia ripauksen hullunrohkeutta.

Yksi säännönmukainen yhteistyöpe-
rinteemme, neuvostoaikana alkanut ja
venäläis-suomalaisena jatkunut arkeolo-
gisymposiumien perinne on jäänyt tois-
taiseksi uinumaan, mikä on suomalaisten
syy. Seuraavan tapaamisen järjestelyvuo-
ro olisi Suomessa, mutta Museoviraston
johto ei ole enää aloitteellinen sillä saralla.
Perinteen elvyttäminen ei vaatisi ”mitään
muuta kuin” rahaa ja työtä. Traditio sietää
toki myös hieman tuumaamista ja raikasta
uudistamistakin.

Venäjällä järjestettävien arkeologita-
pahtumien ovella lukee ulkomaalaisillekin
tervetuloa, mutta usein tietyksi vain ky-
rillisiin kirjaimin. Suurkonferensseissa on
tosin tarjolla tulkkausta englanniksi, mikä

saattaa onnistua erinomaisesti tai jättää toi-
vomisen varaa. Ennen kuin ovi Venäjän
arkeologiaan avautuu kokonaan, on myös
ylitettävä esimerkiksi viisumikustannus-
ten (50–60 euroa/kertaviisumi) nostattama
kynnys, eikä hotellimajoitukseen kieltä-
mättä ilmaista ole. Investointien ja hyötyjen
punnitsemiseen voi keväällä 2009 paneu-
tua luentokursseilla Venäjän arkeologian
tieteenhistoriasta ja nykypäivästä (Uino &
Carpelan, Helsingin yliopisto). Meille Tve-
rin-retkeläisille on selvää, että vaaka kallis-
tuu Itään.

Tutkimuskirjallisuus

Belskij, S. V. & Laakso, V. 2008: Rezul'taty
polevyh issledovanij kare'lskogo
arheologičeskogo otrjada MAË RAN
na mogil'nike Kjulalahti Kalmistom-
jaki [sic! Kylälahti Kalmistomäki] v
severo-zapadnom Priladož'e v 2007
g. (arheologičeskij aspekt). *Radlovskij
sbornik. Naučnye issledovanija i muzejnye
proekty MAË RAN v 2007 godu.* Sankt-
Peterburg 2008. 178–182.

Carpelan, Christian & Uino, Pirjo 2009: Es-
say on a collection of artefacts from the
cemetery at Anan'ino, close to Elabuga,
kept at the National Museum of Fin-
land. Esitelmä Elabugassa (Tatarstan)
Anan'inon kaivausten 150-vuotisjuhla-
konferenssissa 09.09.2008. Painossa.

Ivanov, Ju. G. 2004: *Starinnye kreposti Rossii.*
Smolensk, 2004.

Karelian Isthmus. Stone Age studies in
1998–2003. Toim. Mika Lavento. *Iskos*
16. Helsinki 2008.

Karjalan synty. Viipurin läänin historia 1.
2003. Toim. Matti Saarnisto. Lappeen-
ranta 2003.

Kirpičnikov, A. L. & Nosov, E. N. & Saksa
A. I. (toim.) 2006. Slavjane i finno-ugry.
Kontaktne zony i vzajmodejstvije
kul'tur. *Doklady Rossijsko-Finl'andskogo
simpoziuma po voprosam arheologii i isto-
rii Puškinskie Gory 7–10 oktjabrja 2004 g.*
Sankt-Peterburg 2006.

Koivisto, Andreas & Suhonen, Mervi 2003:

- Odotettuja ja yllättäviä uutisia Rurikin gorodischelta. Kesän 2003 kaivaukset suomalaisvieraiden silmin. *SKAS* 1/2004: 38–52.
- Koivisto, Satu 2008: Seitakiviä Itä-Suomessa? *Muinaistutkija* 2/2008: 33–42.
- Miller, Mikhail 1956: *Archaeology in the U.S.S.R.* London 1956.
- Mökkönen, Teemu & Suhonen, Mervi 2004: Suomalais-venäläinen arkeologisymposiumi Pushkinin maisemissa. Ensikertalaisten kokemuksia. *Muinaistutkija* 4/2004: 56–65.
- Saksa, Aleksandr 2004: Viipurin kaupunkikaivaukset 1999–2001. Teoksessa Korpela, Jukka: *Viipurin läänin historia 2. Viipurin linnaläänin synty.* Lappeenranta 2004. 88–90.
- Salminen, Timo 2003: Suomen tieteelliset voittomaat. Venäjä ja Siperia suomalaisessa arkeologiassa 1870–1935. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja* 110.
- Suhonen, Mervi 2006: Čužie s Vostoka... (Novgorodskaja I letopis' i arheologičeskie raskopki kak istočniki po istorii Finljandii XIV v.). *Novgorod i Novgorodskaja zemlja. Istorija i arheologija. Vypusk 20. (Materialy naučnoj konferencii Novgorod, 24–26 janvarja 2006).* Velikij Novgorod 2006. 179–198.
- Tallgren, A.M. 1932: A.A. Spitsyne. *Eurasia Septentrionalis Antiqua VII: 3-6. Tverskoj arheologičeskij sbornik. Vypusk 6, Tom 1. Materialy III Tverskoj arheologičeskoj konferencii i 8-go zasedanija naučnogo seminara "Tverskaja zemlja i sopredel'nye territorii v drevnosti".* Red. I. N. Černyh. Tverskoj gosudarstvennyj obedinennyj muzej, Tver 2006.
- Tverskoj arheologičeskij sbornik Vypusk 6, Tom 2. Materialy III Tverskoj arheologičeskoj konferencii i 8-go zasedanija naučnogo seminara "Tverskaja zemlja i sopredel'nye territorii v drevnosti".* Red. I. N. Černyh. Izdatel'stvo Triada, Tver' 2007.
- U istokov ruskog gosudarstvennosti. K 30-letiju arheologičeskogo izučenija Novgorodskogo Rjurikova Gorodišča i Novgorodskoj oblastnoj arheologičeskoj èkspedicii. Istoriko-arheologičeskij sbornik. Materialy meždunarodnoj naučnoj konferencii 4–7 oktjabrja 2005 g. Velikij Novgorod, Rossija – Rossijskaja Akademija Nauk, S.-Peterburg 2007.*
- Uino, P. 2005a: Issledovanija finskih arheologov na territorii Minusinskoj kotloviny v XIX – načale XX vv. *Mart'janovskie kraevedčeskie čtenija (2003–2004 gg.). Sbornik dokladov i soobščenij III. Minusinskij Regional'nyj Kraevedčeskij Muzej im. N. M. Mart'janova, Minusinsk. 80–84.*
- Uino, Pirjo 2005b: Korjaus ja täydennys. *Muinaistutkija* 1/2005: 52.
- Vtoroj oblastnoj Tverskoj arheologičeskij s'ezd 10–20 avgusta 1903 goda. K stoletiju so dnja provedenija.* Buklet. Tver' 2003. [Esite]
- FM Mervi Suhonen on helsinkiläinen, mm. Suomen ja Luoteis-Venäjän varhaishistoriasta kiinnostunut arkeologi misuhone@mappi.helsinki.fi
- FT Pirjo Uino on Helsingin yliopiston arkeologian dosentti ja Museoviraston intendentti, joka on perehtynyt Venäjän arkeologiaan. uino@mappi.helsinki.fi

Saammeko esitellä: Karjalan rahalöydöt

Mervi Suhonen

Artikkelissa ei esitellä Karjalan rahalöytöjä. Ei vielä, mutta melkein mahdollista se olisi. Karjala on Suomen maakunnista se, josta ensimmäisenä syntyy ajantasainen yleiskatsaus maalöytöinä talteen saadun numismaattisen aineiston ikä- ja provenienssijaumiin.

Muinaistutkijan projektiesittelyjen yhteydessä kohdistetaan silloin tällöin valokiila tutkimukseen, jonka varsinaisista tuloksista olisi vielä liian varhaista kertoa. Karjalan rahalöydöt -projektilla on yksi päämäärä: katalogi Karjalasta löydetyistä rahoista. Ansaitseeko moinen esittelyä tutkimusprojektina ensinkään?

Arkeologiaamme on hiipinyt kirjoittamaton häveliäisyysnormi: tositiiede alkaa vasta aineistokartoituksen jälkeen. Tieteellisten projektien apurahanhaussa perustutkimusta tuskin kehdataan edes mainita. Tuore poikkeus on turkulainen vastikään käynnistynyt hanke Vanhoja esineitä uusin silmin, jossa työn tätä osuutta alleviivataan – monitieteisestä näkökulmasta.

Karjalan rahalöydöille haettiin ja saatiin Suomen Numismaattisen Yhdistyksen apuraha nimenomaan niiden inventoinnin viimeistelyyn ja julkaisemiseen. Kyseessä todella on vain tutkimuksen yhden peruspäälun pystytys. Toiveena on, että kotimaan ja Skandinavian numismaatikot, arkeologit ja historioitsijat löytävät rahamateriaalin tietoaarteekseen ja vertailuaineistokseen.

Rahalöytöjen esittelyjulkaisut antanevat parhaiten vauhtia sille, että numismaattiset kysymykset pääsevät entistä näkyvämmälle sijalle monitieteisissä, muun muassa

arkeologian ja historiatutkimuksen hankkeissa. Karjalan rahalöydöt on toistaiseksi yksittäinen kirjahanke, mutta samankaltainen inventointityö olisi kohtuullinen vaiva myös muissa rahaisissa maakunnissamme.

Kentältä väitöskirjoiksi

Suomessa numismatiikka on usein eräänlainen kenttärkeologian keikka-apulainen. Rahalöydöt saavat hetkellisesti paljon huomiota, mutta välttämättömien jälkitöiden jälkeen ne siirretään vähin äänin syrjään.

Kansallismuseon Rahakammioon tulee kesäisin paljon digikuvaliitetiedostoja, jotka on sähköpostitettu työmaakopeista ja pellonpientareilta. Tunnistuskelpoinen raha on kaivauksen riemulöytö. Sellaistakin on nähty, että toive pikaisesta paluupostista on jo jättänyt lähtemättömät jäljet rahaparan pintaan, jota on kovakouraisesti jynssätty. Ammattiarkeologit tällaista eivät tee, eiväthän?

Jos rahan määrittäminen suinkin on onnistukseen – joko kuvan perusteella tai alkuperäisestä löydöstä – tehdään se Rahakammiossa viipymättä ja luotettavasti. Hyvä näin, mutta toisaalta hyvä palvelu sallii meille tavallisille arkeologeille henkisen laiskuuden. Ei liene uskaliaista väittää, että suurin osa meistä elää ammatillisen elämänsä varsin puutteellisten numismaattisten perustietojen varassa ja osaa itse lukea rahasta vain vuosiluvun.

Numismaattiset kysymyksenasettelut ovat arkeologisissa julkaisuissamme harvinaisia tai rahat ovat mukana erillistutkimuksena (jonka on kirjoittanut Tuukka

Talvio). Syy on selvä. Numismatiikka ei ole maassamme koskaan ollut itsenäinen yliopistollinen oppiaine. Kannustavan katedmielen nostattamiseksi mainittakoon, että Tukholman yliopistossa tämän alan professori on ja Wienin yliopistossa heitä on kolme! Italiassa korkeimman tason opetusta tarjotaan useissa yliopistoissa, ainakin Milanossa kahden professorin voimin.

Pieniä numismatiikka-annoksia Suomessakin tarjotaan. Tuukka Talvio on numismatiikan dosentti sekä Turun että Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineissa. Dosenttiopetukseen tarjoutuu mahdollisuuksia silloin tällöin, viimeksi Helsingissä, missä syksyllä 2008 järjestettiin kokonainen luentosarja.

Suomen numismatiikan tutkimushistoriassa on monta pitkää haaraa. Osa niistä on kuitenkin ollut tieteellisesti heiveröisiä. Talvio ei ilmeisesti liioittele todetessaan, että jopa eräät hyvin nimekkäät tutkijat, jotka ovat julkaisseet edelleen ahkerasti siteerattuja numismaattisia artikkeleita, ovat tunteneet todellista sielunpaloa aivan muuta materiaa kuin juuri rahoja kohtaan. Näin voitaneen sanoa esimerkiksi intendentti Jouko Voionmaasta (Rahakammiossa 1944–1976), jonka julkaisema Viipurin Uudenportinkadun rahakätkö on yksi Karjalan suurimmista (Voionmaa 1945).

Vuosina 1976–2000 Kansallismuseon rahakammion intendenttinä oli FL Pekka Sarvas, joka oli pureutunut raha-ajoiuksiin muun muassa hyvin tunnetuksi tulleessa Suomen Museon artikkelissaan vuodelta 1971 ja liseniaattityössään vuodelta 1972. Näiden yli kahden vuosikymmenen aikana Rahakammiossa otettiin monta edistysaskelta. Maamme yliopistoilla oli numismatiikan osalta edelleen hiljaista.

Suomen ainoa nimenomaan numismaattiseen aineistoon perustuva väitöskirja on *Coins and coin finds in Finland AD 800–1200*, joka alan oman oppituolin puuttessa hyväksyttiin arkeologian opinnäytteenä. Kotimaamme numismatiikalle omistetun tieteellisen julkaisusarjan puutteessa se painettiin monialaisessa *Iskos*-sarjassa (Talvio 2002).

Äskettäin rahat ovat olleet pääaiheena muun muassa Kirsi Jylkän gradussa (2004). Rahalöytöjä käsitellään muutamissa opinnäytetyöpajoissa parhaillaankin. Historiantutkija Terhi Kivistöllä (TY) on valmisteilla arkeologian sivulaudaturtyö Kuusiston linnan keskiaikaisista rahalöydöistä. Kuusiston kaivauskerrosten ajoittaminen on tunnetusti problemaattista, ja nyt rahojen käyttökelpoisuus tähän tehtävään tulee kriittiseen pohdintaan. Turun linnan keskiaikaisiin ja Vaasa-ajan rahalöytöihin paneutuu Nina Manninen (TY), joka kysyy gradussaan, mitä rahat kertovat linnan rakennushistoriasta ja päinvastoin. Linnan omista rahapajoistakin lienee selviämässä jotakin uutta. Kirsi Jylkkä-Karppisen (OY) jatkotutkimusaiheena puolestaan ovat Perämeren ympäristön jokivarsien rahalöydöt. Työn alustava aikarajaus on 1300-luvun alusta 1600-luvun alkuun eli vuosisadat, jolloin monetarisaatio eteni pohjoisessakin, vaikka kaupunkeja ei ollut vielä perustettu.

Karjalan rahalöytöjen inventointi

Karjalan rahalöytöjen kartoitusalueeksi on rajattu nykyisen Etelä- ja Pohjois-Karjalan kunnat sekä luovutettu Karjala. Luettelon rakenteessa noudatetaan samoja sääntöjä kuin Ruotsissa julkaistavassa sarjassa *Sveriges mynt, Landskapsinventering*. Nämä inventoinnit aloitettiin vuonna 1979, siis samoihin aikoihin kuin esimerkiksi kaupunkiarkeologiset inventoinnit (*Medeltidsstaden*-sarja 1976–), jotka Ruotsissa jatkuivat yli kaksi vuosikymmentä ja joiden pohjalta Suomessa kasvoi kaksi laajaa hanketta (*Keskiajan kaupungit* 1981–; Vaasa-ajan kaupungit (2000–2007; www.nba.fi/fi/kaupunkiarkeologia). Rahojen inventoinnista valmistui Ruotsissa ensimmäisenä Itä-Göötanmaan osuus, jossa on 171 löytöä, yhteensä yli 50 000 rahaa (Malmer & Wiśehn 1982). Kunnianhimoista projektisuunnitelmaa on noudatettu periaatteessa sitkeästi, mutta käytännössä eri tutkijat ovat suunnanneet siihen voimiaan nykykäsittäin, ja niinpä vuonna 2004 valmistunut

Bohuslänin raportti on järjestyksessä vasta yhdestoista (Kjellgren 2004).

Suomessa Kansallismuseon rahakammion silloinen intendentti Sarvas tarttui rahalöytöinventointiin 1990-luvun alussa. Päätettiin aloittaa Karjalasta, sillä aineisto on Ruotsin historiallisiin ydinalueisiin verrattuna kiinnostavasti erilaista ja toisaalta esimerkiksi ruotsalaisille tutkijoille hyvin vaikeasti saavutettavissa. Työhön saatiin heti apuraha Ruotsista. Tutkija Hannu Männistö keräsi yli 500 lomakkeellista löytötietoja, jotka perustuvat Rahakammion omaan aineistoon sekä kirjallisuuteen ja Karjalan alueen museoiden kokoelmiin.

Tietueissa ovat perustiedot: löytökonketti ja -ajankohta, löydön kuvaus ja kirjallisuusviitteet. Osa löydöistä on luetteloina jonkin museon kokoelmissa, osa joutunut löytymisensä jälkeen tuntemattomille teille.

Kun Karjalan rahat olivat koossa, katalogityö olisi tarvinnut uuden sysäyksen. Männistö ei sen seuraavia vaiheita voinut käynnistää, sillä hän siirtyi Suomen Numismaattisen Yhdistyksen huutokauppa-meklariksi. Vaivalla kerätty tietopaketti jäi Rahakammioon, pöytälaatikkoon. Nyt viisitoista vuotta myöhemmin asiaan on siis palattu. Olen itse siirtänyt manuaalisten lomakkeiden tiedot tietokantamuotoon, ja numismaattisena asiantuntijana on rahakammion nykyinen johtaja Talvio. Keväällä 2009 on meneillään tekstien kääntäminen ruotsiksi. Samalla aloitetaan kartta- ja valokuva-aineiston tekeminen, johon tarvitsemme ja saamme apua Miikka Haimilalta (Museoviraston tietopalveluysikkö) ja Outi Järviseltä (Rahakammio).

Rahalöydöt on nyt inventoitu nykyisen Suomen Karjalasta kattavasti vuoteen 2008 asti. Luovutetun Karjalan osalta tiedot sen sijaan koskevat lähes yksinomaan sotia edeltävän ajan löytöjä eli niitä, joista on arkistotiedot Kansallismuseossa. Kipeästi kaivattu järjestelmällinen selvitys neuvostoaikana kertyneistä numismaattisista maalöydöistä odottaa tekijäänsä ja siihen tarvittaisiin apuraha myös venäläiselle tutkimusavustajalle. Mukaan on kuitenkin jo

nyt tulossa myös eräitä tietoja löydöistä, joita venäläiset arkeologikollegat ovat viime vuosina löytäneet Karjalankannakselta ja Karjalan Tasavallasta. Venäläisen ”mustan arkeologian” keinoin esiin miinaharavoituja rahoja ei yhteenkään tieteelliseen julkaisuun varmasti tavoiteta koskaan.

Kaikki luetteloomme mukaan otettavat rahat ovat maalöytöjä tai ainakin hyvin todennäköisesti sellaisia. Niin sanotut piironginlaatikkolöydöt on jätetty pois, joskin vanhimpien löytötietojen kohdalla salopoliisipäättelyketju toisinaan katkeaa. Yli 550 tietueen joukossa on noin 150 yksittäislöytöä ja toisaalta muutamia yli tuhannen rahan kätköjä. Rahojen yhteismäärä on yli 40 000.

Inventointi julkaistaan painettuna, valokuva- ja karttamateriaalilla varustettuna luettelona, kahdella kotimaisella kielellämme. Tiedot tulevat käyttöön myös Access-tietokantana. Reilua olisi tehdä jonkinlainen venäjänkielinen tiivistelmäkin, mutta siihen ei omin voimin nyt yllätä.

Löytökatalogi – vanhanaikainen pölynkerääjä?

Löytökatalogi. Suomen arkeologian ammattikielessä sellaiselle ei ole edes vakiintunutta äidinkielistämme sanaa. Lieneekö syynä, että järjestelmälliset esineryhmien deskriptiot ovat kotimaisen arkeologisen kirjallisuuden hyllyssä valitettavan vähälukuisia?

Painettu esinelöytöjen luettelo kuulostaa vanhanaikaiselta. Eikö pelkkä tietokanta riittäisi? Ruotsissa on jatkuvasti täydentyvä tietokanta-aineisto, jossa nyt on noin 250 000 löytöä, näistä noin 20 000 on katseltavissa myös valokuvina Asiantuntijoiden käytössä oleva elektroninen aineisto on vielä tietokantaakin laajempi (tilastotiedot: www.archaeology.su.se/numismatisk, linkit ”myntfynd” ja ”forskning”; kiitän myös Eeva Salmea sähköpostiviesteistä).

Mutta elektroninen aineisto ei korvaa kirjoja kokonaan, ei ainakaan vielä. Tietokannat ovat toki käteviä – pätevä käyttäjän käsissä. Tukholman yliopistossa, Insti-

tutionen för arkeologi och antikens historia -oppituolin alaisuudessa on numismatiikan opetusta väitöskirjatasolle asti (Numismatiska forskningsgruppen). Siellä professori Kenneth Jonsson opastaa opiskelijansa alusta asti nimenomaan tietokantamateriaalin käyttöön. Nuoret tutkijat oppivat tekemään harjoitustöihinsä tarpeellisia omia pikkutietokantoja, piirtämään diagrammeja ja levintäkarttoja jne. Se vaatii useiden tietokoneohjelmien jouhevaa hallintaa; toisin sanoen jokaisen opiskelijan on aluksi saatava ohjausta kädestä pitäen eli uusia oppilaita voi kerralla olla vain muutama.

Muita käyttäjiä varten Numismatiska forskningsgruppen pyrkii julkaisemaan keskeisiä raharyhmiä katalogeina. Näistä CNS on tähän mennessä 8-osainen. Seuraavat osat tehdään ainoastaan nettijulkaisuiksi, mutta perinteisen kirjan tapaan selattaviksi joka tapauksessa. *Commentationes*-sarjassa on painettu 8 kirjaa ja lisää on tulossa. Sekä tietokanta- että katalogityössä on pelkästään 800–1000-lukujen kohdalla vielä usean tutkijan elämäntyön mittaisia urakoita edessä. Varsinkin 1600-lukua nuoremmat rahat odottanevat vielä hyvin kauan ennen kuin niihin pystytään samalla pieteetillä tarttumaan laisinkaan.

Tukholmassa on valmistunut neljä numismaattista väitöskirjaa, joista viimeisin vuonna 2008 (Myrberg 2008). Seuraavaksi luvassa on Frédéric Elfverin väitöskirja *Myntningen i Lund 1030-1055/60*. Perusopintomahdollisuus on suomalaistenkin ulottuvilla. Lukuvuonna 2008–2009 HY:n arkeologian opiskelija Eeva Salmi on tarttunut tilaisuuteen. Ensimmäisessä uppsats-työssään hän perehtyi yhteen Ruotsin runsaslukuisimmista rahalöytöryhmistä: Saksan keisarikunnan alueella lyötyihin, ruotsalaisessa kronologiassa myöhäiselle viikinkiajalle ajoittuviin rahoihin. Samasta tematiikasta oli aiemmin kirjoitettu jo 28 uppsatsia, ja nytkin polttopisteeseen oli mahdollista ottaa vain yksi rahapajoista. Vaikka lähtökohtana on tukeva perustietokanta, riittää vielä yllin kyllin selvittämistä pelkästään siinä, kenen nimissä rahat on lyöty ja mikä löytöjen keskinäinen krono-

logia on. Eeva ei suunnittele pysähtyvänsä siihen enää pidemmäksi aikaa vaan vuoronsa saavat myös keskiajan rahanlyönnin kysymykset, ja numismaattinen gradunaihe on näköpiirissä.

Suomen Kansallismuseolla ei ole mitään realistisia mahdollisuuksia siirtää esimerkiksi rahakokoelmien kaikkia tietoja elektroniseen muotoon vielä pitkään aikaan. Tiedot on haettava kortistoista manuaalisesti. Viime vuosisadan alussa muun muassa *Suomen Museossa* julkaistiin uutiskatsauksia tuoreista rahalöydöistä jopa vuosittain. Myöhemmin tällaisten tietopakettien koaminen kävi kuitenkin mahdottomaksi, kuten muidenkin kaivauslöytöryhmien kohdalla kävi. Tilanpäivityksiä on toki aika ajoin julkaistu eri foorumeilla, Kansallismuseon rahakammion osalta viimeksi vuosilta 1991–1998 (Talvio 2004). Ne ovat lähinnä minitietolistoja löydöistä ja löytöpaikoista.

Numismatiikkaa ja rahan tutkimusta yliopistojen ulkopuolella

Keräilyrahojen ja maalöytöjen painetuilla luetteloilla on lukijakuntansa paljon akateemisia tutkijapiirejä laajemmin. Suomen Numismaattinen Yhdistys ry on lähes samanikäinen kuin Kansallismuseo: perustamisvuosi on 1914. Yhdistyksen tarkoituksena on "*yhdistää rahain ja mitalien sekä muiden numismatiikan alaan kuuluvien esineiden tutkijoita ja keräilijöitä sekä edistää numismaattista tiedettä ja Suomen mitalitaidetta*." (www.snynumis.fi) Siinä kiteytyy, mitä kaikkea numismatiikka on. Se tutkimustyö, jota yhdistyksen jäsenet rakkaan harrastuksensa tai ammattitietämyksensä siivittämänä tekevät, tuottaa hyllyvirastoittain sekä timantinkovaa että kevyempää lukemista, mutta arkeologian kannalta moni näistä aiheista on toisarvoinen.

Rahojen tutkimus kietoutuu tietysti koko maksuvälinetalouden historiaan, nykypäivään ja tulevaisuuteen. Fyysiset maksuvälineet ovat museoissa tavallisimmin näytteillä osana muuta kulttuurihistoriaa, kuten meidänkin Kansallismuseossamme.

Mutta tavallista niin ikään on, että pankeilla on omia museoita, joissa esitellään myös näkymätöntä rahaa. Kotimaassamme näin tekee Suomen Pankin rahamuseo.

Vanhat rahat pyörimään

Rahakammio on Kansallismuseon museorakennuksen kellarissa huoneissa, jotka ennen vanhaan tunnettiin ”Pälsin kuoppana”. Ensivaikutelma on kammioimainen: ovet visusti lukossa, kalteroidut ikkunat sisäpihalle päin. Mutta se on Suomen tieteellisen numismatiikan dynaaminen hermokeskus (www.nba.fi/fi/rahakammio). Rahakammio palvelee tutkijoita ja yleisöä, pitää yllä kontakteja kansainväliseen tutkimukseen sekä numismatiikan harrastajiin, hankkii numismatiikan alan kirjallisuutta, seuraa huutokauppatoimintaa sekä tietenkin huolehtii siitä tärkeimmästä: omista esinekokoelmistaan. Kaikki tehdään kahden ihmisen voimin. Johtajan kanssa tehtäviä jakaa Outi Järvinen, joka taidehistorioitsijana tuli kammioon aluksi huolehtimaan lähinnä mitaleista, mutta on käytännön työssä koulutautunut myös rahojen kärkiasiantuntijaksi.

Rahakammion kokoelmat nousivat idulleen aikoinaan Turussa. Kun tulenliekit vuonna 1827 nuolivat kaupunkia, raha- ja mitalikokoelmat romahtivat Turun Akatemian raunioihin. Mutta metalliartefakteille juuri nopea hautautuminen olikin pelastus. Kun savu oli hälvennyt, merkittävä osa niistä pystyttiin kaivamaan takaisin talteen varsin kohtuukuntoisina, ja ne siirrettiin Keisarillisen Aleksanterin yliopiston hallintaan. Siellä kokoelmat jatkoivat karttumistaan, kunnes ne useiden vaiheiden jälkeen ne yhdistettiin Kansallismuseoon (www.nba.fi/fi/rahakammionkok).

Sittemmin rahakokoelmia on toki kerätty muuallekin; esimerkiksi Turun kaupunkikerrosten maalöydöt ovat alueen omalla maakuntamuseolla.

Nykyraha häipyy savuna bittiavaruuteen, vaikkei liekejäkään näy. Sen sijaan vanhat kunnon metallirahat ovat kestäviä ja odottavat kärsivällisinä tutkijaansa. Fyy-

sisessä liikuttelussa ne tarvitsevat samaa hellää huolenpitoa kuin muukin iäkäs materiaallinen kulttuuri, mutta tieteellisessä keskustelussa hurja pyöritys tekee rahoille vain hyvää. Etteivät sammaloidu.

Bibliografia

Kirjeenvaihto

Jylkkä-Karppinen, Kirsi: sähköpostiviestit kirjoittajalle 29.12.2008 ja 19.3.2009

Kivistö, Terhi: sähköpostiviesti kirjoittajalle 22.12.2008

Manninen, Nina: sähköpostiviesti kirjoittajalle 9.1.2009

Salmi, Eeva: sähköpostiviestit kirjoittajalle 12.1.2009 ja 19.3.2009

Talvio, Tuukka: sähköpostiviesti kirjoittajalle 18.3.2009

Internet-sivut

www.archaeology.su.se/numismatiska, luettu 1.2.2009.

www.nba.fi/fi/kaupunkiarkeologia, luettu 1.2.2009.

www.nba.fi/fi/rahakammio, luettu 1.2.2009.

www.snynumis.fi, luettu 1.2.2009.

Tutkimuskirjallisuus

CNS = *Corpus nummorum saeculorum IX - XI qui in Suecia reperti sunt*. [Catalogue of Coins from the Viking Age found in Sweden]. Julkaistut volyymit 1975-1987: 1.1.-1.4. (Gotland), 3.1., 3.4. (Skåne), 8.1. (Östergötland), 16.1. (Dalarna).

Commentationesserien = *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series*. Julkaistut volyymit 1987-2001; eri kirjoittajia.

Jylkkä, Kirsi 2004: *Kruunun pajasta Kemin maahan - Keminmaan Valmarinniemen rahalöydöt*. Oulun yliopisto, yleinen arkeologia. Pro gradu -tutkielma.

Keskiajan kaupungit. Varhainen kaupungistumiskehitys ja nykyinen suunnittelu. Julkaistut raportit: 1. Porvoo (1981), 2. Rauma (1983), 3. Turku (1986), 4. Naan-

- tali (1988); julkaisematon käsikirjoitus: 5. Viipuri; eri kirjoittajia, eri julkaisijoita. [Sarja myös ruotsinkielisenä: Medeltidsstaden. Den tidiga urbaseringsprocessens konsekvenser för nutida planering 1, 2, 3, 4, (5).]
- Medeltidsstaden. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. 77 raporttia 1976–1990, eri kirjoittajia ja julkaisijoita.*
- Myrberg, Nanouschka 2008: Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca. 1140–1220. *Stockholm Studies in Archaeology* 45.
- Sarvas, Pekka 1971: Ristiretkiajan ajoitusky-symyksiä. *Suomen Museo* 1971: 51–63.
- Sarvas, Pekka 1972: Länsi-Suomen ruumishautojen raha-ajoitukset. *Helsingin yliopiston arkeologian laitos, moniste* 6.
- Talvio, Tuukka 2002: Coins and coin finds in Finland AD 800–1200. *Iskos* 12.
- Talvio, Tuukka 2004: The Coin Cabinet, National Museum of Finland, Helsinki. Coin finds recorded in 1991–1998. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 2004. 195–209.
- Voionmaa, Jouko 1945: Der livländische Münzfund von Uusiportti. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja* XLVI/2: 3–48.

FM Mervi Suhonen on helsinkiläinen arkeologi, joka osallistuu Karjalan rahalöydöt hankkeeseen määräämällään projektityöntekijänä.
misuhone@mappi.helsinki.fi

Suomalaiset muilla mailla – Kansainvälisiä arkeologisia projekteja

Titta Kallio-Seppä, Sanna Lipponen &
Mervi Suhonen

Suomalaiset tekevät paljon arkeologista tutkimusta maamme rajojen ulkopuolellakin. Ohessa esittelemme parhaillaan käynnissä olevia projekteja. Niiden perusteella voidaan todeta kansainvälisen tutkimuksen painopisteiden olevan nykyisin kahdessa paikassa: Venäjän Karjalassa sekä Välimerellä. Ne kuvastanevat myös suomalaisen arkeologian historiaa. Merkittävässä osassa ovat hyvät yhteistyösuhteet ulkomaisiin tahoihin sekä suomalaiset tiedeinstituutit, jotka ovat tukeneet arkeologista toimintaa usein tavoin. Suomen Rooman- ja Ateenan-instituuteilla on monivuotinen historia. Uusimpana on perustettu Suomen Damaskoksen instituutti, jonka avajaisia juhlittiin joulukuussa 2008.

Lappi

Home, Hearth, and Household in the Circumpolar North. (Asuinrakennukset, liedet ja asuinpaikkojen sisäinen struktuuri sirkumpolaarisella alueella)

Kansainvälisessä projektissa tutkitaan, miten asumukset ja asuinpaikat ovat muuttuneet Pohjois-Lapissa kahden viime vuosituhannen aikana, esihistorialliselta ajalta 1700-luvulle. Kaivauksissa keskitytään erityisesti tilankäyttöön asumusten sisällä ja niiden ympärillä. Hanke kuuluu European Science Foundationin monitieteiseen BOREAS-projektiverkostoon (Histories from the North – environments, movements, narratives), joka kattaa koko Pohjoiskalotin Alaskasta Siperiaan. HHH-osuuteen osallistuu tutkijoita

Helsingistä, Tromssasta, Uumajasta, Petroskoista ja Pietarista. Suomalaiset ovat tehneet kenttätöitä Lapissa, muun muassa Inarin Nukkumajoella, sekä osallistuneet niihin Varangin alueella ja Kuolan niemimaalla vuosina 2007 ja 2008. Kesällä 2009 mahdollisesti vielä täydennetään kaivausaineistoja. Joka tapauksessa jo kerätty aineisto on muotoutumassa julkaistavaksi.

Vastuussa: Suomen osuutta johtavat Petri Halinen ja Mika Lavento (HY/Arkeologia)

Karjala

Lake Pyhäjärvi – Ozero Otradnoe –projekti. Arkeologisia, geologisia ja paleoekologisia tutkimuksia Pyhäjärvellä (Vpl.), Karjalankannaksella

Suomalais-venäläisessä yhteistyöprojektissa selvitetään Pyhäjärven alueen geologista, paleoekologista ja asutushistoriaa. Alueen varhaisesta menneisyydestä ei ole ennen projektia tiedetty juuri mitään. Hankkeella on ollut rahoitus elokuusta 2005 alkaen. Inventoinneissa on löydetty useita kymmeniä aiemmin tuntemattomia muinaisjäännöksiä, joista eräitä on tutkittu koekaivauksilla. Kenttätyöt jatkuvat. Vertailuaineistoa varten inventoidaan myös eräillä muilla alueilla Karjalankannaksella ja Suomen puolella valtakunnanrajaa. Alustavia tuloksia on jo julkaistu Venäjällä, ja useita tieteellisiä artikkeleita on tulossa.

Vastuussa: Oula Seitsonen; yhteistyössä mm. Kerkko Nordqvist (HY/Arkeologia),

Kunstkamera (Pietari), Venäjän tiedeakatemia (Pietari), Aineellisen kulttuurin historian instituutti ja Limnologian instituutti.

Hiitolan Kylänlahden kalmiston kaivaukset

Venäläinen kaivausryhmä on tutkinut keskiaikaista ruumiskalmistoa, joka sijaitsee Laatokan rannalla, viime sotien jälkeen täysin autioituneessa kylässä. Kolmena kaivauskesänä on kaivettu useita kymmeniä esineellisiä ja kymmeniä esineettömiä hautauksia, joista monissa luut ovat säilyneet erittäin hyvin. Kohde on lisäksi moniperiodinen: kalmiston kohdalla on merkkejä myös esihistoriallisesta toiminnasta. Projekti on venäläisten hallinnoima ja aineisto arkistoidaan Pietariin. Turun yliopiston arkeologian oppiaine osallistuu sekä kenttätöihin että jälkitöihin, apurahojen hakuihin ja niin edelleen. Museoviraston kaivausesittelyissä 2007 ja 2008 myös me suomalaiset olemme saaneet hämmästellä löytöaineistoa, jollaisia Karjalasta ei ole nähty sitten Theodor Schvindtin päivien. Vuonna 2009 Ville Laakso on yhtenä kirjoittajana mukana useissa kohdetta ja esineitä käsittelevissä artikkeleissa.

Vastuussa: Stanislav Belsky (Kunstkamera, Pietari); suomalaisten osuuden johtajana Ville Laakso

Varhaisin jääkauden jälkeinen asutus Laatokan ja Äänisen välisellä alueella

Suomalais-venäläisessä yhteistyöhankkeessa tehdään inventointeja ja koekaivauksia, joissa etsitään evidenssiä mesoliittisesta asutuksesta, silloisista luonnonoloista ja niin edelleen. Kenttätyöt aloitettiin vuonna 2008 ja niitä jatketaan vielä kolmena vuonna. Hanke on jatkoa Lahden museon aiemmille tutkimustöille Karjalassa, mutta nyt liikutaan uudella alueella.

Vastuussa: Hannu Takala (Lahden museo); Mihail Žilin (Venäjän Tiedeakatemia, Pietari)

Karjalan rahalöydöt

Tavoitteena on koota katalogi Karjalasta (Pohjois- ja Etelä-Karjala, luovutettu Kar-

jala) maalöytöinä tehdyt rahalöydöt. Työn tuloksena julkaistaan painettu luettelo, jossa on myös valokuvia ja karttamateriaalia. Tiedot tulevat käyttöön myös Access-tietokantana.

Vastuussa: Tuukka Talvio (Kansallismuseo/Rahakammio)

Italia

Palatine East -keramiikkaprojekti

Janne Ikäheimo toimii tutkijatohtorina Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa (2007–2009), jossa tutkitaan Rooman Palatium-kukkulan itärinteiltä myöhäiskeisarikaisen palatsirakennuksen kaivauksissa löydettyä keramiikkaa. Koska aineisto käsittää sekä paikallisesti että valtakunnan provinseissa tuotettuja astioita, löytöjen kautta voidaan tutkia sekä maatalous- että käsityötuotteiden tarjontaa, levintää ja kysyntää Roomassa. Lisäksi tutkimus tulee myös valottamaan niitä taloudellisia tekijöitä ja käytäntöjä, jotka vaikuttivat tämän aineiston syntyyn. Projekti on kansainvälinen tutkimusprojekti.

Vastuussa: Janne Ikäheimo (HY); yhteistyössä J. Theodore Peña (University of Buffalo, USA), American Academy in Rome, Soprintendenza Arcaheologica di Roma.

Expeditio Pompeiana Universitatis Helsingensis

Suomalainen työryhmä on vuodesta 2003 alkaen tutkinut yhtä Pompeijin kaupunkikortteleista (*insula*), jonka taloista toinen tunnetaan Marcus Lucretiuksen talona. Sen kaivauksissa on selvitetty huoneiden käyttöä ja paneuduttu muun muassa seinämaalauksen dokumentointiin. Talosta on tehty virtuaalirekonstruktio, jonka tekemiseen liittynyt tutkimusta esiteltiin Amos Anderssonin taidemuseon näyttelyssä keväällä 2008. Kenttätutkimusvaihe on päättynyt, mutta projektilta on odotettavissa vielä julkaisuja.

Vastuussa: prof. emer. Paavo Castrén (HY/Klassillisen filologia laitos)
www.helsinki.fi/hum/kla/epuh/

epuh.htm; vierailu Marcus Lucretiuksen ta-
lossa: pompeiji.evtek.fi/flash.html

Remembering the Dead, Looking for the Living

Muun muassa Suomen Akatemian rahoit-
tamassa projektissa (2004–2008) tutkitaan
asuinpaikkoja, tieuraa sekä hautauksia Ita-
lian Crustumerialueella.

Vastuussa: Ulla Rajala (University of
Cambridge, UK) ja Eero Jarva (OY); yhteis-
työssä Francesco Di Gennaro (Soprinten-
denza Archeologica di Roma, Italy) ja Suo-
men Rooman -instituutti

Kreikka

The Thesprotia Expedition – A Regional, Interdisciplinary Survey Project in North- western Greece

Monitieteisessä kansainvälisessä projektis-
sa selvitetään Luoteis-Kreikassa sijaitsevan
Kokytyos-joen laakson geologiaa ja asutus-
vaiheita keskipaleoliittiselta ajalta uuden
ajan alkuvuosisadoille asti. Työskentelyyn
kuuluvat muun muassa inventoinnit, geo-
fysikaaliset menetelmät, ilmakuvaus, arke-
ologiset kaivaukset, rakennusarkeologiset
tutkimukset, palynologia sekä karttojen
ja kirjallisten lähteiden tutkimus. Hanke
käynnistyi Suomen Ateenan-instituutin
rahoituksella vuonna 2004. Parhaillaan sil-
lä on Suomen Akatemian rahoitus (2007–).
Kenttätöitä on tehty joka vuosi ja niitä jat-
ketaan vielä ainakin 2009. Projektiin osallis-
tuu joka vuosi opiskelijoita sekä Helsingistä
että Oulusta, ja aineistoista on valmistunut
tai valmistumassa opinnäytetöitä. Tuloksia
on esitelty kansainvälisissä konferensseissa
ja julkaisuja on tulossa.

Vastuussa: Björn Forsén (Suomen Atee-
nan-instituutti); yhteistyössä Jeannette
Forsén (Göteborgin yliopisto), useita kan-
sainvälisiä tutkimusinstituutteja, mm. HY/
Arkeologia, OY/Klassillinen arkeologia

[www.finninstitute.gr/Thesprotia/texts/
Introduction.htm](http://www.finninstitute.gr/Thesprotia/texts/Introduction.htm)

Afrikka

Project Montemhat, Luxor, Egypt

Kansainvälinen projekti tutkii Montemha-
tin, Theban hallitsijan ja neljännen Amonin
profeetan hautaa 6. vuosisadalla eKr. ja res-
tauroi laajaa hauta-aluetta turismia varten.
Oulun yliopiston osuuteen projektissa kuu-
luu hautakammioiden laserskannaus (Jari
Okkonen) ja muumioiden sekä muiden
ihmisten jäännösten antropologinen tutki-
mus (Milton Núñez).

Yhteistyössä: SEK Universities (Chile,
Ecuador, Madrid), University of Tübingen
(Germany), the Archaeology Museum of
Catalonia (Spain), the Egyptian Supreme
Council of Antiquities ja Oulun yliopisto

Ihminen ja ympäristö. Monitieteellinen
tutkimus ihmisen toiminnasta, asumusten
muodoista, sosiaalisesta ja rituaalisesta
tilasta Egyptissä 1550–1069 eKr, erityisenä
tarkastelun kohteena Länsi-Theban Station
de Repos -alue

Suomalaiset osallistuvat Egyptin uuden
valtakunnan aikaisen Deir-el-Medinan
sekä Kuninkaiden Laakson La Station de
Repos'n alueen tutkimuksiin. Erityisesti
paneudutaan siihen yhteisöön, joka aikoi-
naan rakensi Kuninkaiden Laakson hautoja
ja muodosti työmaan läheisyydessä asunei-
den miesten, perheiden ja palvelusväen so-
siaalisen verkoston. Ihmisen ja luonnonym-
päristön vuorovaikutuksesta saadaan tietoa
monitieteisin menetelmin. Projektissa on
sekä kaivauksia että muita kenttätöitä ja ar-
kistoaineiston tutkimusta. Samalla alueella
on käynnissä myös muita, kansainvälisiä
projekteja. Tavoitteisiin kuuluu tutkittu-
jen rakenteiden konservointi siten, että ne
kestävät sekä ajan hammasta että turismia.
Suomen Akademia on myöntänyt rahoitus-
ta vuosiksi 2008–2013.

Vastuussa: Jaana Toivari-Viitala (HY/
Aasian ja afrikan kielten laitos; Suomen
egyptologinen seura)

LESE. Long-term Economy of the Savannah Environment

Hanke on jatkoa professori Ari Siiriäisen käynnistämälle projektille, jonka nimenä oli Itä-Afrikan savannivyöhykkeen kulttuuriekologia pitkän aikavälin historiallisessa perspektiivissä. Nyt tutkitaan asutusta, taloutta ja niiden ympäristövaikutuksia kahdella erilaisella alueella myöhäisesikolonialistisella ajalla, 1400-luvun puolivälistä 1800-luvun puoliväliin. Tutkimuskohteet ovat karjatalousalue Keski-Keniassa ja kasveluviljelyjärjestelmä Pohjois-Tansaniassa. Vuonna 2008 tehtiin yksi kenttätyömatka. Parhaillaan myös jatketaan aiempina vuosina kerätyn aineiston analysointia ja valmisteilla on vähintään kaksi tieteellistä artikkelia.

Vastuussa: Oula Seitsonen (HY/Arkeologia) ja Vesa Laulumaa

Lähi-Itä

Finnish Jabal Haroun Project (FJHP)

Suurhankkeessa tutkitaan Aaroninvuoren luostaria ja sen ympäristöä Jordaniassa. Työ alkoi 1997 ja siihen on osallistunut kymmeniä kansainvälisiä eri alojen asiantuntijoita sekä kausityöntekijöitä muun muassa kaikista Suomen yliopistojen arkeologian oppiaineista. Nyt projekti on osa Suomen Akatemian huippuyksikköä Antiikin Kreikan kirjalliset lähteet. Tuloksia on esitelty lukuisissa konferensseissa ja julkaisuissa. Kenttätyöt ovat toistaiseksi ohitse, mutta asiaan saatetaan vielä palata, varsinkin jos Aaroninvuoren tuleva matkailukäyttö sitä edellyttää. Loppujulkaisusarjan ensimmäinen osa *Petra – The Mountain of Aaron I, The Church and the Chapel* ilmestyi marraskuussa 2008. Vuonna 2009 Antti Lahelma ja Z.T. Fiema toimittavat toista osaa, jossa esitellään muun muassa kaivauksissa tutkitut luostarin talousrakennukset ja pyhiinvaeltajahotelli sekä makrofossiilien ja osteologisen aineiston tutkimukset. Kolmas osa, *Petra – The Mountain of Aaron III, The Archaeological Survey* esittelee vuoren ympäristön

inventointitöiden tulokset sekä erityisostuutena fotogrammetriset menetelmät, joiden sovelluksista vastasi professori Haggrén työryhmineen (TKK). Kolmososan toimittajana työskentelee Paula Kouki, ja teos valmistunee vuonna 2010.

Vastuussa: Jaakko Frösén (HY/Klassilinen filologia), Zbigniew T. Fiema (HY), Henrik Haggrén (TKK/Fotogrammetrian ja kaukokartoituksen laboratorio); Mika Lavento (HY/Arkeologia)

www.fjhp.info/kotisivu.htm

SYGIS – Jebel Bishrin arkeologinen inventointi- ja kartoitusohjelma Syyriassa

Kansainvälinen hanke selvittää asutushistoriaa Jebel Bishrin alueella Eufrat-virran länsirannalla Syyriassa. Aineistoa on kerätty arkeologisilla ja monitieteisillä inventoinneilla kymmenen vuoden ajan. Suomalaisten osuus kytkeytyy erityisesti pohjoismaiseen tohtorinkoulutuskurssiin, jota johtaa Minna Lönnqvist. Tutkimus kattaa koko esihistorian varhaispaleoliittiselta ajalta lähtien. Paimentolaisnomadismia katsotaan toisaalta myös nykyajan beduiinasutuksen suunnasta. Aavikoituneella alueella ilmastonmuutokset sekä elämää antavan vesisuonen, Eufratin uoman muutokset ovat keskeisiä selvitettäviä ongelmia. Apuna on maastotöiden lisäksi muun muassa kaukokartoitus. Loppuraportin ensimmäinen osa on painettu *BAR International Series* -sarjassa elokuussa 2008, ja toinen osa valmistunee 2009. HY:n TUHTI-tietokannassa on hankkeesta monipuolinen selvitys, ja sen omille kansainvälisille kotisivuille pääsee Chigagon yliopiston Orientaalisen instituutin tietopankin kautta.

Vastuussa: Minna Lönnqvist

Where is the social in social archaeology?

Samuel Vaneekhout

In the course of my doctoral research on social archaeology of the Finnish Neolithic, I realized that what I call social archaeology is very different from how it is generally understood in Finnish archaeology. For me, the social is about the relations between people, death and alive, and between people and their environment. In other words, it is about society. The cultural consists of the material and immaterial manifestation of these social relations. In Finnish archaeology, the term social has often been used in a cultural context.

The purpose of this paper is to discuss the importance of separating social from cultural because they are two different things. The answers one gets when considering a question from a social angle are different than those when considering it from a cultural angle. I will illustrate this with an example from my own research. I will then discuss the importance of studying the social in the long term, using the same example.

Social vs. cultural

There are two ways of approaching social archaeology. The first approach is to start from the archaeologist's position relative to his subject. All researchers are a part of their own history and are influenced by it. Archaeologists have their own motivations and goals for doing research. In some cases, this is carried to an extreme, when archaeological data are clearly manipulated for political or personal ends. This understanding of social archaeology belongs in another

discussion, one that deals with the sociology of archaeology.

In this paper I will concentrate on the second approach to the social archaeology. Dark (1995: 88) defines social archaeology as the archaeology of society. This encompasses a wide range of topics: reconstructing social organization, understanding the role of women, children, elders and identifying competition, conflict and cooperation. For Renfrew and Bahn (1991: 153) the social questions in archaeology are about people and the relations between people, about the exercise of power and the nature and scale of organization.

Culture is then the material and immaterial manifestation of the social relations (Geertz, 1970). What we find in the field as archaeologists is cultural. It is the material manifestation of peoples relations with each other and their environment. With the right questions and analysis, we can get beyond the cultural and move towards an archaeology of the social. I do not claim that 'cultural' archaeology has no value on its own. I only want to stress the importance of not calling it social, and of attempting to eventually get to the social.

The main reason to argue for the careful separation of social and cultural archaeology lies in the fact that social and cultural questions give different answers. The difference between the two lies in the scale of understanding. Emmanuel Le Roy Ladurie found two kinds of historians. His comparison also holds for archaeologists. The parachutist archaeologists observe the past

from afar, with a much broader scope than the truffle hunter who keeps his nose close to the ground. Or to use the words of Hercule Poirot:

'But surely the study of fingerprints and footprints, cigarette ash, different kinds of mud, and other clues that comprise the minute observation of details – all these are of vital importance?'

'But certainly, I have never said otherwise. The trained observer, the expert, without doubt he is useful! But the others, the Hercule Poirots, they are above the experts! To them the experts bring the facts, their business is the method of the crime, its logical deduction, the proper sequence and order of the facts; above all, the true psychology of the case.' (Hercule Poirot and Captain Hastings in: Agatha Christie's *The murderer on the links*)

In the next part I will clarify how the social approach, the Poirot-way, results in very different conclusions than the cultural approach, the approach of experts. Therefore I will use Kuuselankangas, a relatively well known site as part of the extensive and long term range prehistoric remains on the banks of the river Iijoki in Yli-Ii.

Kuuselankangas: social vs. cultural approach

Based on elevation above sea level Kuuselankangas is the first large cluster of dwelling depressions on the northern bank of the river Iijoki in Yli-Ii. It follows a series of smaller clusters (up to five or six dwelling depressions) and is a part of the first concentration of dwelling depressions along the river. Kuuselankangas dates roughly to 5500 cal BP (Vaneeckhout 2008).

After excavating several dwelling depressions at Yli-Ii Kuuselankangas, Halinen et al. (1998: 39) came to the conclusion that the different clusters of dwelling depressions did not belong together. Their conclusion was based on ceramic types and other find assemblages. The second element taken into account was the stratigraphic situation

at Kuuselankangas. This conclusion only holds when one accepts a strict division between ceramic cultures. Some of the dwelling depressions contained Kierikki Ware, while others contained Typical Comb Ware and a third group did not contain ceramics at all. They are roughly situated west to east in this order. A strict cultural view of this distribution leads to the conclusion that they are the result of occupation at different periods in time. In scientific terms that does not advance us very far. A social approach is potentially more fruitful for changing our scientific understanding.

Looking from a social perspective, and assuming that spatial proximity also means social proximity, leads to different conclusions based on the same material. In combination with further excavations (Pesonen 2000), radiocarbon dates, and a more extended analysis of the find assemblages, I came to a conclusion that the distribution and nature of the find assemblages makes more sense as a result of social differences.

To make my point I first want to discuss the radiocarbon dates from different dwelling depressions at Kuuselankangas. Their distribution in time does not point to occupation at different times (Figure 1). Taking into account the margin of the radiocarbon dates, they seem to be roughly contemporary. This means that the cultural historical point of view does not hold strongly. This is another element to support the idea that the reason for difference at Kuuselankangas is not just temporal. The dwelling excavated by Pesonen (2000) contained two different types of ceramics, Typical Comb Ware outside and Kierikki Ware inside the structure. The radiocarbon dates are close enough to be the result of continuous use of the dwelling depression.

The most simple 'social' explanation would be a functional one. The different dwelling depressions were used for different purposes, hence the different find assemblages. But when we now add those finds that are usually associated with long-distance exchange and social status we get a different picture. The most western clus-

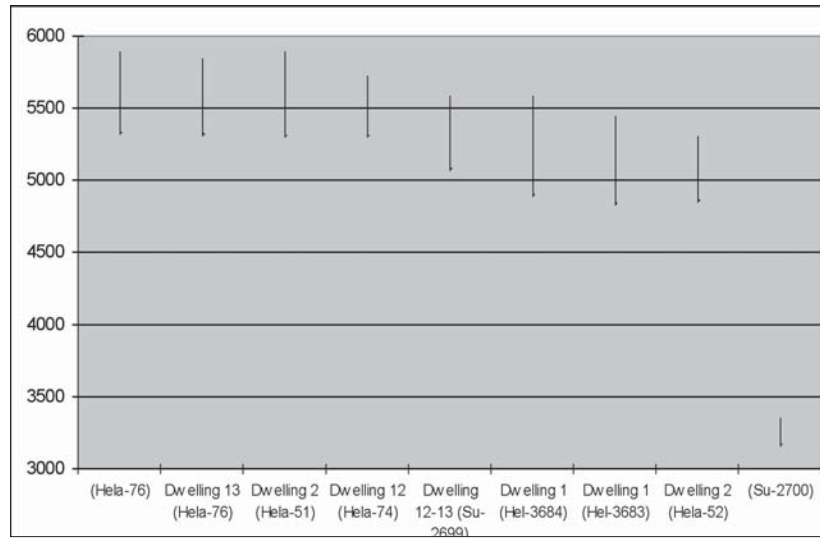

Figure 1: Radiocarbon dates of Kuuselankangas (Radiocarbon dates in Halinen et al. 1998; Rankama and Maijanen 1999; Pesonen 2000)

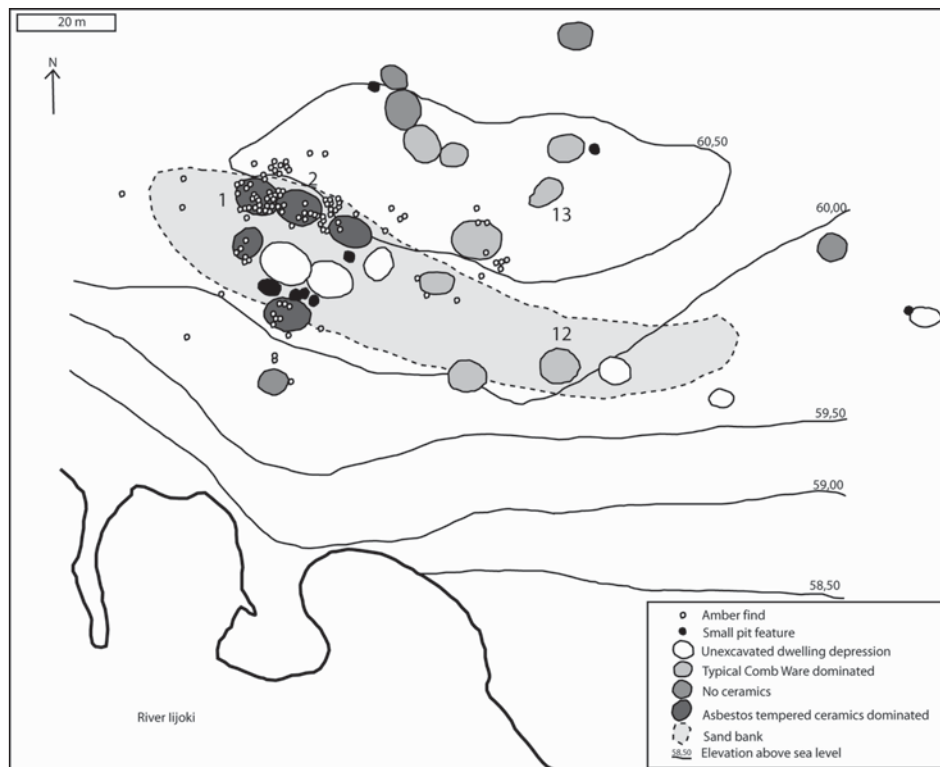
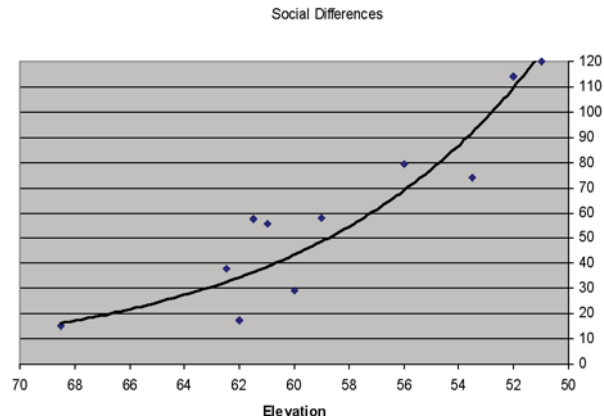

Figure 2: Map of Kuuselankangas, Yli-Ii with distribution of pottery, amber and flint

Figure 3: Evolution of dwelling depression size against the elevation above sea level along the Iijoki river in Yli-li (size of dwelling depression in m²)

ter shows the largest concentration of amber and flint finds. The density of these two find types decreases towards the eastern end of Kuuselankangas (Figure 2). Another factor which correlates with the distribution of exotic goods is the size of dwelling depressions. The dwelling depressions with the largest densities of exotic goods are generally also bigger than those with lower densities.

The last element I want to discuss is the difference in pottery assemblages of the different dwelling depressions. Kierikki Ware can be seen as innovative pottery compared to Typical Comb Ware through the use of non-local Asbestos temper. It is thus possible that, when it was first introduced, Kierikki Ware was not available for everyone to the same extent. The distribution of Kierikki Ware correlates with both the size of the dwelling depressions and the distribution of exotic goods (Figure 2).

In summary, the radiocarbon dates of Kuuselankangas point to a roughly contemporary use of most of the dwelling depressions. The differences in dwelling depression sizes, and the distribution of exotic goods, and innovative pottery points to social differentiation at Kuuselankangas. The dwelling depressions at the western end of Kuuselankangas seem to have formed to the core of the cluster. They were occupied by the most successful people. Less successful people lived more on the margin of the cluster.

The social in the long-term

To show that this social explanation might make sense it is important to look at the organization of Kuuselankangas in the long-term social evolution along the river Iijoki. In Figure 3 the size of the dwelling depressions was put against their elevation above sea level in a rough temporal scale. The average size of dwelling depressions increases through time. But the picture is not that simple. If we distinguish the smallest and the largest dwelling depression of each cluster, we can see that the size of the smallest depressions remains more or less constant throughout the whole period of occupation. The size of the largest dwellings, on the contrary, grows almost exponentially. The result is that the difference between the smallest and the largest dwellings of each cluster also grows exponentially.

Most scholars agree that there is a strong relation between the size and structure of dwellings, and the status of their occupants (Blanton 1994; Samson 1990). This was also visible in the remains at Kuuselankangas. In the case of the river Iijoki occupations in general, we might say that the evolution between 6 500 and 4 000 cal BC is one of polarization. The difference between largest and smallest houses grows almost exponentially.

Isolated, the social explanation for the differences at Kuuselankangas would not have made much sense, other than giving an alternative for a strictly cultural explana-

tion. Seen in a long-term perspective, however, the occupation at Kuuselankangas can be seen as the period in which social differences became visible for the first time. It is the start of increasing social inequality during the Finnish Neolithic. A long term view of social phenomena allows a study of change in those phenomena. By studying change in the long term, it is possible to see relative stability in the short-term and thus to see patterns in the archaeological material

Seen from a cultural perspective the remains at Kuuselankangas would not have been much more than yet another series of dwelling depressions with finds and structures. A social study of the same phenomenon leads to a much wider perspective with significance other than that of 'just' a prehistoric treasure in the soil.

References

- Blanton, R. 1994: *Houses and Households. A comparative study*. New York 1994.
- Dark, K.R. 1995: Social Archaeology. *Theoretical Archaeology*. Cornell University Press 1995. 88–116.
- Geertz, C. 1970: Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York 1970. 3–30.
- Halinen P., Katiskoski k. & Sarkkinen M. 1998: Yli-Iin Kuuselankankaan asuinpaikan tukimukset 1994–1996. *Kentältä poimittua* 4. 24–40.
- Pesonen, P. 2000: Yli-Ii (43) Kuuselankangas. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus. Topographical archive National Board of Antiquities.
- Rankama T. & Maijanen H. 1999: Yli-Ii 43 Kuuselankangas. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 18.–23.5.1998. Topographical archive National Board of Antiquities.
- Renfrew, C. & Bahn, P. 1991: How were societies organized? *Social Archaeology. Archaeology: Theories Methods and Practice*. Thames and Hudson 1991. 153–194.
- Samson, R. (ed.) 1990: *The Social Archaeology of Houses*. Edinburgh University Press 1990.

Samuel Vaneeckhout is a post-graduate student at the University of Oulu

Mitä, tutkimusta? Mitä tutkimusta?

Vesa-Pekka Herva

Johdanto

Monissa yhteyksissä on viime vuosina ilmaistu huoli(a) Suomen arkeologisen tutkimuksen tilasta ja tulevaisuudesta. Siihen liittyen Suomen arkeologisen seuran vuosikokouksen yhteydessä 27.2.2009 järjestettiin keskustelutilaisuus aiheesta. Tapahtuman juuret juontuvat Suomen arkeologian paradoksaalisuuteen: arkeologista (kenttä)toimintaa perustellaan tutkimuksen tarpeilla, mutta varsinaista tutkimusta tehdään vain hyvin rajoitetusti. Itse keskustelutilaisuuden teema oli siis kuitenkin laveammin muotoiltu.

Tapahtumaan osallistui parikymmentä arkeologisen seuran jäsentä ja keskustelua käytiin parin tunnin verran Tieteiden talolla Helsingissä. Aihe on tärkeä ja ansaitsee laajan keskustelun, minkä vuoksi tämäkin yhteenveto/puheenvuoro on Muinaistutkijaan pyydetty ja kirjoitettu. Tarkoituksena ei ole käydä läpi keskustelun kulkua pöytäkirjamaiseen tapaan, vaan nostaa esiin ja tarkastella joitain keskeisiä teemoja.

Alustukset ja yleinen keskustelu

Keskustelutilaisuus käynnistyi kahdella alustuspuheenvuorolla, jotka nostivat esiin Suomen arkeologisen tutkimuksen – siis muun kuin kenttätutkimuksen – keskeiset kipupisteet. Ensimmäisen muodostavat vähäiseksi koetut tutkimusresurssit. Toinen ongelma on Suomen arkeologisen tutkimuksen yleinen asenne- ja ajatteluilmapiiri.

Tutkija Teemu Mökkönen kertoi arkeologisen seuran puolesta keskustelutilaisuuden

taustoista ja toi esiin huolen varsinaisen tutkimuksen resurssien vähäisyydestä. Ongelmaksi on koettu etenkin tutkimuksen jatkuvuuden puute, koska suuri osa varsinaisesta arkeologisesta tutkimuksesta tehdään lyhyiden rahoituskausien puitteissa, usein henkilökohtaisella apurahalla väitöskirjaan liittyen. Aktiivista ja/tai pitkäjänteistä väitöskirjanjälkeistä tutkimusta maassa harjoittaa käytännössä vain kourallinen ihmisiä.

Arkeologisen seuran hallituksen puheenjohtaja Tuija Rankama tarkasteli arkeologisen tutkimuksen tilaa teoreettisen ajattelun ja asenteiden kannalta. Hänen keskeiset teesinsä olivat seuraavat. Ensinnäkin tutkimusaineistoa kerätään ja talletetaan antikvaarisen perinteen mukaisesti, eikä Suomessa ole täysin kirkastunut, miksi arkeologiaa ylipäätään harjoitetaan tai muinaisjäännöksiä suojellaan. Toisaalta Suomen arkeologista tutkimusta luonnehtii kulttuurihistoriallis-luonnontieteellinen ajattelu, mikä johtaa aineistokeskeisyyteen, yksipuoliseen menneisyyden rekonstruointiin ja viime kädessä myös keskustelun vähäisyyteen.

Yleisen keskustelun alkupuoli ajalehti Museoviraston ympärillä syystä, joka jäi (itselleni) hämäräksi – molemmat alustukset kun pyrkivät ohjaamaan ajatuksia aivan toisalle. Kun keskustelu viimein ohjattiin raiteilleen, sitä käytiin varsin positiivisessa ja rakentavassa hengessä. Keskustelussa ruodittiin (enemmän tai vähemmän ohimennen) muiden muassa Suomen arkeologian historiaa ja asenneilmapiiriä sekä tuotiin esiin yksittäisiä teemoja populari-

soinnin merkityksestä ulkomaisten kontaktien ja yhteistyön tärkeyteen.

Mitä "varsinainen tutkimus" on ja miksi sitä ei tehdä?

Keskustelutilaisuuden lähtökohtana oli siis Suomen arkeologisen seuran huoli varsinaisen arkeologisen tutkimuksen vähäisyydestä. Mitä "varsinaisella tutkimuksella" tarkoitetaan, on tietysti jossain määrin semanttinen kysymys. Keskustelijoiden joukostaakin huomautettiin, että tutkimusta on monenlaista, ja että myös arkeologian maastotyöt ovat tutkimusta.

Nämä huomiot eivät kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että tieteellisistä lähtökohdista tehtävä arkeologinen tutkimus on Suomessa ohuenlaista. Selvää myös on, että arkeologiset kenttätyöt puolestaan ovat viime kädessä tutkimusaineiston keräämistä, eikä esimerkiksi kaivausten tuottaman aineiston pinnallinen/näennäinen prosessointi kaivauskertomuksen muotoon ole varsinaista tutkimusta missään järkevässä mielessä. Varsinaiselta tutkimukselta kun voidaan edellyttää tutkimusongelman tai vähintäänkin jonkinlaisen teeman muotoilua, (teoreettista) viitekehystä, aineiston analyysiä ja tulkintaa sekä tulosten julkaisemista.

Suomen arkeologia on vahvasti kenttätöorientoitunutta. Museoviraston arkeologisen toiminnan osalta tämä on tavallaan ymmärrettävää, koska Muinaismuistolain 15§ nojalla tehtävien kaivausten tarkoituksiksi on vakiintunut muinaisjäännösten dokumentoiminen ennen niiden hävittämistä. Taustalla lienee ajatus, että näin voidaan (yrittää) kerätä muinaisjäännöksestä tietoa varsinaisen tutkimuksen tarpeisiin. Se on sinänsä järkeenkäypää, mutta keskustelutilaisuudessa nostettiin aiheellisesti esiin kysymys siitä, miten ja kuinka paljon tuhottavia muinaisjäännöksiä pitäisi oikeasti tutkia pelastuskaivausten yhteydessä.

Pelastuskaivaukset tulisi pyrkiä resursoimaan ja toteuttamaan siten, että tutkimusaineistot saisivat osakseen edes jonkinlaisen perusanalysoinnin ja tulisivat

mielekkäällä tavalla julkaistuksi. Toinen ongelma tietysti on, että pelastuskaivaukset – ja aivan erityisesti niin sanotut arkeologiset valvonnat – eivät välttämättä tuota lähtökohtaisestikaan aineistoa, jolla olisi mainittavaa tutkimuksellista arvoa. Nämä pelastuskaivauksia koskevat huomiot ovat toki vain reunamerkintöjä keskustelutilaisuuden teeman kannalta, sillä arkeologisen tutkimuksen huolestuttavaksi koettu tilanne ei viime kädessä palaudu Museoviraston kenttätötoimintaan.

Varsinainen ongelma on nähdäkseni se, että myös akateeminen, tutkimuslähtöinen arkeologia on Suomessa hyvin vahvasti kenttätö- ja aineistolähtöistä. Kenttätyöt näyttelevät usein keskeistä roolia arkeologisissa tutkimushankkeissa Suomessa ja hankkeet on voitu suorastaan kiertää kenttätöiden ympärille. Jos merkittävä osa vähäisiksi mielletyistä tutkimusresursseista hanke toisensa jälkeen valuu aineiston keräämiseen ja sen alustavaan prosessointiin, niin voimavarat eivät yksinkertaisesti riitä syvälliseen ja/tai monipuoliseen analyysiin ja tulkintaan.

Etupainoisen tutkimuksen perinnettä jatketaan helposti myös nuoremmille tutkijapolville ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin arkeologien koulutuksessa painotetaan sinnikkäästi hyvien kenttätövalmiuksien merkitystä. Jos/kun toisaalta myös aineistojen (niiden kattavuuden, suuruuden, tms.) merkitystä kovasti korostetaan esimerkiksi opinnäytetöiden tekemisen yhteydessä, niin etupainoisen tutkimuksen noidankehä alkaakin olla valmis. Etupainoisuus tai aineistolähtöisyys eivät sinänsä tee tutkimuksesta ja sen tuloksista huonoja – tai sen puoleen hyviäkään – mutta ne selittävät ehkä suureltakin osalta sitä, miksi varsinainen arkeologinen tutkimus Suomessa tuntuu helposti yksipuoliselta, pinnalliselta ja/tai innottomalta – ellei suorastaan torsolta.

Onko pakko (aina) kaivaa?

Yksi keskustelutilaisuudessa – ja usein kahvipöytäkeskusteluissa – esiin nous-

sut syy kenttätöiminnan painottumiseen tutkimushankkeissa voi olla mielikuva, että tutkimusrahoitusta saa helpommin tai varmemmin konkreettisiin kenttätöihin kuin varsinaiseen tutkimukseen. Tämä voi pitää paikkansa tai olla pitämättä, mutta itseään toteuttavaksi ennustukseksi sen ei kannata antaa muuttua.

Syy tutkimusrahoituksen herumatto- muuteen voi johtua myös monesta muus- ta asiasta kuin kenttätyöttömyydestä. Sen vuoksi tutkimusten suunnitteluun ja tutki- mussuunnitelmien tekemiseen pitäisi antaa nykyistä enemmän valmiuksia viimeistään jatko-opintovaiheessa. Sivumennen sanoen myös kirjoittamisen ja argumentoimisen opettamiseen ja harjoitteluun kannattaisi panostaa enemmän. Kuri(s)tusotteessa elä- vien yliopistojen ja arkeologian oppiainei- den kannalta vastaan tulee jälleen resurs- sipula – eikä siis toivottavasti tietotaidon puute – mutta myös asennetasolla saattaisi löytyä korjattavaa.

Toinen kaivamaan paneva syy lienee niin sanottu aineistomustasukkaisuus, joka heijastelee, kuten Rankamakkin alustukses- saan esitti, vanhakantaista ”yksi aineisto- yksi totuus” -tyyppistä ajattelua. Se siis tarkoittaa asennetta, jonka mukaan kertaal- leen tutkittuun aineistoon x on (ehkä) syytä palata vasta silloin, kun x:ää on kertynyt merkittävästi lisää. Ja silloinkin asiaan kuu- luu lähinnä vanhan kuvan täydentäminen. Siinä valossa ei ole erityisen yllättävää, että etenkin vanhemman polven tutkijoissa esiintyy toisinaan taipumusta istua, miltei konkreettisesti, ”omien” aineistojensa pääl- lä.

Kun annos tästä asenteesta välittyy nuoremmille polville, niin luonnollisena ratkaisuna esiintyykin jo ”oman” aineis- ton kerääminen ja sen koskemattomuuden varjeleminen. Ei ole vaikeaa nähdä, miksi tällainen asenneilmapiiri ylläpitää etupai- noisen tutkimuksen perinnettä. Uuden aineiston kokoaminen ja sen kanssa pela- minen on helppo ja näppärä ratkaisu myös toisella tavalla: mitäpä sitä turhia teorioita, mutkikkaita analyysejä ja ajateltuja tulkin- toja esittämään, kun uuden aineiston kaut-

ta tutkimuksesta tulee automaattisesti uut- ta ja tärkeää (*sic*).

Moniin tutkimuskysymyksiin vastaami- nen toki edellyttää erilaista ja/tai parempaa aineistoa kuin saatavilla on, joten kenttätöi- den tekeminen varsinaisen tutkimuksen tarkoituksiin on toisinaan aivan perustel- tua. Mutta silti: onko tutkimushankkeet välttämättä suunniteltava siten, että tarvit- tava aineisto pitää (aina) lähteä hakemaan kaivauksien tai muuten raskaimman kautta – etenkin kun kaikilla aineistoilla on omat hyvät ja huonot puolensa? Toki jokaisella tutkijalla on periaatteessa (oltava) vapaus tutkia mitä haluaa ja sillä tavoin kuin sen tarkoituksenmukaiseksi katsoo, mutta ai- neistojen kertakäyttöisyys (tai kertaakaan käyttämättömyys) joka tapauksessa myötä- vaikuttaa siihen, että varsinainen tutkimus ei tunnu millään rintamalla etenevän paria ensimmäistä askelta pitemmälle tai pintaa syvemmälle.

Arkeologisen tutkimuksen resurssit Suomen kaltaisessa suuressa mutta vähä- väkisessä ja ”tuottavuusohjelmien” luvu- tussa maassa ovat väistämättä melko rajal- liset suhteessa kaikkeen siihen, mitä pitäisi ja voisi tutkia. Eikö juuri siitä syystä olisi järkevää suunnata olemassa ja saavutetta- vissa olevat resurssit muuhun kuin pelk- kään aineiston keräämiseen ja enemmän tai vähemmän alustavaan tutkimukseen?

Mitä tehdään? Sika pestään

Viime kädessä suurin ongelma varsinaisen arkeologisen tutkimuksen ohiudessa on tietenkin aktiivisen tutkijakunnan pienuus ja jatkuvuuden puute. Helppoa ratkaisua ongelmaan ei ole, mutta ei sen edessä auta käsiäänkään ylös nostaa. Kuten jo yllä to- dettiin, yksi palanen ratkaisua on olemassa olevien resurssien osittainen uudelleensu- untaaminen.

Lisäksi ainakin yhdessä puheenvuoros- sa esitettiin, että arkeologit voisivat toimia nykyistä enemmän tutkimusryhmissä, jot- ka eivät pyöri pelkästään arkeologisten ongelmien ympärillä. Se voisi mahdollistaa suurempia ja/tai pidempiaikaisia hankkei-

ta sekä vähintäänkin epäsuorasti rikastuttaa myös arkeologista tutkimusta sinänsä. Toisaalta Suomea koskeviin arkeologisiin tutkimushankkeisiin voisi olla värvättävissä myös ulkomaisia kumppaneita, jotka muualta (osittain) hankitun rahoituksen turvin todella työskentelisivät Suomen menneisyyttä koskevien kysymysten parissa. Se vaatii paitsi sopivien ja halukkaiden kumppaneiden löytämistä myös oman reviirin vartioinnin sijasta aitoa yhteistyötä, jotta esimerkiksi kummallisesta kielestäme ei muodostuisi kompastuskiveä.

Keskeisimpänä yksittäisenä ehdotuksena keskustelussa nostettiin esiin arkeologisen tutkimusinstituutin perustaminen. Äkkiseltään ajatellen vakituisten tutkijanpaikkojen (siis muutoinkin kuin nimikkeen tasolla) luominen tuntuisi parantavan oleellisesti varsinaisen arkeologisen tutkimuksen edellytyksiä. Siitä huolimatta suhtauduin (ja suhtaudun) jonkinlaisella varauksella instituutti-ajatukseseen, koska nähdäkseni olemassa olevien yksiköiden – ennen kaikkea kolmen arkeologian oppiaineen – vahvistaminen tuntuisi uuden yksikön perustamista mielekkäämmältä ratkaisulta. Olen kuitenkin valmis kannattamaan kaikkia toimenpiteitä, jotka vahvistavat Suomen arkeologista tutkimusta ja/tai arkeologien työllisyystilannetta.

Uuden tutkimusta harjoittavan yksikön perustamiseen liittyy tietenkin saavikau-palla kysymyksiä, joita itse keskustelutilaisuudessa ei ryhdytty puimaan – eikä sitä tehdä tässäkään – mutta joihin hankkeen ympärille perustettava työryhmä tullee ottamaan kantaa. Seuraavat ajatukset ovat siis omia mietteitäni asian ympäriltä.

Keskeinen kysymys on, mikä suunnitelun instituutin tarkoitus ja toimenkuva tulisi olemaan? Jos instituutista tulee vanhoja perinteitä jatkava (kenttätutkimus)laitos, niin se ei millään oleellisessa tavalla paranna varsinaisen arkeologisen tutkimuksen tilaa.

Toinen tärkeä kysymys koskee tutkijoiden suhdetta instituuttiin. Yksikön perusrahoitus – mistä ikinä se sitten olisikaan peräisin – olisi kaiketi suhteellisen pieni, joten

sen varassa oletettavasti toimisi vain pieni määrä henkilöitä. Pitäisikö näiden olla vakituisia tutkijoita vai toimisivatko tutkijat instituutissa (pitkillä) määräaikaishetkillä? Vakituisuus olisi epäilemättä paras ratkaisu niille, jotka tällaiseen instituuttiin onnistuvat itsensä parkkeeraamaan, mutta muita vuosikymmeniksi lukitut tutkijanpaikat eivät sitten lohduttaisikaan.

Toisaalta turvallinen eläketutkijan virka voi tuudittaa tekemään pelkkää taskuläm-mintä tutkimusta eikä erityisesti kannusta uudistumaan. Eläketutkijan tehtävät eivät myöskään edistä arkeologisen tutkimuksen asemaa parhaalla mahdollisella tavalla, koska varsinaisen tutkimuksen ohuus ei johdu koko työuransa tutkimukselle omistautuvien tutkijoiden puutteesta vaan myös kriittisen massan pienuudesta yksikötasolla ja maanlaajuisesti.

Instituutti-ajatuksista on siis syytä pohtia alusta alkaen ja ensisijaisesti seuraavasta näkökulmasta: millaiset ratkaisut hyödyttävät eniten arkeologista tutkimusta. Toki instituutti joka tapauksessa parantaisi osaltaan arkeologien tutkimuksen edellytyksiä Suomessa, koska se mahdollistaisi pitkäjänteisen paneutumisen tutkimukseen. Lisäksi yksiköllä voisi, tai pitäisi, olla edellytyksiä toimia sateenvarjona, jonka alla harjoitettaisiin tutkimusta myös ulkopuolisella rahoituksella.

Toteutuessaan instituutti tulisi oletettavasti toimimaan laajemman organisaation – kaiketi yliopiston – yhteydessä, koska täysin itsenäisenä sen toimintaedellytykset ja ylipäätään mahdollisuudet tulla todeksi lienevät hyvin rajoittuneet. Vaikka asiasta ei vielä (tietääkseni) ole julki lausuttu mitään, instituutti-ajatuksen taustalla mahdollisesti kummitelee ajatus, että yksikkö toimisi osana Helsingin yliopistoa. Se ei kuitenkaan liene ainoa mahdollinen ratkaisu – eikä sille myöskään ole mitään itseltään selviä perusteluita.

Lopuksi on vielä syytä alleviivata, että keskeisen tärkeää Suomen arkeologisen tutkimuksen tilan ja tulevaisuuden kannalta on parantaa tutkimuksen edellytyksiä yliopistoissa. Käsitykseni mukaan arkeologista

tutkimusta tehdään erittäinkin aktiivisesti kaikissa kolmessa arkeologian oppiaineessa, mutta etenkin vakituisen henkilökunnan – jolla olisi periaatteessa erinomaiset edellytykset pitkäjänteiseen tutkimukseen – todelliset mahdollisuudet tutkimuksen tekemiseen ovat hyvin rajalliset, koska he työskentelevät osin kohtuuttomien opetusvelvoitteiden paineessa ja tolkkottoman byrokraattisen kaaoksen keskellä.

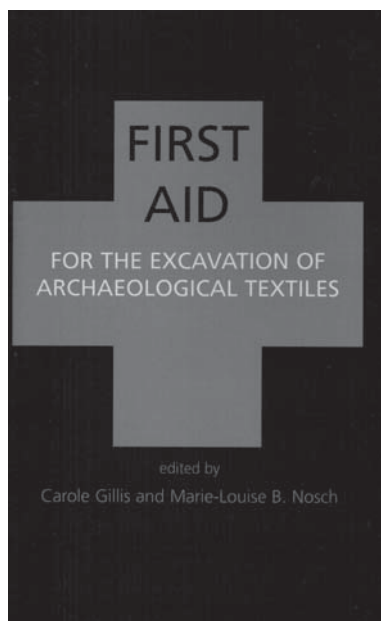
Kiitokset Janne Ikäheimo, Henrik Jansson, Mikael A. Manninen, Teemu Mökkönen, Tuija Rankama ja Eeva-Maria Viitanen ovat ystävällisesti kommentoineet käsikir-

joitusta sekä auttaneet palauttamaan mielenkäydyn keskustelun teemoja ja vaiheita – suuret kiitokset tästä. Teemu Mökkösen ja Tuija Rankaman alustuksia koskevat tiedot pohjautuvat heidän käyttööni antamaan aineistoon (mistä myös kiitos), sillä alustukset jäivät itseltäni kuulematta. Tekstissä esitetyt mielipiteet ovat omiani, ellei toisin ole ilmoitettu.

Vesa-Pekka Herva on Suomen Akatemian tutkijatohtori Oulun yliopiston arkeologian oppiaineessa.

Pieni kirja tärkeistä asioista

Sanna Lipponen

First Aid for the Excavation of Archaeological Textiles edited by Carole Gillis and Marie-Louise B. Nosch, Oxbow Books, Oxford 2007, 43 s.

Tekstiilit löytyvät arkeologisilla kaivauksilla monesti yllättäen. Pienen kirjasen tarkoituksena on toimia oppaana arkeologeille ja konservattoreille, joilla ei ole ennestään juuri kokemusta arkeologisten tekstiilien kaivamisesta ja konservoinnista. Kirjasessa painotetaan tekstiilejä löydettyä niiden säilyttämistä mahdollisimman samankaltaisessa ympäristössä kuin maassa ollessaan, ennen ylösnostamista tehtävää dokumentaatiota sekä ideaalitulanteissa asiantunti-

joiden ja konservattoreiden konsultaatiota tai kutsumista paikalle pikimiten.

Kirjassa on kaksi artikkelia. Niistä ensimmäinen käsittelee arkeologisten tekstiilien kaivamista, dokumentaatiota, analyysiä ja varastoimista. Artikkelin yhteydessä on sanasto sekä lista palveluiden ja materiaalin tarjoajista. Toinen artikkeli käsittelee digitaalikameralla tehtävää tekstiilidokumentaatiota.

Kirja on kooltaan pieni, niin pieni, että se mahtuu hyvin mukaan kaivausreppuunkin. Siellä sen paikka onkin, varsinkin jos on vähäisimmässäkään määrin odotettavissa, että kaivauksilta voi löytyä orgaanista materiaalia ja tekstiileitä. Kirjan sisältö ei siis ole vähäinen. Itseasiassa suosittelen, että se annettaisiin lukemistoksi ja sen sisältämät tiedot käytäisiin läpi yliopistojen metodikursseilla.

Ohjeita kaivamiseen

Koska arkeologiset tekstiilit ovat harvinaisen löytö, jotkut arkeologit eivät välttämättä edes tunnista niitä ennen kuin on liian myöhäistä, ehkäpä kaikki eivät ole tietoisia niiden tärkeydestä menneille yhteisöille. Siksi kaikki arkeologit eivät ole valmiita käsittelemään maasta löytyneitä tekstiileitä (s. 5). Vaikka tekstiiliasiantuntijan tai konservattorin läsnäolo on aina eduksi tekstiililöydöille, kirjoittajat¹ ymmärtävät, ettei se ole aina mahdollista. Siksi he ovat kirjoittaneet ohjeet kaivamiseen, dokumentaatioon ja säilyttämiseen. Seuraavat asiat he näkevät tärkeimpinä:

1. Tekstiilit tulisi tukea nostettaessa ohuilla levyillä, jotka voi ujuttaa tekstiilien

alle.

2. Tekstiili tulisi parhaassa tapauksessa nostaa ympäröivän maan kanssa.

3. Kuivaa maata voidaan kovettaa, mutta ainetta ei saa laittaa itse tekstiileihin.

4. Jäätäneet tekstiilit tulisi nostaa jääkimpaleessa

5. Märissä olosuhteissa tekstiileitä on vaikea tunnistaa, joten kaivajan tulee olla huolellinen. Märät tekstiilit tulisi pitää märkinä.

6. Metalliesineissä kiinniolevia tekstiileitä ei tulisi yrittää irroittaa ja ympäröivä maa tulisi tutkia tarkasti irronneiden kappaleiden löytymiseksi.

7. Hiiltyneet tekstiilit ovat erityisen hauraita ja rikkoontuvat helposti kosketuksesta.

8. Kun tekstiileitä on kiinnittyneenä ihmisjäänöksiin tekstiilien nostaminen riippuu vainajan ylösnostomenetelmästä. Joka tapauksessa *in situ* -dokumentaatio on äärimmäisen tärkeää.

9. Tekstiilien vahvistaminen kemiallisesti ei ole suositeltavaa kuin erikoistapauksissa. Nämä aineet nimittäin vaikeuttavat analyysien tekemistä.

10. Tekstiilit tulisi kuljettaa laboratorioon pakattuna laatikoihin ja niiden liikkuminen laatikon sisällä kuljetuksen aikana tulisi estää. Tekstiileitä ei tulisi koskaan pakata muovipusseihin, sillä vääränlaisista muoveista liukenee kemikaaleja, jotka voivat olla niille tuhoisia.

11. Tekstiilien dokumentointi *in situ* on erityisen tärkeää tulevien tulkintojen kannalta. Se tulisi tehdä valokuvain ja piirroksin.

Kukin kohta sisältää tarkat ohjeet siitä miten tulisi toimia ja millaisia apuvälineitä kannattaisi käyttää. Lopuksi muistutetaan, että tekstiilit tulisi säilyttää samanlaisessa kosteudessa kuin löytöhetkellään. Siihenkin löytyy yksityiskohtaisia ohjeita. Uskon, että moni arkeologi juuri luettuaan tähän pisteeseen asti, tuntee ainakin sisäistä punastumista. Muistan itsekkin kerran kävelleen hattupäisen naisen kallo mukanani kaivausjohtajan luo kysymään neuvoa: "kumman mukaan puhdistetaan ja paka-

taan". Tulevia kenttätöitä varten suosittelinkin kirjan hankkimista. Hintakaan ei ole päätä huimaava, hieman reilut 5 euroa.

Dokumentointia digitaalikuvain

Kirjan toisessa artikkelissa Annemette Bruselius Scharff kertoo, miten tekstiileitä voidaan dokumentoida digitaalikameralla. Digitaalikuvadokumentaation avulla voidaan minimoida tekstiilin käsittelyä, sillä niiden analysointi vie runsaasti aikaa. Dokumentointi voi itse asiassa olla helpompaa kuvasta kuin itse tekstiilistä (s. 37-39). Hänellä käytössä ollut kamera on Nikonin Coolpix 4500, joka voidaan liittää mikroskooppiin. Sillä suurennetuista kuvista voidaan laskea lankojen määriä, lankojen ja kuitujen paksuuksia sekä langan kierteisyyttä. Artikkelissa esitellään myös Scion Image -ohjelmaa, joka on saatavissa ilmaiseksi internetistä. (s. 35) Kyseinen ohjelma on helppokäyttöinen, etenkin manuaalinsa kanssa (s. 40).

Sanna Lipponen on oululainen tekstiiliarkeologiaan perehtynyt jatko-opiskelija.
sm.lipponen@gmail.com

Loppuviite

1 Jana Jones, Julie Unruh, Regina Knaller, Irene Skals, Lise Raeder-Knudsen, Eva Jordan-Farbach, Louise Mumford.

Opinnäytteitä kansainvälisistä aiheista

Sanna Lipponen, Mervi Suhonen
& Tiina Äikäs

Jylkkä Kirsi: Kruunun pajasta Kemin maahan – Keminmaan Valmarinniemen rahalöydöt. Pro gradu -tutkielma, huhtikuu 2004.

Tutkielmassa käsitellään Keminmaan Valmarinniemeltä kesällä 1981 löydettyjä keskiaikaisia rahoja. Paikalla on ensin sijainnut kappeli ja sittemmin kirkko 1300–1400-luvuilla. Löytöihin kuuluu yhteensä 58 yksipuolista hopearahaa eli brakteaattia sekä kaksi puolista hopearahaa. Löydöt ajoittuvat 1320–1330-luvulta 1400-luvun loppupuolelle. Ne ovat peräisin Ruotsista (30 kpl), Turusta (8 kpl), Liivinmaalta (4 kpl) ja Norjasta (2 kpl). Tunnistamattomia rahoja on yhteensä 14 kappaletta. Rahojen tunnistamisen ja ajoittamisen lisäksi tutkielmassa pohditaan rahamateriaalin perusteella Pohjois-Suomen rahaliikennettä, kemiläisten kaupankäynnin piirteitä, hautastapoja sekä kappelin ja kirkon rakennusajankohtia.

Maria Suvanto: Suomen Kansallismuseon koptilaisten tekstiilien valmistustekniikat. Pro gradu -tutkielma, lokakuu 2004.

Suomen Kansallismuseon kokoelmassa on 95 koptilaista tekstiilifragmenttia, joista suurin osa on vaatteista peräisin olevia koristeita tai niiden osia. Kokoelmassa on myös muutamia tunikojen hihoja ja tunikan miehustan fragmentteja. Niiden löytöpaikka on tuntematon.

Tutkielmassa vastataan seuraaviin kysymyksiin: Millaisia kudontatekniikkaan liittyviä yksityiskohtia tekstiileissä on

löydettävissä? Mitä näiden yksityiskohtien perusteella voi päätellä tekstiilien valmistustavasta ja valmistukseen liittyvistä välineistä, erityisesti kangaspuista? Kuinka aikaa vievää tyypillisimmän koptitekstiilin, tunikan, kutominen oli ja kuinka arvokkaasta toiminnasta ja tuotteesta oli kyse?

Mirette Modarress-Sadeghi: Iranin arkeologiset kenttätyöt ja arkeologisen kulttuuriperinnön hyödyntäminen. Pro gradu -tutkielma, toukokuu 2007.

Tutkielmassa perehdytään kenttäarkeologiseen toimintaan Iranissa erityisesti vuosina 1960–1998. Iranilainen arkeologia oli pitkälti länsimaisten tutkijoiden dominoimaa aina vuoden 1979 islamilaiseen vallankumoukseen asti. Ulkomaisten tutkijoiden ja iranilaisten kiinnostuksen kohteet erosivat ulkomaalaisten tutkiessa lähinnä esihistoriaa, kun iranilaiset puolestaan keskittyivät historialliseen ja islamilaiseen aikaan. Vuoden 1979 jälkeen kaivausten määrä väheni ja ulkomaalaiset suljettiin kaivaustoiminnan ulkopuolelle. Kenttätyöt olivat usein pelastuskaivauksia, joihin ajoivat arkeologisten kohteiden ryöstöt. Uusimmassa tutkimuksessa korostetaan yhteistyötä ja tiedon palauttamista myös iranilaisille.

Lisätietoja: mirette.modarress@oulu.fi

Juha Tuppi: Crustumeriumin tieuran problematiikka. Asuinpaikkatutkimukset vuosilta 2004–2007. Pro gradu -tutkielma, marraskuu 2007.

Tutkielma pohjautuu noin 17 kilometriä Roomasta pohjoiseen sijaitsevan Crustumeriumin kaupungin kaivauksiin, jotka toteutettiin Oulun ja Cambridgen yliopistojen sekä Soprintendenza

Archeologica di Roman yhteisprojektina "Remembering the Dead - Looking for the Living." Työssä tarkastellaan Crustumeriumin alueella sijaitsevaan notkelmaan liittyvien kaivausalueiden löytömaterialiaa ja stratigrafiaa. Notkelma on aiemmin tulkittu joko osaksi kaupungin puolustusrakennelmaa tai tielinjaksi.

Kesällä 2006 suoritetuissa asuinpaikatutkimuksissa löydetty tienpinta puoltaa tulkintaa tieuraksi. Crustumeriumin kukoistuskauden alussa, orientalisovalla kaudella liikenne ja kaupankäynti vaikuttavat kiihtyneen Crustumeriumin ja sen lähellä sijaitsevien asutuskeskusten välillä. Myös malli tieuralle näyttäisi tulleen kauppasuhteiden kautta, sillä suuri osa vastineista löytyy etruskikonteksteista. Stratigrafian ja löytöjen perusteella tietoja voidaan ajoittaa kaivetuksi arkaaisen kauden loppupuoliskolla tai viimeistään varhaisella tasavalta-ajalla, todennäköisimmin kuitenkin arkaaisella kaudella. Tieuran elinkaari voidaan rajata arkaaisen kauden alkupuoliskolta keskitasavalta-ajalle. Tasavalta-ajalla Crustumerium toimi viljelytuotteiden toimittajana Roomaan, mitä helpotti tieurassa kulkeva tuffireunusteinen soratie, joka lienee poistunut yhdessä tieuran kanssa liikennöintikäytöstä tasavalta-ajan loppupuolella liikenteen vähennytyä merkittävästi suhteessa varhaisempaan Crustumeriumin kukoistusaikaan.

Lisätietoja: juha-pekka.tuppi@oulu.fi

Antti Kuusisto: Crustumerium. The Road Trench Burial Ground. Tombs 1–2. (Sepolcreto della Trincea Viaria) Pro gradu -tutkielma, marraskuu 2007.

Osana projektia "Remembering the Dead - Looking for the Living" tutkittiin kesien 2005–2006 aikana Crustumeriumissa kaksi rautakautista hautaa kaivauksin. Tutkielmassa analysoidaan löytöjä koeojasta E,

jonka yhteydestä haudat paljastuivat. Hautausmaan sijainti tieuran länsipuolella viittaa siihen, että Crustumeriumin kaupunki oli 8. ja 7. vuosisadalla eKr. pienempi kuin aiemmissa tutkimuksissa oli arvioitu.

Hauta nro 1 on fossa-hauta, johon liittyi ainoastaan yksi löytö. Hauta nro 2 puolestaan on loculus-hauta, joka voidaan löytöjen perusteella ajoittaa 650–630 eKr. Löydöt osoittavat myös, että paikalla vietettiin seremoniallinen juhla-ateria ennen kuin vainaja vietiin hautaan. Haudasta tehdyt keramiikkalöydöt kertovat sekä tiiviistä yhteyksistä lähiseuduille että Crustumeriumin omaleimaisesta kulttuurista.

Lisätietoja: antti.kuusisto@oulu.fi

Sarianna Silvonen: The Nabataeans in the Jabal Harūn area. An overview based on fieldwork and pottery finds. Pro gradu -tutkielma, 2003.

Ensimmäiset maininnat nabatealaisista saattavat olla jo 700-luvulta eKr, mutta ainakin tiedetään, että 300-luvulla eKr. he olivat paimentolaisia. Sen jälkeen he ottivat asuinalueitaan kastelujärjestelmien avulla viljelykseen. Ajanlaskumme alussa Petra oli heidän kuningaskuntansa pääkaupunki, mutta vuonna 106 jKr. roomalaiset valloittivat sen. FJHP:n kaivauksilta Aaronin vuorelta sekä inventointialueelta vuoren ympäristöstä on löytynyt paljon fragmentteja nabatealaisista erittäin ohutseinäistä maalatuista saviastioista, joiden neljä kronologista päävaihetta ajoittuvat 100-luvulta eKr. 200-luvulle jKr. Niiden yhteys tutkimusalueilla dokumentoituihin rakenteisiin on ongelmallinen. Petrasta kuljetettiin lähiseudun viljelyksille karjanlantaa, ja samassa yhteydessä muutakin jätettä, sen joukossa myös keramiikkansirpaleita. Se selittää löytöaineiston fragmenttaarisuutta ja on myös lähdekriittinen varoitus, miten löytöaineistoon tulee suhtautua.

Nina Heiska: The economy and livelihoods of the early Christian monasteries in Palestine. Pro gradu -tutkielma, 2003.

Aaronin vuoren luostari oli yksi monista

Palestiinan alueelle bysanttilaisella ajalla (324–636/640 jKr.) perustetuista luostareista. Miten luostarit pystyttiin rakentamaan ja miten niitä pidettiin yllä alueella, missä ympäristöolot olivat viljelylle epäsuotuisat? Lisäksi eräät luostarirakennukset ovat olleet näyttävämpiä kuin mitä niiden tehtävä hiljentymisen ja askeesin paikkoina olisi edellyttänyt, vaikka munkkien tuli keskittyä askeesiin ja hartaudenharjoitukseen. Luostarit palvelivat kuitenkin muitakin, ja niiden keskeisimmät varallisuuden lähteet olivat ulkopuoliset lahjoitukset muun muassa pyhiinvaeltajilta. Nina Heiska pohtii luostareiden taloutta annalistisesti: laajana viitekehystenä ovat kristityn kirkon toimintaedellytykset, muun muassa sitä varhaisvaiheessa säädelleet lait. Aktiivisin luostarielämän vuosisata tutkimusalueella oli 500-luku. Arkeologinen aineisto antaa lisävaloa siihen, ettei luostareita suljettu välittömästi, kun islamilainen kausi alkoi Palestiinan historiassa.

Esa Hertell: Ympäristö, ravinnonhankinta ja liikkuminen neoliittiselta kaudelta rautakauteen Petran alueella, Etelä-Jordaniassa. Pro gradu -tutkielma, 2005.

Tutkimusalueena on noin 20 km x 20 km:n laajuinen Petran alue, johon myös Jabal Haroun kuuluu. Lähtökohtana ovat ympäristöolot ja hypoteesi, että ihmiset yleensä ovat aina pyrkineet tavalla tai toisella optimoimaan energian hankkimista ja käyttöä. Siihen kuuluu se, miten on kulloisissakin oloissa kannattanut liikkua ja kuljettaa omaisuutta mukana, ja miten toimeentulo on ollut parasta hankkia asuinpaikan läheisyydestä. Esa Hertell punnitsee nomadismia ja tuottavien elinkeinojen edellytyksiä ja ongelmia eri aineistoryhmien avulla. Alueen ilmastosta huolimatta viljely on ollut tehokkain toimeentulonhankinnan tapa ja ympäristöä on pyritty muokkaamaan sille edullisemmaksi, mikäli ilmaston kosteus on sen sallinut. Tutkimusalueen arkeologisessa materiaalissa on kiinnostava hiatus. Esikeraaminen jakso on ilmastohistorian valossa ollut monia muita asutuksen

vaiheita suotuisampi, mutta arkeologisessa tutkimuksessa jaksoon ei ole kiinnitetty paljonkaan huomiota. Opinnäytetyössä sovellettu hypoteesi ja sen testaus sopivat pohjaksi myös uusille tutkimuksille, ja jatkossa katsetta tulisi terävöittää juuri maankäytön historian aukkokohtissa.

Virpi Holmqvist: Ceramic Oil Lamps from the Finnish Jabal Harun Project's Excavations: Typological and Chronological Approaches. Pro gradu -tutkielma, 2005.

Työn näkökulma on monimuuttuja-analyysiin perustuva esinetyologia. Aineistona on 103 keraamista lamppua, jotka on löydetty Aaronin vuoren kaivauksilta kenttätyökausilla 1998–2003. Aiemmassa tutkimuksessa lamppujen ryhmittely on yleensä perustunut tyyllivariaatioon. Se on ongelmallista muun muassa siksi, että lampun kahva on voitu vaihtaa, jolloin sen katkelma ei kerro itse lampusta. Virpi Holmqvist otti huomioon useita eri kriteerejä: katkelmien stratigrafiset löytökontekstit, lamppujen nokkaan kertyneen noen, AMS-ajoitukset sekä lamppuihin eri valmistusvaiheissa tulevat teknologiset piirteet. Tuloksena on neljä ryhmää, jotka ajoittuvat 100-luvulta eKr. 800-luvulle jKr. Luonnontieteellisten menetelmien hyödyllisyys keramiikka-aineiston ryhmittelyssä oli ilmeinen, ja Virpi Holmqvist jatkaa tutkimusta nyt Lontoon yliopiston arkeologian instituutissa. Keramiikasta, muun muassa keittiö- ja kuljetusastioista, selvitetään nyt savimateriaalin proveniensi ja siten etsitään kontaktiverkostoja. Esimerkki-kohteista yksi on Aaronin vuori.

Lisätietoja: v.holmqvist@ucl.ac.uk

Paula Kouki: Environmental change and human history in the Jabal Harun area, Jordan. Lisensiaattityö, 2006.

Lisensiaattityössä käsitellään Aaronin vuoren ympäristössä intensiivisesti inventoidun alueen koko aineistoa keskipaleoliittiselta ajalta historialliseen aikaan. Paula Kouki oli analysoinut aluetta jo maister-

intutkielmassaan *Rural Landscape of Byzantine Petra*, joka valmistui University of Leicesterissa vuonna 2004. Tutkimusalueen maankäyttöhistoriassa on eräitä jaksoja, joilta arkeologista aineistoa on vain vähän. Ovatko syynä esimerkiksi ihmisestä riippumattomat ilmastonmuutokset tai ihmisen itse aiheuttamat katastrofaaliset eroosiot? Semiaridilla alueella paleoilmaisto heijastuu geologisiin sedimentteihin, jotka paljastava muun muassa sen, miten veden määrä on eri aikoina vaihdellut. Ympäristömuutosten jaksoja etsittiin waditerassien profiileista. Stratigrafisten kerrosten ajoittamiseen käytettiin optisesti stimuloitua luminisenssin menetelmää (OSL). Se, mitä paleoilmaisto ja kasvillisuushistoria kertovat ihmisen toimintaedellytyksistä, on pohdittava kunkin esihistorian ja historian jakson kohdalla erikseen. Eri aikoina on ollut käytettävissä erilaisia teknisiä valmiuksia. Ihmisen reaktiot ympäristömuutoksiin riippuvat myös siitä, mikä kulloinkin on ollut sosiaalisesti ja poliittisesti tarkoituksemukaista.

Lisätietoja: paula.kouki@helsinki.fi

Heini Ynnilä: To Petra via Jabal Haroun Nabatean-Roman road remains in the Finnish Jabal Haroun Project survey area. Pro gradu -tutkielma, 2007.

FJHP:n inventointiryhmä löysi tien ja tiehen liittyvien rakenteiden jäännöksiä. Suurkaupunki Petran läheisyydessä oli kiinnostavaa selvittää, miten kaupungin historian vaiheet näkyvät sinne johtaneissa kulkuväylissä. Kolmiulotteiset mallinnokset ja värivalokuvat havainnollistavat, mitä haasteita tienrakentajilla on ollut. Maisema-arkelogiset GIS-analyysit tarvittiin Aaronin vuoren ympäristön intensiivi-inventointialuetta huomattavasti laajemmalla alueella. Kävi ilmi, että tienrakentajat ovat käyttäneet maastoa taidokkaasti hyväkseen ja pyrkineet monin keinoin suojaamaan tietä vaurioitumasta luonnonvoimien armoilla. Keramiikkalöytöjen perusteella selvisi, että tie oli käytössä vielä ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina, mutta sen jälkeen li-

ikenne vähitellen hiipui.

Lisätietoja: heini.ynnila@helsinki.fi

Susanna Eklund: Stone Weathering in the Monastic Building Complex on Mountain of St Aaron in Petra, Jordan. Pro gradu -tutkielma, 2008.

FJHP:n esiin kaivamat kivirakenteet Aaronin vuorella kaipaavat huolenpitoa monivuotisen kaivausperiodin päättymisen jälkeen. Suurin osa rakenteissa käytetystä kivistä on hiekkakiveä. Esimerkkiaineistoksi valittiin rakennuskompleksin kappeli, jonka seinät vauriokartoitettiin ICOMOS:in kansainvälisen kivikomitean laatiman vauriostandardin mukaisesti. Rakenteiden säilymisolosuhteiden ja vaurioriskien arvioimiseksi ilmasto-oloja vuorella mitattiin ja verrattiin lähimpiin (Wadi Musan sääaseman) samanaikaisiin mittauksiin. Myös kiviaineksessa olevia suoloja analysoitiin. Suolat ovat kivimateriaalin geologisten ominaisuuksien ohella merkittävä ongelma, joka on otettava huomioon, kun rakenteita konservoidaan kestävästi aikaa ja vuorelle suuntautuvaa matkailua. Opinnäytetyön tuloksena on käytännön toimenpidesuosituksia, joihin kansainvälisetkin lukijat voivat tutustua englannin kielellä internetin kautta.

Lisätietoja: susanna eklund@gmail.com

Sārnate: living by a coastal lake during the East Baltic Neolithic

Valdis Bērziņš

The work under examination concerns one particular Stone Age archaeological site in the Baltic Sea region, namely Sārnate in western Latvia, near the west coast of the Kurzeme Peninsula. Although various parts of the dissertation deal with subjects connected specifically with the Neolithic of Latvia, much of the material is also of wider relevance. The latter aspects that presumably are of more interest will be highlighted in this brief exposition.

Sārnate is a wetland site from later part of the Stone Age, when pottery was already in use. In terms of the chronological scheme currently used in the East Baltic, it is placed in the Neolithic, since it is accepted within the research tradition of this region that the beginning of the Neolithic Age is marked by the adoption of pottery.

The site is located at the western margin of Sārnate Bog. It was discovered in the course of ditch-digging in 1937, and was first excavated in the pre-war years by Eduards Šturms. Excavation was continued after the war by Lūcija Vankina. She not only undertook a much larger-scale excavation, but also brought together the results of the work by Šturms and herself in a monograph, published in Russian (Vankina 1970). Because the preserving conditions had been superb, and because it was excavated on a large scale, Sārnate became one of the essential sites for understanding the Neolithic of the East Baltic.

There has been no new excavation at Sārnate: instead, the dissertation is based on the material excavated by Šturms and

Vankina. So, if Vankina wrote a monograph about the site (and it is indeed a very comprehensive and well-written account), why was it important to go back and study the material again? Of course, there have been many developments since the time of Vankina's study: the ideological conditions under which archaeologists in our region work have changed remarkably, the questions that archaeologists address have changed, and there is a lot of new comparative material from other sites in the region. Moreover, a rich wetland site such as Sārnate provides a real wealth of data, more than sufficient for two monographs. In fact, because the material is so rich and diverse, it was necessary to limit the scope of this dissertation to particular classes of material and particular research questions. Essentially, the work focuses on the pottery from Sārnate, the fishing gear, the hearths and structural remains, and the subsistence economy of the site inhabitants.

It became clear in the course of excavation that there wasn't an unbroken occupation layer across the site. Instead, there were concentrations of portable artefacts and structural remains that can be regarded as separate dwellings, equivalent to 'household units'. In fact, there was a large number of such dwellings, some with preserved organic material and some without.

The original intention was to focus on the particular pottery tradition of one community, its tradition of fishing methods and its subsistence economy. However, it was already clear from the studies by Vankina

that the many dwellings at Särnate do not constitute a culturally and chronologically homogeneous corpus of remains. Accordingly, it was necessary to arrange the sets of material from the separate dwellings into culturally meaningful larger entities, and then undertake analysis of particular cultural traditions. This problem led me to explore the question of how archaeologists group their material into cultural traditions ('cultural grouping'), and how they subsequently analyse these traditions ('cultural analysis'). This is a theme generally not given explicit attention to archaeological studies. However, it is very important to understand that the methods applied at the different stages will differ very significantly. For example, the 'cultural grouping' stage involves comparison between whole artefact assemblages, whereas the analysis of particular cultural traditions involves comparison between individual artefacts.

The material was re-examined in order to assess whether Vankina's original grouping of the dwellings and the relative chronology she proposed can be regarded as sound and exhaustive. For this purpose, following the general practice in Neolithic archaeology, I used pottery as a cultural and chronological marker. Proceeding from clear definitions of pottery traits, a detailed record of the pottery was made. Some of the methods could potentially have a wider application in pottery studies. For example, a rather fine classification of vessel rim shapes was developed, a classification that deliberately includes not only those shapes represented in the Särnate material, but covers practically all the other rim shapes represented in the Neolithic material from the East Baltic.

In order to identify patterning in the pottery data, ternary diagrams were created and correspondence analysis performed. By these means, the dwellings were arranged into three main groups, based on the characteristics of their pottery assemblages. Using the radiocarbon dates and comparison with material from other sites in the region, two of the groups can be placed in sequence

as separate phases of occupation. Thus, the group of dwellings with pottery that has been called Early Särnate Ware are dated to circa 4365–3780 cal. BC, while the group of dwellings with pottery named Late Särnate Ware is dated to circa 3630–2850 cal. BC. Unfortunately, there are no samples for dating the third group, namely dwellings with Comb Ware, so that the position of this occupation phase within the sequence remains unclear.

This pottery-based grouping of the material provided the framework for the next stage of the study – 'cultural analysis' of the pottery itself and of various other classes of cultural material, namely the fishing equipment, hearths and structural remains.

The pattern of soot and residue deposition on the pottery shows that a high proportion of the round pots of Early and Late Särnate Ware, including many of the largest examples, served as cooking pots. Consideration of the Early and Late Särnate Ware from a technological point of view indicates that both wares belong to a pottery tradition primarily oriented towards the production of low-fired vessels suitable for a specific mode of cooking on an open fire. Technological features appropriate for cooking pots (shell temper, pointed bases, thin walls, etc.) are very widespread in the Neolithic pottery of the East Baltic (Narva Ware *sensu lato*), and we may infer that cooking was the predominant mode of use of pottery in the region. At the same time, in the north there is the tradition of Typical Comb Ware, in which pottery vessels seem to have been used largely for storage (Edgren 1982: 50, 55; Nuñez 1990: 38), and there remains the question of the functional and technological significance of the interaction – very evident in the East Baltic – between these two traditions.

Cooking experiments undertaken in collaboration with pottery specialist Baiba Dumpe revealed how the characteristic hearths found at Särnate, with a bed of sand, could have complemented the functional characteristics of the cooking pots. It is suggested that food was cooked by stand-

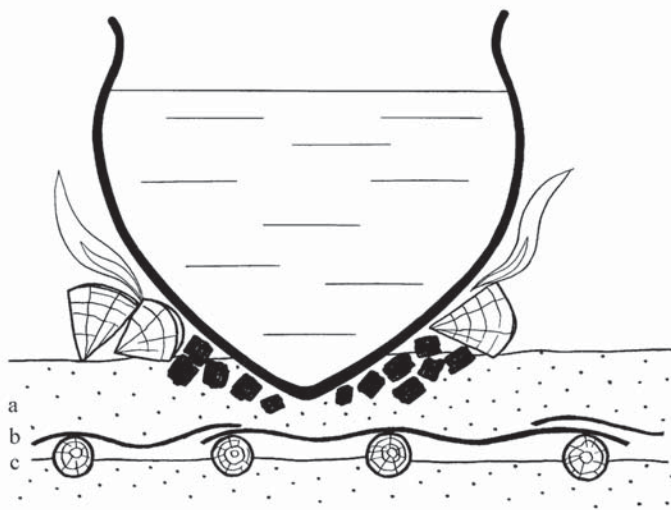

Figure. Experimentally tested cooking method, where the vessel is supported with its base in the sand of the hearth. a – sand; b – bark layer; c – poles. Drawing: A. Bērziņa.

ing the pot with its pointed base supported in the sand of the hearth and building up the fire around it. (Fig.)

Late Särnate Ware includes a second vessel form in addition to pots: oval bowls, which, like the bowls of Ertebølle pottery (Van Diest 1981), are interpreted as fat-burning lamps.

The dwellings with Early and Late Särnate Ware have produced a large and very important collection of net fishing gear: pine bark and birch bark floats, stone sinkers, fragments of netting and end-sticks for nets. Compared with the Early Särnate Ware dwellings, the Late Särnate Ware dwellings display a much greater diversity of net fishing components, which can be taken as evidence that a more diverse range of fishing gear was being used. Thus, the dwellings of the latter group have produced not only light pebble sinkers, but also considerable numbers of heavier end-notched sinkers, which would have been too heavy for nets used in the lake and most probably indicate that marine fishing was practiced.

Remains of screens made of wooden laths have also been found, reminiscent of the Neolithic fish screens from Purkajansuo, near Oulu. Evidently, this is evidence of an important and widespread tradition of fishing structures in the Neolithic, and in fact screens of this kind have been used to

make fishing structures in recent times in both Finland and Latvia, as well as in other parts of Northern and Eastern Europe.

Another important tradition of considerable antiquity in the Baltic Sea region is the spearing or clamping of eels with a special kind of weapon, the eel clamp. Remains of Neolithic eel clamps have been found at the southern coast of the Baltic (Meurers-Balke 1981), as well as in Lithuania (Rimantienė 2005: Fig. 37) and at Särnate.

The most conspicuous structural features at Särnate were the hearths. Because of the wet conditions, the organic layers of the hearth structures were well preserved in many of the dwellings with Early and Late Särnate Ware. The substantially-constructed hearths evidently also served to heat the house, with the bed of sand acting as a heat reservoir. The evidence of successive episodes of hearth renewal suggests that these facilities remained in use for a long time, presumably for many years.

A number of the elongated hearths in the Late Särnate Ware dwellings were oriented in approximately the same direction: WNW-ESE or NW-SE, and this was the main starting point for spatial analysis of these dwellings, with the aim of identifying a common house layout pattern. Using the position of the hearth and the orientation of its long axis, the plans of seven dwellings

were graphically 'superimposed' in order to identify common patterns in the structural remains and artefact distribution (an unorthodox method of spatial analysis that was considered appropriate in this particular case). In this way, an overall house layout scheme was reconstructed. The clearest general pattern to emerge was the concentration of artefacts and refuse relating to food processing and cooking around the easternmost end of the hearth, defining a 'kitchen area'.

By pooling the artefactual evidence and food refuse data from the dwellings with Early and Late Särnate Ware phases, and applying a wide range of ethnographic and biological information, it was possible to reconstruct the basic settlement-subsistence pattern for these occupation phases. Three essential characteristics seem apparent:

1. a major focus on the subsistence resources of the eutrophic lagoonal lakes (indicated by the site location and palaeoeconomic evidence, and by an assessment of the resource potential of the surrounding area);
2. a semi-sedentary or sedentary pattern of life, with a permanent occupation at Särnate (indicated by the seasonal range of subsistence evidence from the site, by the presence of substantial hearths serving as heating facilities, and secondarily by the presence of substantial houses and cumbersome equipment); and
3. utilisation of a diverse spectrum of subsistence resources (indicated by the artefactual and palaeoeconomic evidence).

This pattern of subsistence and settlement, at least in its main lines, can probably be applied at a more general level: it can serve to illustrate a mode of subsistence and settlement common to a number of Neolithic settlements at lagoonal lakes in the littoral belt of the East Baltic.

At the time the dissertation was written, it was unclear whether agriculture and animal husbandry constituted important components of the subsistence economy. There are six wooden hoes from Särnate, but these could have been tools for digging wild roots, and there are some bone remains

that could belong to domesticated or semi-domesticated pig, as well as a single sheep or goat bone. Thus, there was no conclusive evidence for food production.

However, a new pollen diagram for the periphery of the site has just been compiled by Laimdota Kalniņa (Faculty of Geography and Earth Sciences of the University of Latvia), and in this diagram barley pollen occurs at about 3000 cal. BC (Kalniņa 2008), i.e. during the Late Särnate Ware phase, to which the hoes also belong. Thus, we now have additional evidence that agriculture was in fact being practiced during this phase of occupation.

Valdis Bērziņš vērtēti Oulun yliopistossa 28.11.2008
valdis-b@latnet.lv

References

- Edgren, T. 1982: Formgivning och funktion. En kamkeramisk studie. *Iskos* 3.
- Núñez, M. 1990: On Subneolithic pottery and its adoption in Late Mesolithic Finland. *Fennoscandia archaeologica* 7: 29–47.
- Kalniņa, L. 2008: Palinoloģiskie pētījumi Särnates apmetnes teritorijā [Palynological studies in the territory of the Särnate settlement site]. Paper presented at the conference 'Nature and Man at Särnate (the Stone Age in western Kurzeme)', Riga, 15 October 2008.
- Meurers-Balke, J. 1981: Steinzeitliche Aalstecher. Zur funktionellen Deutung einer Holzgerätform. *Offa* 38: 131–151.
- Rimantienė, R. 2005: *Die Steinzeitfischer an der Ostseelagune in Litauen. Forschungen in Šventoji und Būtingė*. Vilnius 2005.
- Van Diest, H. 1981: Zur Frage der 'Lampen' nach den Ausgrabungsfunden von Rosenhof (Ostholstein). *Archäologisches Korrespondenzblatt* 11: 301–314.
- Vankina, L. V. 1970: *Torfānikovaâ stoānka Sarnate* [The Bog Settlement of Särnate]. Riga 1970.

Lähdemiehet keskuudessamme

Janne Ikkäheimo

Nyt ovat vitsit vähissä! Arkeologia tieteenalana on muuttumassa liian helpoksi, kun keskuudessamme liikuskelee sittemmin lähdehenkilöityneitä lähdemiehiä ja -naisia vähintäänkin mesoliittiselta kivikaudelta alkaen. Erinomaisen pitkän iän he ovat saavuttaneen tulemalla nimetyiksi kirjoituksineen erinäisissä opinnäytetöissä ja julkaisuissa otsikon "Lähdeluettelo" alla. Arkeologian ihmemaahan desantoituneena yleisen historian maisterismiehenä olen enemmän tai vähemmän aktiivisesti, mutta pääsääntöisesti erittäin huonolla menestyksellä, koettanut sabotoida tätä tapain tutkimuksen leviämistä. Karneimmillaan olen silti tullut vedetyksi tarkastamaan pro gradu -tutkielmaa, jonka "päälähteenä" oli käytetty yksiselitteisesti tutkimuskirjallisuudeksi luokiteltavan teoksen liitettä, ja työn tekijän esittämä "lähdekritiikki" foku-soitui tuon aineistoluettelon painovirheisiin ja epäloogisuuksiin.

Otetaan siis varmuuden välttämiseksi pieni kertaus. Arkeologiset lähteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä ympäristöineen, irtaimia muinaisesineitä sekä muinaisen ihmisen toiminnasta kertovaa epäsuoraa todistusaineistoa, muun muassa maaperän kohonneita fosforipitoisuuksia. Arkeologi tulkitsee lähteitään tarkastellen niitä erilaisista teoreettisista viitekehysistä (*if any*) ja käyttää tässä toiminnassa apunaan erilaisia tutkimusmenetelmiä eli metodeja. On mahdollista ja käytännössä myös erittäin todennäköistä, että samasta aihepiiristä on olemassa aiempaa julkaistua tutkimusta. Vaikka julkaisuissa olisi esitetty

nerokkaita, oivaltavia tai peräti naurettavia tulkintoja, nämä kirjoitukset artikkeleista monografioihin ovat laadusta riippumatta tutkimuskirjallisuutta. Tässä yhteydessä kannattaa myös palauttaa mieleen esihistorian vakiintunut määritelmä: se tarkoittaa aikaa, jolta ei ole kirjallisia lähteitä.

Lähteen statuksen tutkimuskirjallisuus voi saavuttaa arkeologiassa pääsääntöisesti vain silloin, kun uusi tutkimus kohdentuu arkeologian tieteenhistoriaan. Sakari Pälsin klassikko "Kulttuurikuvia kivikaudelta" vuodelta 1916 ei ole lähde-teos kivikaudesta; omasta ajastaan ja tuolloin harjoitetusta arkeologisesta tulkinnasta kylläkin. Matti Huurre ei hänkään ole esihistoriallinen lähdemies vaikka aikakaudesta paljon ja lavealti onkin kirjoittanut. Antiikin lähdemiesten kohdalla tilanne kääntyy silloin tällöin hauskesti (?) pääläelleen. Satunnaisesti valitun arkeologisen tutkimuksen bibliografiassa Plinius vanhempi, tuo vuonna 79 jKr. Napolinlahdella menehtynyt roomalainen tietokirjailija, on lähes 2000 vuoden kunnioitettavassa iässä intoutunut julkaisemaan "Luonnonhistorian" (*Naturalis historia*) uuden laitoksen.

Lähteet ovat siis aikalaistodistuksia, ja sen vuoksi arkeologiassa aivan omanlaisensa ryhmä lähteitä koostuu kaivauskertomuksista sekä muilla tavoin tuhoutuneita muinaisjäännöksiä ja syystä tai toisesta hukkaan menneitä muinaisesineitä käsittelevistä raporteista. Kun alkuperäinen lähde on uuden tutkimuksen saavuttamattomissa, sitä on paremman tiedon puutteessa tutkittava ja tulkittava toisen käden tiedon

eli sekundäärilähteen kautta. Sekundääri-
lähteiden tutkimuskohteesta tarjoama tieto
on kuitenkin suodattanut omasta näkökul-
mastaan maailmaa ja muinaisjäännöstä/-
esinettä tarkastelleen informantin "lävitse".
Alleviivaan tätä oleellista eroa oheistamalla
valitusvirteni osaksi uudelleen kuvitetun
kolmikentän, jolla yritin vuosituhannen
alkupuolella vääntää asian rautalangasta
Oulun yliopiston yleisen arkeologian oppi-
aineen referaattiseminaarilaisille.

Periaatteessa tutkimus on siis yksinker-
taista toimintaa. Se fokusoituu kulloisenkin
tutkijan rajaamiin arkeologisiin lähteisiin
ottaen huomioon ja kommentoiden tutki-
muskirjallisuudessa aihepiiristä esitettyjä
näkemyksiä. Jos tarkastelu suoritetaan vain
aiemman tutkimuksen perusteella, on ky-
seessä pääsääntöisesti referaatti. Plagiaatin
saa taas helposti aikaiseksi kopioimalla suo-
rasukaisesti oman esityksensä tutkimuskir-
jallisuudesta ja unohtamalla mainita tieto-
jensa alkuperän. Viimeinen, mutta harvoin
realisoituva skenaario on sellainen, missä
tutkija onnistuu puristamaan aineistosta
uudenlaista ja tutkimushistorian painolas-
tista täysin vapaata tulkintaa, jolloin tut-
kimuksessa käytettyjen teosten sijoittelua
"Kirjallisuus" tai "Bibliografia" -otsikon
alle ei tarvitse edes suorittaa.

Toisaalta, olen henkisen asemasodan-
käynnin jatkamisen sijaan myös tietyin
reunaehdoin valmis lopettamaan kiivailuni
tämän asian suhteen. Mikäli tutkimuskirjal-
lisuus nimittäin tulee jatkossa kohotetuksi
lähteen asemaan, tarkoittaa se yltiöpositiiv-
isesti ajatellen väistämättä sitä, että tulevi-
en arkeologisukupolvien työkalupalettiin
kuuluvat sekä ulkoisen että sisäisen lähde-
kritiikin harjoittamiset periaatteet. Samalla
ne saavuttavat etuoikeutetun aseman jou-
tuessaan jatkuvasti kyseenalaistamaan ai-
empien sukupolvien julkituomat hourailut.
Viimeistään silloin joutuu uudelleen tar-
kasteltavaksi muun muassa Suomi-neidon
arkeinen povi, mistä ei noin vuosisadan
verran toistettujen todistusten mukaan pidä
piikiven sukulaisia löytymän. Mutta siitä
mahdollisesti enemmän toisella kertaa.

Janne Ikäheimo on arkeologi ja geoti-
eteiden 4. vsk:n perustutkinto-opiskel-
ija.
janne.p.ikaheimo@helsinki.fi

Fibula, nelikymppinen

Lauri Mäntylä

Joulukuun viidentenä 2008, Suomen itsenäisyyspäivän aattona, fibulistit juhlivat kerhohuoneensa - arkikielessä "kerhis" ja usein "se saamarin koppi" - hautajaisia monimutkaisella sarjalla riittejä, johon kuului ainakin spontaania laulamista, kaljatölkkipyramidien rakentelua ja sortamista, keljujen ahvenanmaalaisten kanssa riitelyä ja tietenkin (heikentyneen kordinaatiokyvyn aiheuttamaa) libaatiota.

Sitten Fibula pakasi tavaransa (mm. alkuperältään epämääräinen CD-soitin, useita keissejä olutta, ja kaksi paria vähän käytettyjä enkelisiipiä) ja häipyi - kohti epävarmaa tulevaisuutta. Kerhohuone lepää rauhassa ja kenties palvelee muita onnekkaita tyhjien oluttölkkien välisijoituspaikkana.

Elämä jatkuu Fibulassa kuten se on aina jatkunutkin, ainakin melkein. Fibulan jäsenistö päivystää, saunoo, luistelee, pelaaja lautapelejä, laulaa kuorossa, leipoo pulloa, järjestää ajoittain onnistuneita juhlia, jalkaa traumoja autokoulusta, väkertää (usein myöhässä olevaa) järjestölehteä ja keksii

kerran vuodessa uusia ja ihmeellisiä tapoja räähätä fukseja.

Järjestöt, toisin kuin ihmiset, eivät kärsi keski-ikänsä kriisistä. Fibula on jäsentensä näköinen, ja aina kai löytyy Suomen kesän ahavoittamia (tai pakastekuivaamia) vanhempia opiskelijoita puhumaan kokemuksen syvällä rintäänellä kaivamisen

riemuista, ja fukseja kuuntelemaan heidän valheitaan ymyrkähköisin silmin.

Kuitenkin maailma muuttuu. Joskus haussa tulevaisuudessa (jahka joku ihmeen Varsinaissuomalainen osakunta lakkaa pokkuroimasta vastaan) Fibula siirtyy muiden humanistien mukana humanistiklusteriin. Tutun ja turvallisen kultu-laitoksemme korvaa uusi jättilaitos. Ja jo muutaman vuoden ajan olemme eläneet uudessa, kummallisessa yliopistossa, jonka vakaana, rehellisenä pyrkimyksenä on ajaa meidät kepillä ja porkkanalla opintiemme läpi juoksumarssia

pelkässä viidessä vuodessa. Jos opiskelijaelämästä haluaa tällä aikataululla nautiskella, meinaa tulla kiire!

Kuva 1: Jotakin kamalaa on tapahtumassa kerhiksellä.

Kuva 2 (yllä): "Tätäkö varten me Kreikkaan tultiin?"

Kuva 3: Arkeologi, tunnetko tämän luurangon tarinan? Kerro järjestölehti Fiban toimitukselle (niko.latoakoski@helsinki.fi)!

Syksyllä 2008 nelisentoista fibulista ja kaksi professoria reissasi Kreikassa pitkään suunnitellulla matkalla, joka jostain meille läpikotaisin selittämättömästä syystä osoittautui pikemminkin opintoretkeksi kuin ouzonghuuruiseksi odysseiaksi läpi Kreikan tavernoiden.

Onko Fibula, tuo rasavilli, kuitenkin aikuistumassa?

Kyllä ja ei.

Hiljattain Fibula järjesti toista kertaa Varjopäivät, tuon Arkeologipäivien hämyisän, opiskelijaystävällisen vastineen, sopivasti yliopiston taukoviikolla. Turusta asti saapui väkeä ihmettelemään mikä kummallinen hinku Helsingin opiskelijoilla on raataa lomillaankin, kun opinnäytetöitäkin pitäisi saada kirjoitettua yön pimeinä tunteina.

Illalla Fibulan väliaikaiseen kerhohuoneeseen kuitenkin vetäytyi lukuisampi joukko kuin kuunaan. Saattaako sittenkin olla, että kaljanhuuruinen lööperin jauhaminen onkin hausempaa, kun sitä ennen on puhuttu sitä niin kutsuttua asiaa? Tätä

sietää miettiä.

Liekö enteilevää, että juuri tuon samaisen tapahtuman yhteydessä laitoksen varastoja kolutessa saimme tuuletettua kaapistamme tämänkin luurangon. Ilmassa on muutoksen merkkejä – kun juhlimme huhtikuussa nelikymppistä Fibulaa, antropologiaa sivuaineenaan lukeneet näkisivätkin kukaties järjestön liminaalitulissa.

Ehkä viidessäkymppissä näemme, kuinka kävi. Toivossa kai saa aina elää.

Lauri Mäntylä, opiskelija, fibulisti, puheenjohtaja

